

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Katedra mediálních studií

Obor: Žurnalistika

Východočeská média na počátku normalizace

Diplomová práce

Autor: Bc. Petr Slováček

Vedoucí práce: PhDr. Jakub Končelík

2007

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a veškeré použité podklady jsou uvedeny v seznamu pramenů a literatury.

V Praze dne: 17. 5. 2007

Text diplomové práce má rozsah 86 stran (99 celkem) a 162 650 znaků s mezerami bez příloh (139 545 bez mezer).

Děkuji vedoucímu diplomové práce PhDr. Jakubu Končelíkovi za obětavou pomoc a cenné metodické rady. Dále členům Syndikátu novinářů Rudolfu Chaloupkovi, Josefu Rodrovi, Josefu Farskému, Karlu Tylšovi, Vladislavu Šmirousovi, Jarmile Kramářové a Václavu Kárníkovi, kteří projevili ochotu a zájem věnovat mi svůj čas.

Teze diplomové práce**Předpokládaný název práce:**

Východočeská média na počátku normalizace

Univerzita Karlova v Praze Fakulta kulta sociálních věd	
- 3 -02- 2006	-1-
Příloh: 3	Skartační heslo:
Přiděleno: HK	

Téma a rozvržení práce:

Cílem práce je popsat na základě archivních materiálů a spolupráce s pamětníky z řad novinářů (oral history) principy fungování a společenské, ekonomické a politické zázemí východočeských médií od srpna 1968 do stabilizace normalizačního režimu (nejlépe pak do pozvolného uvolňování politické situace v druhé polovině 80. let).

Nejvíce mne zajímá každodenní pracovní rutina tehdejšího novináře, mediální agendy, ekonomické pozadí chodu redakcí a vydávání novin, korumpování novinářů i mediální instituce jako celku totalitní mocí atd. Stejně tak i klíč k výběru „nových kádrů“ nebo uplatnění zaměstnanců médií potrestaných za své hlubší angažování během Pražského jara (kádrová omezení, uplatnění v manuálních profesích, životní příběhy pamětníků). Regulace chodu médií a postihu novinářů neloajálních k režimu prošla historickým vývojem, na který chci rovněž poukázat.

Diplomová práce tak bude tematicky i časově navazovat na moji bakalářskou práci (Slováček, P.: *Bouřlivé události roku 1968 ve východočeských médiích*, Fakulta humanitních studií, Univerzita Pardubice, 2004). Pracovat chci na základě studia nově zpřístupněných a dosud nezpracovaných fondů *ONV Pardubice – odbor kultury* (SOKA Pardubice) obsahujících sbírky 19 redakcí podnikových tiskovin, 17 tiskovin vydávaných místními JZD a 26 místních zpravodajů Národních výborů.

Takto koncipovanou diplomovou prací chci popsat nedávnou historii žurnalistiky našeho regionu a využít paměti dosud žijících novinářů, kteří byli v 60. letech na profesním vrcholu, spoluurčovali chod redakcí a finální podobu mediálních výstupů. Mnozí svou praxi po normalizačním postihu uplatnili při práci na lokální tiskovině omezeného dosahu.

Proces normalizace poměrů v regionálním tisku plánuji doložit (a ilustrovat) mj. i dílčí obsahovou analýzou vybraného lokálního periodika.

Osnova:

- 1) Úvod do tématu, hypotézy a metody práce

2) Historické pozadí práce východočeských médií během Pražského jara a jeho vyústění v srpnu 1968

a) Dopisy a rezoluce do redakcí

b) Mimořádná vydání v týdnu 21. – 28. srpna 1968

c) Život s vojáky, hokejové vítězství 28. března 1969, výročí vpádu – srpen 1969

3) Chod východočeských médií (především periodického tisku) v daném období

4) Profese novináře v daném období – postihy žurnalistů

a) Profesní sestup

b) Zákaz práce v redakci

c) Život pod dozorem

d) Nástup „mladých kádrů“ do redakcí

e) Autoregulace

5) Obsahová analýza reprezentativního vzorku periodického tisku

6) Shrnutí

7) Přílohy (tabulky, grafy, dokumenty)

Literatura:

Belda, Josef - Pecka, Jindřich - Hoppe, Jiří, *Občanská společnost (1967-1970), Emancipační hnutí uvnitř Národní fronty 1967-1970*, Praha, 1995.

Benčík, Antonín – Navrátil, Jaromír – Paulík, Jan, *Vojenské otázky československé reformy 1967-1970*, sv.1: Vojenská varianta řešení čs. krize (1967-1968), Praha, 1996.

Benčík, Antonín, *Operace „Dunaj“, Vojáci a Pražské jaro 1968*, Praha, 1994.

Bílá místa rozhlasové historie, Sborník příspěvků z jarního semináře 2002, pořádaného Sdružením pro rozhlasovou tvorbu a katedrou žurnalistiky UK FSV, Praha 2002.

Čeřovský, Zbyněk, *Přepadení vojsky Varšavské smlouvy, Svědectví zástupce velitele letiště v Hradci Králové*, Olomouc, 2001.

Dientsbier, Jiří - Lánský, Karel, *Rozhlas proti tankům, Koláž vzpomínek a záznamů z vysílání Československého rozhlasu v srpnu 1968*, Praha, 1990.

Gorbačov, Michail – Mlynář, Zdeněk, *Reformátoři nebývají šťastní, Dialog o „perestrojce“, Pražském jaru a socialismu*, Praha, 1995.

Havlíček, Dušan, *Jaro na krku, Zážitky ze zákulisí sekretariátu ÚV KSČ od června do prosince 1968*, Praha, 1998.

Herold, J-Lenderová, M-Zimmerman, P, a kol.(edd.), *Jaro, invaze a normalizace na Královéhradecku*, Hradec Králové, 1990.

Jungmann, Milan, *Literárky – můj osud*, Brno 1999.

K rozhlasové historii, Sborník příspěvků z jarního semináře 1999, pořádaného Sdružením pro rozhlasovou tvorbu a katedrou žurnalistiky UK FSV, Praha 2000.

Kmoníček, Josef, *K některým problémům vývoje ve východočeské Národní frontě od března do července 1968*, in: Sborník prací východočeských archivů, ročník VI, SOA Zámorsk, 1986, s.21-36.

Kol. autorů, *Dějiny českých médií v datech*, Praha 2003.

Ladýř, Ivan, *45 let rozhlasu v Pardubicích*, in: Zprávy Klubu přátel Pardubicka, č.9-10, Pardubice, 1990.

Macek, Josef a kol. (edd.), *Sedm pražských dnů 21.-27. srpen 1968, Dokumentace*, Praha, 1990.

Ort, Alexandr, *Evropa 20. století*, Praha, 2000.

Otáhal, Milan - Nosková, Alena - Bolomský, Karel, *Svědectví o duchovním útlaku 1969-1970*, Praha 1993.

Otáhal, Milan, *Normalizace 1968-1989, Příspěvek ke stavu bádání*, Praha 2002.

Otáhal, Milan, *Podíl tvůrčí inteligence na pádu komunismu*, Brno 1999.

Pecka, Jindřich a kol., *Sovětská armáda v Československu 1968-1991, Chronologický přehled*, Praha, 1996.

Rampa, Miroslav – Rodr, Josef a kol. (edd.), *Jdi domů Ivane*, Hradec Králové, 1990.

Sedláček, Karel, *Volá Svobodná Evropa*, Praha 1993.

Slováček, Petr, *Bouřlivé události roku 1968 ve východočeských médiích*, Bakalářská práce, Fakulta humanitních studií, Univerzita Pardubice, 2004.

Tomášek, Dušan, *Pozor cenzurováno*, Praha, 1994.

Tůma, Oldřich a kol. (edd.), *Srpen '69, Edice dokumentů*, Praha, 1996.

Vaculík, Jaroslav, *Dokumenty k úsilí o vybudování občanské společnosti v Československu v letech 1945-1989*, Brno 2003.

Vančura, Jiří, *Naděje a zklamání, Pražské jaro 1968*, Praha, 1990.

Vykoukal, Jiří – Litera, Bohuslav – Teichman, Miroslav, *Východ: Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989*, Praha, 2000.

Použitá periodika (bude upřesněno na základě dostupnosti archivních materiálů příslušejících redakcí) :

Nové Hradecko, X, ročník 1968.

Pochodeň, LVII, ročník 1968

Zář, IX-XXIV, ročník 1968.

Zpravodaj MNV v Pardubicích, ročník 1968.

Zpravodaj ONV v Pardubicích, ročník 1968.

Archivní prameny:

SOA Zámorsk, Svaz československých novinářů – krajská odbočka Hradec Králové 1975-1990

SOKA Chrudim, Fond ONV Chrudim 1960-1990 (obsahuje i fondy redakcí lokálních periodik)

SOKA Kolín, Fond Redakce rozhlasu, okresní vysílání po drátě Kolín 1965-1999

SOKA Pardubice, fond ONV Pardubice, Odbor kultury ONV, Sign.456/4.

SOkA Pardubice, fond ONV Pardubice, Rezoluce konference národních výborů okresu Pardubice z 12.3.1970.

SOkA Pardubice, fond ONV Pardubice, Sign. 106/8 organizační odbor ONV, První výročí obsazení ČSSR vojsky Varšavského paktu/ opatření, inv.č.352, kart. 108.

SOkA Pardubice, fond ONV Pardubice, Sign.104/1 Zápisy z jednání KOVP ONV, inv.č.43, kart.8.

SOkA Pardubice, fond ONV Pardubice-vnitřní odbor, Sign. 614/1 Bezpečnostní situace v okrese Pardubice 1968 – 1970, inv.č. 125, kart. 23.

SOkA Pardubice, fond ONV Pardubice-vnitřní odbor, Sign. 614/1, Pokyny k zabezpečení veřejného pořádku ve dnech 18.-24.8.69.

SOkA Pardubice, fond ONV Pardubice-vnitřní odbor, Sign.614/1 Bezpečnostní situace v okrese Pardubice 1968-1970, inv.č.125, kart.23

SOkA Pardubice, Sign. 403/16 ONV Pardubice – odbor kultury

SOkA Pardubice, Sign. 499/1 Okresní prokuratura Pardubice 1961-1986

SOkA Pardubice, Sign. 602, Zákazy studentských akcí 1969 – 1970, inv.č. 107, kart. 19.

SOkA Pardubice, Sign. 996 ONV Pardubice – odbor vnitřních věcí 1960-1990

SOkA Pardubice, Sign. ORG 106/3, Sledování společenského života 1969.

Zákon č.127/1968Sb., Zákon ze dne 13. září 1968 o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných sdělovacích prostředků.

Zákon č.81/1966Sb., Zákon o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích, §1, Vydáno dne 8. Listopadu 1966.

Zákon č.84/1968Sb., Zákon ze dne 26. června 1968 kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb., O periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích.

Zákon č.86/1990Sb., Zákon ze dne 28. března 1990 kterým se mění a doplňuje zákon č.81/1966Sb., O periodickém tisku a o ostatních informačních prostředcích.

letáky, plakáty, rezoluce a fotografie z archivu autora

V Praze.....2. srpna 2006

Jméno a podpis žadatele:

Petr Slováček

Jméno a podpis vedoucího práce:

PhDr. Jakub Končelík

1	ÚVOD	9
2	OD PRAŽSKÉHO JARA K NORMALIZACI	12
2.1	ODKLON OD STALINISMU	12
2.2	UDÁLOSTI PRAŽSKÉHO JARA	13
2.3	OKUPAČNÍ PODMÍNKY A ODPOR OBYVATELSTVA	14
2.4	PŘÍCHOD GUSTÁVA HUSÁKA A PRVNÍ VLNA KONSOLIDACE	15
2.5	VÝMĚNA STRANICKÝCH LEGITIMACÍ A ČISTKY V KSČ	17
2.6	NORMALIZACE DO ROKU 1989	17
3	KONTROLA, ŘÍZENÍ A PRVNÍ FÁZE NORMALIZACE MÉDIÍ	19
3.1	TOTALITNÍ ŘÍZENÍ MÉDIÍ	19
3.2	UVOLNĚNÍ CENZURY A PRAŽSKÉ JARO	19
3.3	KONSOLIDACE MÉDIÍ	20
3.4	ČISTKY V MÉDIÍCH	21
4	PRAŽSKÉ JARO VE VÝCHODOČESKÝCH MÉDIÍCH	25
4.1	VÝCHODOČESKÝ KRAJ	25
4.2	VÝCHODOČESKÁ PERIODIKA V DOBĚ PRAŽSKÉHO JARA	25
4.3	SRPNOVÝ VPÁD A MIMOŘÁDNÁ VYDÁNÍ TISKOVIN	28
4.4	NÁVRAT ZPÁTKY	31
4.5	HOKEJOVÉ VÍTĚZSTVÍ	33
5	VÝCHODOČESKÁ MÉDIA NA PRAHU NORMALIZACE	35
5.1	PŘÍCHOD NOVÝCH KÁDRŮ	35
5.2	STRANICKÉ ČISTKY	40
5.3	EVIDENCE ODPŮRCŮ REŽIMU	41
5.4	OKRESNÍ NOVINY ZÁŘ NA POČÁTKU NORMALIZACE	43
5.5	OKRESNÍ ROZHLASOVÉ STUDIO PARDUBICE NA POČÁTKU NORMALIZACE	48
5.6	KONTROLA ROZHLASU PO DRÁTĚ	49
5.7	POSUDKY VÝCHODOČESKÉHO PERIODICKÉHO TISKU	50
5.8	HODNOCENÍ KOMISÍ PRO MÍSTNÍ TISK ČSN	58
5.9	PŘEMĚNA TISKOVIN KONCEM NORMALIZACE	61
6	VÝCHODOČEŠTÍ NOVINÁŘI ZA NORMALIZACE	63
6.1	VÝCHODOČESKÝ KRAJSKÝ VÝBOR ČSN BĚHEM PRAŽSKÉHO JARA	63
6.2	KONSOLIDACE KV ČSN	64
6.3	ČSN DO PROSINCE 1990	65
6.4	ORGANIZAČNÍ SCHÉMA ČSN 1973 AŽ 1990	66
6.5	ČLENSTVÍ V ČSN	69
6.6	ČLENOVÉ VÝCHODOČESKÉHO KV ČSN	70
6.7	HOSPODAŘENÍ KV ČSN	73
6.8	POSTAVENÍ NOVINÁŘŮ VE SPOLEČNOSTI	74
6.9	VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ NOVINÁŘŮ	75
6.10	NOVINÁŘSKÉ SOUTĚŽE	76
6.11	NOVINÁŘSKÉ DRUŽBY	76
6.12	MZDA NOVINÁŘŮ A ČLENSKÉ PŘÍSPĚVKY	78
7	ZÁVĚR	81
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK:	83
	BIBLIOGRAFIE	84
	PRAMENY	84
	LITERATURA	84
	POUŽITÁ PERIODIKA	86
	ARCHIVNÍ PRAMENY	86
	ELEKTRONICKÉ ZDROJE	86

PŘÍLOHA:	87
VÝCHODOČESKÉ NOVINY A ČASOPISY V LETECH 1967–1969.....	87
REDAKCE VÝCHODOČESKÝCH PERIODIK A ZPRAVODAJŮ V ROCE 1989.....	91
OBCE MĚSTSKÉHO CHARAKTERU VE VÝCHODOČESKÉM KRAJI 1968–1989.....	93
OBRÁZEK 1: DEN TISKU ROZHLASU A TELEVIZE 8. ZÁŘÍ 1989.....	96
OBRÁZEK 2: ČESTNÉ UZNÁNÍ V NOVINÁŘSKÉ SOUTĚŽI PETRA PECHA.....	97
OBRÁZEK 3: INTERNÍ TISKOVINY ČESKÉHO SVAZU NOVINÁŘŮ.....	98
RESUME	99

1 Úvod

Významná epocha československých dějin, nazývaná jako Pražské jaro, by nikdy nedosáhla takového rozmachu bez práce novinářů a publicistů. Jednotlivci tak, více než kdy jindy, ovlivnili postoje a smýšlení zbytku populace státu. Většina studií věnovaných úloze médií v letech 1969 až 1989 se zabývá celostátním vývojem nebo jedinou mediální institucí. Existují proto práce zaměřené na normalizaci České televize¹ či Českého rozhlasu², ale chybí zatím souhrnné studie pojednávající o významu regionálních médií a novinářů, byť někteří z nich tiskem vydali své paměti již brzy po pádu režimu. Proto mě tato problematika zajímá. Předložená studie chronologicky navazuje na bakalářskou práci Bouřlivé události ve východočeských médiích obhájenou v roce 2004 na Katedře historických věd FHS Univerzity Pardubice.

Zajímá mě způsob, jakým probíhal výběr nových kádrů na uvolněné pozice novinářů, kteří byli donuceni odejít po roce 1968, stejně jako projevy personálních obměn na práci regionálních médií a východočeské odbočky Svazu českých novinářů. Bylo pro novináře společensky angažovaného v roce 1968 možné „skrýt se“ na nepříliš exponovaný post v regionálním tisku a pokračovat alespoň v občasných názncích v cestě nastoupené v době Pražského jara a tímto způsobem oponovat režimem přidělené úloze agitačního pracovníka? Na vybraných případech poukáži na normalizaci v konkrétních redakcích. Regionální selekce byla nutná z důvodu přílišného množství médií v celém Východočeském kraji se sídlem v Hradci Králové. Soustředím se proto zejména na okresy Pardubice, Trutnov a Hradec Králové. Řídím se přitom územním dělením ČSSR z roku 1960. Jen okrajově se zabývám děním v redakcích zbývajících okresů Havlíčkův Brod, Chrudim, Jičín, Náchod, Rychnov nad Kněžnou, Semily, Svitavy a Ústí nad Orlicí.

Studie byla vypracována na základě historických metod přímého archivního bádání pramenů převážně úřední proveniencí s přispěním v posledních letech stále populárnějšího záznamu vyprávěných pamětí (oral history). Samotná metoda ústní historie nedokáže podat objektivní výpověď bez nutné vnitřní kritiky, ověření a zasazení do širšího rámce porovnáním s archivními prameny a dostupnou odbornou literaturou. Cenné informace o chodu regionálního tisku poskytl fond odboru kultury ONV Pardubice uložený v SOKA Pardubice. Obsahuje

¹ CYSAŘOVÁ, Jarmila. *Televize a totalitní moc 1967–1975*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998. s. 90.

² JEŠUTOVÁ, Eva. – NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v československém rozhlase*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998. 142 s.

mimo jiné povolovací rozhodnutí a žádosti o změny ve vydávání regionálního periodického tisku a korespondenci redakcí k místně nadřazeným orgánům ONV Pardubice. Ke kritice a interpretaci dochovaných úředních podání, a na ně odeslaných odpovědí, jsem použil srovnávací (komparativní) metodu archivní práce. Svědectví o východočeských nositelích novinářské profese v období let 1968 až 1989 podaly fondy Svazu československých novinářů – krajská odbočka Hradec Králové (SOA Zámorsk). V obou případech se jedná o archiválie zpřístupněné k bádání jen krátkou dobu, které nakonec pro svou vypovídací hodnotu převážily nad analýzou samotných mediálních výstupů ve sledovaném období (periodický tisk, závodní a podnikové časopisy, záznamy rozhlasových relací). Proto jsem upustil od dílčí obsahové analýzy vybraného periodika zamýšlené původně v teziích, ale vykládám proces normalizace východočeských médií přímo na osudech konkrétních redaktorů – autorů.

Použití metody vyprávěných pamětí (oral history) s sebou přináší nároky na kritičnost a někteří historikové jí vytýkají riziko menší objektivity a zaměření na mikrohistorii jednotlivce, v některých případech hůře aplikovatelnou na studium makrohistorie. Na zkreslení se mohou podílet i individuální faktory pamětníka a především míra časového rozpětí mezi událostí a jejím zaznamenáním. Vydané studie Ústavu soudobých dějin Akademie věd České republiky však dokazují, že pro studium dějin mentalit a kultury je metoda oral history nepřekonatelná. V případě studia blízké profesní nebo zájmové skupiny osob nabízí ještě pomocnou metodu tzv. snow ball (nabalování), kdy tazatel během rozhovorů získá doporučení a kontakty na další, často ještě vhodnější, narátory. Získá tím rovněž možnost podrobit výpovědi pamětníků křížové kritice.

Strukturované rozhovory s očitými svědky událostí kladou na tazatele nároky v důkladné přípravě, také postupně vyplývají další dotazy, proto je není možné úspěšně realizovat během jediné schůzky. Z toho důvodu setkání s narátory proběhlo dvakrát a navázalo tak na setkání poprvé uskutečněné již v lednu 2004 na setkání Syndikátu novinářů v Hradci Králové. S ohledem na předchozí zkušenost pamětníků s tazatelem se podařilo snáze získat narátory k další výpovědi, ačkoliv někteří odmítli. Jako důvody udávali chatrné zdraví, ztrátu paměti nebo se již nechtěli vracet k událostem starým více než třicet let. Mnozí svůj život po nuceném opuštění novinářské profese shrnuli do prozaického tvrzení, že „nestojí za řeč“. Shodovali se však v tvrzení, že jim novinářské povolání přineslo uspokojení a nelitovali jeho výběru ani v nelehkých dobách.

Pro objektivitu rozhovoru je nutné, aby tazatel vzbudil v narátorovi nadšení a důvěru. Pamětník se tak chová spontánně a upřímně bez nadbytečných stylizací. Podle pravidel orální historie nezasahoval tazatel pamětníkům do myšlenkového toku (na rozdíl od novinářského interview, kdy tazatel rozhovor vede) a získané záznamy nebyly dále korigovány nebo jinak upraveny, protože narátorem použitý jazyk tvoří také nedílnou součást výpovědi. Hovoří o jeho osobě, vzdělání nebo vztahu k vyprávěným skutečnostem. Rozsah a šíře poznatků získaných z nahrávek mě donutily s ohledem na souvislosti k selekci použitelného materiálu. Pamětníci totiž v mluveném projevu často mimoděk odbočili od tématu nebo si připomínali prožité události, které přímo nesouvisely s tématem bádání.

Výklad probíhá ve třech rovinách. Po obecném historickém úvodu následuje popis událostí počátku normalizace ve východních Čechách a životní osudy několika pamětníků. Další kapitola vysvětluje dění v konkrétních médiích regionu a v posledním oddíle se zabývám profesí východočeských novinářů v období let 1968 až 1989 na základě jejich účasti ve Svazu československých novinářů.

V obecném úvodu čerpám zejména ze sekundární literatury Jiřího Vykoukala, Bohuslava Litery a Miroslava Teichmana *Východ: Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944–1989*, dále publikace Jiřího Vančury *Naděje a zklamání* doplněného publikací z edice Sešity Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR Jiřího Maňáka *Čistky v Komunistické straně Československa 1969–1970* a primárních pramenů vydaných v edici dokumentů na stejném pracovišti Milanem Otáhalem, Alenou Noskovou a Karlem Bolomským *Svědectví o duchovním útlaku 1969–1970: „Normalizace“ v kultuře, umění, vědě, školství a masových sdělovacích prostředcích*.³

³ Více seznam použité literatury uvedený v závěru práce

2 Od pražského jara k normalizaci

2.1 Odklon od stalinismu

Nástup Antonína Novotného do funkce prezidenta a prvního tajemníka ÚV KSČ v listopadu 1957 přinesl odklon od stalinistického pojetí řízení země a pozvolné vyrovnání s politickými represemi padesátých let. Rozmach československé kultury za Novotného éry v šedesátých letech dvacátého století upoutal celosvětovou pozornost, zejména nástup tzv. Nové vlny kinematografie reprezentované Jiřím Menčem či Věrou Chytilovou.

Kulturní emancipace země však výrazně předběhla reformy hospodářské a politické. Přestože právě Antonín Novotný svou osobou zaštitil mnohé změny a do vedení KSČ vynesl třeba ekonomického „vizionáře“ Otu Šíka, dnešní historikové mu vytýkají nedostatečné charisma, které by dokázalo úspěšně překonat etapu tvrdého stalinismu a pomalých reforem.⁴ Novotného postoj k řešení některých palčivých otázek, zejména emancipaci slovenského národa, navíc působil hrubě a neuctivě a vygradoval během přijetí jeho státnické návštěvy v Martině v srpnu 1967.

Ve stejný čas se celé politické vedení setkala s kritikou, zatím omezenou pouze na kulturní rovinu. Proběhla na IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů ve dnech 27. až 29. června 1967. Největší pobouření v řadách KSČ a demonstrativní odchod stranické delegace ze sálu vyvolala vystoupení Ludvíka Vaculíka, Ivana Klímy a Antonína Liehma. Následoval administrativní zásah proti nejradikálnějším účastníkům a v září dokonce jejich vyloučení ze strany. Na zmanipulovaném V. sjezdu Svazu československých novinářů konaném ve dnech 19. až 20. října 1967 se sice přizpůsobivé vedení organizace distancovalo od předchozích projevů, ale nespokojenost přetrvávající mezi inteligencí se mu již zvrátit nepodařilo.⁵

Na morální nedostatečnost politického vedení jen několik týdnů nato poukázala tvrdá reakce ozbrojených složek na požadavky mládeže. Studenti ubytovaní na strahovských kolejích se vydali 30. října 1967 spontánně do ulic s pragmatickým požadavkem „více světla“, k čemuž je přiměl opakovaný výpadek elektrického proudu a celkově špatné ubytovací podmínky. Strahovské události zneklidnily přihlížející příslušníky SNB natolik, že proti studentům na Malé Straně zasáhli nepřiměřeně s odvoláním na dvojsmyslnost studentských hesel.

⁴ VYKOUKAL, Jiří – LITERA, Bohuslav – TEICHMAN, Miroslav. *Východ: Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944–1989*. Praha: Libri, 2000. s. 381.

⁵ HOPPE, Jiří. *Pražské jaro v médiích. Výběr z dobové publicistiky*. Prameny k dějinám československé krize 1967–1990. Díl 11. Praha – Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a Doplněk. 2004. s. 11.

Zmíněné události posledních měsíců roku 1967 otřáslly základy režimu natolik, že přiměly ÚV KSČ k řešení situace na zasedání, jež začalo 19. prosince a navázalo po Vánocích 3. ledna 1968. Výsledkem jednání byla změna na postu prvního tajemníka. Nepopulární Antonín Novotný pozici neudržel, ačkoliv spoléhal na podporu ÚV KSSS, zejména prvního tajemníka Leonida Brežněva. Sovětský státník se však zatím nehodlal angažovat v politických bojůvkách uvnitř KSČ a prohlásil kritiku Novotného za vnitrostranickou záležitost, do níž nebude SSSR zasahovat. Pádem Novotného z pozice prvního tajemníka strany došlo k rozdělení funkcí, protože si ponechal funkci prezidenta republiky, která byla dosud spojena s výkonem postu prvního tajemníka ÚV KSČ. Na jeho místo strmě vystoupal nepříliš známý Alexandr Dubček, čímž mnohé funkcionáře strany překvapil.

Definitivní pád Antonína Novotného na sebe nedal dlouho čekat. Přitížila mu zejména aféra blízkého spolupracovníka, tzv. „semínkového generála“ Jana Šejny, který uprchl za hranice v obavě před trestním postihem za rozkrádání socialistického majetku i s cennými kompromitujícími materiály, jež dokumentovaly mnohem závažnější korupci na vysokých stranických postech.⁶

2.2 Události Pražského jara

Na uvolněnou pozici prezidenta byl zvolen Ludvík Svoboda, jediný protikandidát Čestmír Císař byl oblíben zejména mezi studenty. Populárního válečného veterána však akceptovala i Moskva a v očích československých občanů zaručoval Dubčekem zamýšlenou ideu „socialismu s lidskou tváří“, přestože v době nástupu do funkce mu bylo již 72 let.⁷ Počátkem dubna zasedl nový reformní kabinet vedený Oldřichem Černíkem s Otou Šikem ve funkci místopředsedy vlády a Josefem Smrkovským jako předsedou Národního shromáždění.

Již éra Novotného se nesla ve znamení opatrné rehabilitace obětí politických zločinů režimu páchaných v padesátých letech. Transparentní odčinění procesů však přinesly až měsíce Pražského jara. Činnost zahájily demokratické občanské iniciativy Klub 231, Klub angažovaných nestraníků a znovu povstaly organizace Sokol nebo Junák.

Zasedání ÚV KSČ přijalo počátkem dubna Akční program, který představoval po dlouhých letech první stranický ústupek demokracii v Československu. Manifest „2000 slov“ Ludvíka

⁶ Srovnej s Jirí Vančura, *Naděje a zklamání, Pražské jaro 1968*, Praha, 1990, s. 25.

⁷ Více Tamtéž s. 29. Nová hlava státu měla mezi obyvateli mnoho příznivců: „Desetitisíce lidí, nikým neorganizované, z vlastní vůle a upřímně chodily na Hrad blahopřát. Kam nový prezident přišel, všude sklízely nepovinné srdečné ovace.“

Vaculíka publikovaný v Literárních listech 27. června 1968 rozvinul Akční program a ve své naléhavosti jej ještě překonal. Strana k němu zaujala kritický postoj, neboť jej pochopila jako pokus o popření vedoucí úlohy KSČ ve společnosti. Hluboké pobouření pak způsobil v řadách představitelů komunistických stran dalších zemí východního bloku. Považovali manifest za útok na celé zřízení.

Otevřenou prověrkou trpělivosti československého politického vedení, a jak se později ukázalo i nácivkem invaze, bylo konání vojenského cvičení Varšavské smlouvy Šumava. Na vypjatých jednáních s moskevskou delegací ve slovenské Čierné nad Tisou na přelomu července a srpna první tajemník ÚV KSSS Leonid Brežněv nátlak ještě zdůraznil. Představitelé ÚV KSČ se přesto vrátili s vědomím zažehnané roztržky. Mezitím však vlády Sovětského svazu, Polska, Maďarska, Bulharska a Německé demokratické republiky naplánovaly intervenci do suverénního Československa. Údajnou záminkou se jim stala přítomnost tzv. zvacího dopisu od protireformního křídla KSČ, okolnosti jeho vzniku však nebyly dosud zcela vysvětleny. Půl milionu invazních vojáků prvního sledu v celkovém počtu 27 divizí překročilo hranice v noci z 20. na 21. srpna 1968. Svou početností se jednalo o největší vojenskou akci v Evropě od konce druhé světové války. Hned druhý den zasedl v utajení v pražských Vysočanech XIV. mimořádný sjezd KSČ, který intervenci důrazně odmítnul, jenže představitelé politického vedení země, kromě prezidenta republiky, byli násilím odvedeni do Moskvy.

2.3 Okupační podmínky a odpor obyvatelstva

Většina obyvatel upřímně věřila v reformovatelnost komunismu.⁸ O to větší zklamání jim přinesl dne 26. srpna podpis Moskevského protokolu, jímž přijali představitelé politické reprezentace, s výjimkou F. Kriegla, pod nátlakem fyzické likvidace vpád okupačních vojsk za oprávněný. Zavázali se mimo jiné, že obnoví pevné řízení médií.⁹

⁸ V reakci na srpnové události někteří obyvatelé demonstrovali svou podporu vedení strany a postoji jejích představitelů vstupem do KSČ. Od začátku srpna do poloviny září přijala strana dvakrát více členů (7199), než bylo obvyklé ve stejném období před rokem 1968. Slovenské kraje vykazovaly přírůstky ještě v posledních měsících roku, zatímco české kraje zaznamenaly ztrátu 1,8 % členů (nejvíce Střední Čechy 2,3 % a Praha 2,2 %). Přes polovinu ochozích činili zaměstnanci v dělnických profesích. Část z nich (12,9 %) uvedlo jako příčinu nesouhlas s politikou vedení strany. Více Jiří Maňák. *Čistky v Komunistické straně Československa 1969–1970*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1997. s. 30.

⁹ Ještě ve druhé polovině roku 1968 bylo v důsledku toho zrušeno 9, v roce 1969 pak 35 časopisů, celkem v období let 1968 až 1971 to činilo 156 titulů. Více *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků*. Katalog výstavy k dějinám českého tisku na území České Republiky konané v SÚA Praha ve dnech 12. listopadu až 16. prosince 2002. Praha: SÚA Praha 2002. s. 82.

Diplomatická protestní nota Jiřího Hájka v Radě bezpečnosti na postupu okupantů nic nezměnila, stejně jako marný akt odporu sedmičlenné skupiny sovětských oponentů režimu v čele s disidentkou Larisou Bogorazovou na moskevském Rudém náměstí dne 25. srpna, kteří byli během několika minut pozatýkáni.¹⁰ Na protest proti okupaci se upálil v průběhu dožínkových slavností na varšavském stadionu 8. září 1968 Ryszard Siwiec, který se nedokázal smířit s účastí své vlasti na okupaci sousední země.

Smlouva o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk na území ČSSR ratifikovaná Národním shromážděním 18. října potvrdila požadavky okupantů. Jediným emancipačním výdobytkem Pražského jara se stalo přijetí ústavního zákona o československé federaci v říjnu 1968, které nijak neohrožovalo moskevskou politiku.

Několik podzimních měsíců po okupaci zaznamenala země větší odliv emigrantů zejména z řad inteligence a odstraňování nejznámějších tváří obrodného procesu (F. Kriegel, J. Smrkovský). Se záměrem vytržení obyvatelstva z letargie a povzbuzení k činům odporu vzplála v lednu 1969 v Československu první „živá pochodeň“ studenta filosofie Jana Palacha, na něhož v únoru navázal stejným činem středoškolák Jan Zajíc a zakrátko ještě dělník Evžen Plocek. Události zatřásly veřejným míněním a ohromily světovou veřejnost, ale na nastoupeném politickém směru nedokázaly nic změnit.¹¹

Březnové hokejové vítězství mužstva ČSSR nad SSSR nakrátko ještě morálně povzbudilo národ a zavdalo ke spontánním oslavám, jichž však využila státní bezpečnost za pomoci zinscenovaného útoku na kancelář sovětské letecké společnosti Aeroflot na Václavském náměstí. Moskva zareagovala dalšími výhružkami a faktickým upevněním okupačního režimu.

2.4 Příchod Gustáva Husáka a první vlna konsolidace

Výměna Alexandra Dubčeka na postu prvního tajemníka ÚV KSČ a nástup Gustáva Husáka, coby symbolu potlačení doznívajících ohlasů reformistů a utužení režimu na dubnovém plénu ÚV KSČ, je chápána jako faktické ukončení Pražského jara. Husák okamžitě přistoupil k tzv. konsolidaci poměrů ve společnosti v zájmu obnovení jednoty strany a vedoucí úlohy KSČ ve

¹⁰ *Byla jednou ze sedmi statečných.* MF Dnes. Roč. XVIII. č. 44. 21. února 2007. B6

¹¹ Řada umělců a publicistů rázně vystoupila proti podobnému sebeobětování, stejně jako Svaz vysokoškolského studentstva Čech a Moravy: „Na činy lze odpovědět jen činy. Rozvážnými, předem promyšlenými činy. Ne však jakýmkoliv činem. /.../ Výbuchy neorganizované živelnosti nejsou naším programem“. Více Poselství *Svazu vysokoškolského studentstva Čech a Moravy* in: BELDA, Josef – PECKA, Jindřich – HOPPE, Jiří, *Občanská společnost (1967–1970). Emancipační hnutí uvnitř Národní fronty 1967–1970*, Praměny k dějinám Československé krize 1967–1970. Díl 2/1. svazek, Brno: Doplněk, 1995. s. 421–422.

státě, odvratu od ekonomických reforem přijatých během obrodného procesu a očisty státních orgánů od osob neloajálních režimu.

Předsednictvo ÚV KSČ projednalo na svém zasedání 6. května 1969 opatření nutná učinit v oblasti hromadných sdělovacích prostředků. Dohodlo se na změně struktury tištěných médií a personální změně na řídicích postech, což mělo zabezpečit upevnění vlivu strany na činnost médií. Tím přešlo ÚV KSČ z etapy „pacifikace“ do etapy politické angažovanosti médií. Nová tisková politika strany dosadila na většinu vedoucích postů přesvědčené komunisty, kteří byli ochotni bez výhrad podpořit nový tvrdý stranický kurz. Postavení šéfredaktorů nabylo na důležitosti, byly posíleny jejich pravomoci i prostředky. Současně byla navýšena i jejich osobní zodpovědnost za zveřejněný obsah. Navázali tak na statut odpovědných redaktorů – zmocněnců Úřadu pro tisk a informace podle ustanovení § 5 zákona č. 127/1968 Sb., O některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných sdělovacích prostředků, z března 1969.¹²

„Slovo do vlastních řad“ publikované v Rudém Právu dne 17. května 1969 a podepsané 131 novináři a pracovníky médií představovalo v očích novinářů, kteří se v srpnu 1968 angažovali proti vpádu vojsk, otevřený akt kolaborace několika „kariéristů“ s okupační mocí. Ti přiznali, že se postavili za iniciativu ústředního výboru a polednovou politiku, ale zcela nesouhlasili se zdiskreditováním celé strany. Distancovali se od většiny novinářů ignorujících květnové plénum do protisovětské kampaně a schválili administrativní opatření za nezbytná jen s obavou, aby nepadla na všechny. Tedy i na ty, kteří „v historické zkoušce politických postojů a charakterů se ctí obstáli“.¹³

Na první výročí vpádu vojsk 21. srpna 1969 se mocenské orgány dostatečně připravily a proti manifestantům nasadily ozbrojené složky SNB, Lidových milic a armády. Připravily tím o iluze i zbytek obyvatelstva, neboť vojenská vozidla v ulicích útočící na demonstranty tentokrát nebyla zahraniční, ale domácí. Federální shromáždění navíc přijalo již 22. srpna 1969 zvláštní zákonné opatření č. 99/1969 Sb., O některých přechodných opatřeních k upevnění a ochraně veřejného pořádku, v duchu utužování poměrů národem výstižně označené jako „pendrekový zákon“.

¹² O tom více JEŠUTOVÁ, Eva. – NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *c.d.*, s. 31.

¹³ OTÁHAL, Milan – NOSKOVÁ, Alena – BOLOMSKÝ, Karel. *Svědectví o duchovním útlaku 1969–1970: „Normalizace“ v kultuře, umění, vědě, školství a masových sdělovacích prostředcích*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny. 1993. s. 44.

2.5 Výměna stranických legitimací a čistky v KSČ

První fázi normalizace dovršilo říjnové plénum ÚV KSČ (25. až 29. říjen 1969), které zrušilo veškerá usnesení ÚV KSČ ze srpna 1968 a prohlásilo Vysočanský sjezd za nelegální. Kádrové čistky v bezpečnosti, armádě, odborech, zájmových organizacích a složkách Národní fronty, stejně jako médiích, řadí historici do druhé fáze pomocného dělení počátku normalizace.¹⁴

V duchu třetí fáze normalizace proběhly koncem ledna 1970 pod záminkou výměny stranických legitimací KSČ čistky členstva. Funkce byl zbaven rovněž předseda vlády Oldřich Černík a nahrazen Lubomírem Štrougalem, který za Novotného éry zastával post ministra vnitra. Kádrovou obměnou prošla také ministerstva vnitra, financí, zemědělství a výživy, zahraničního obchodu a dopravy.

Pro pocit přílišné benevolence při konání prvního kola lednových stranických čistek přijalo předsednictvo ústředního výboru 14. dubna 1970 rezoluci, která schvalovací proces členství ještě zpřísnila. Zavedla povinnost členů požádat o prodloužení pozastaveného členství z vlastní iniciativy, jinak byli automaticky vyloučeni. Vůči členům vyloučeným postupovala strana ostřeji, než proti osobám, kterým členství „jen“ neobnovila.¹⁵

Další vlnu stranických čistek rozpoutalo obnovení československo-sovětské smlouvy v květnu 1970. Znamenalo utužení závislosti na moskevské politice a obsahovalo i tajný dodatek o výsadách sovětských vojsk na území ČSSR. Od 1. ledna 1968 do 1. října 1970 bylo zrušeno v důsledku pohovorů členství v KSČ více než čtvrt milionu osob a dalších až 70 000 bylo ze strany vyloučeno.¹⁶ Včetně nutného dopadu na rodinné příslušníky byl celkově čistkami postižen mnohem větší okruh osob, kterým v dalších letech negativní kádrový posudek zabránil ve studiu nebo profesním uplatnění.

2.6 Normalizace do roku 1989

Program nástupnické éry normalizace (dobově označované konsolidace politických poměrů) poskytl text Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ přijatý v prosinci 1970. Na 1500 stranách dokumentu byl ideologicky zdůvodněn vpád vojsk a

¹⁴ KSČ zaznamenala v tomto období výrazné úbytky. V prvním čtvrtletí roku 1969 bylo do KSČ přijato méně členů (4035) než zemřelo (4671) a dobrovolně stranu opustil čtyřnásobek osob než v předchozím roce (20 414). Za celý rok 1969 opustilo řady KSČ celkem 137 130 osob, včetně členů vyhozených v první fázi stranických čistek po dubnu 1969 a zesnulých. Více MAŇÁK, Jiří. *c.d.* s. 32.

¹⁵ Více o tom Tamtéž, s. 71.

¹⁶ Tamtéž s. 118.

prezentoval jej jako bratrskou a internacionální pomoc na obranu proti „kontrarevoluci“. Konsolidaci společenského života výrazně ovlivnila organizace Socialistického svazu mládeže (SSM) s relativně samostatnou Pionýrskou organizací pro děti ze základních škol. SSM navázal na tradice Československého svazu mládeže (ČSM) v listopadu 1970 se záměrem socialistické výchovy mládeže. Tiskovým orgánem hnutí v ČSR se stal deník Mladá Fronta a na Slovensku deník Smena.

Ludvík Svoboda, zvolený prezidentem v náladě Pražského jara, se postupně podvolil nátlaku Moskvy a podpořil ze své funkce proces normalizace. Od jara 1974 nemohl ze zdravotních důvodů řádně spravovat úřad hlavy státu, takže byl v květnu téhož roku odvolán a nahrazen Gustávem Husákem. Cílevědomý Husák post udržel patnáct let, než v prosinci 1987 rezignoval na úřad generálního tajemníka ÚV KSČ. Revoluční události zapříčinily 10. prosince 1989 i jeho odchod z prezidentské funkce.

Normalizaci charakterizovalo uzavření většiny obyvatelstva do sebe v duchu teze „hlavně příliš nevyčnívat“. ¹⁷ Režim se vehementně snažil udržet pozornost obyvatel od politického dění na základě tzv. společenské smlouvy. Sliboval zajištění spotřebních požadavků za nízké ceny, vyžadoval ale od občanů ústupky na vrub demokracie společenského zřízení. Dotované ceny spotřebních výrobků však nebyly vyváženy ekonomickým růstem a postupně „ukrajovaly“ ze státních rezerv. Charakteristickým rysem normalizace byla uměle udržovaná příjmová diferenciace mezi politickými pracovníky a příslušníky represivních složek vůči všem ostatním, což zapříčinilo rozvoj korupce a tzv. melouchů. Kádrová omezení a požadavky na politickou angažovanost zabraňovaly části populace v profesní realizaci. Život se přesunul do soukromé sféry, obyvatelé se alespoň o víkendech upínali na chataření a chalupaření, doba dala vzniknout pojmem jako „gulášový socialismus“ nebo „šedá zóna“.

¹⁷ Srovnej s Jiří Suk. *Labyrintem revoluce. Aktéři, zápletky a křížovatky jedné politické krize (od listopadu 1989 do června 1990)*. Praha: Prostor. 2003. s 21. „Po srpnové invazi v roce 1968 a brutálním potlačení občanských demonstrací o rok později se lidé instinktivně otočili čelem vzad: pryč od politiky, považované za svinstvo, pryč od hrdé občanskosti, která byla k ničemu. Na společnost dopadla únava z dějin, z velké politiky, z protichůdných změn a převratů. Všeobecně sdílené zklamání vedlo k úniku do soukromí, které se mělo stát dobře fortifikovanou tvrzí, posledním útočištěm. A okupační režim vyšel této tendenci vstříc. Jedinou věcí, kterou bychom snad mohli považovat za zárodek „revolučního kapitálu“, bylo všeobecné, ale výhradně do soukromí ventilované opovržení režimem.“

3 Kontrola, řízení a první fáze normalizace médií

3.1 Totalitní řízení médií

Charakteristickým rysem totalitních režimů je snaha o naprostou kontrolu médií.¹⁸ Pro Československo v období vlády KSČ je tak příznačné fungování propracovaného systému regulace médií, jehož začátky spadají už do doby nedlouho po únoru 1948, kdy bylo zakázáno vydávání tisku většiny nekomunistických stran. Opatření se týkalo zejména krajských deníků, tiskovin společenských organizací a církve. Každodenní kontrola tisku ležela na okresních a krajských kulturně propagačních odděleních strany, než úlohu převzal tiskový odbor ÚV KSČ. Koncem roku 1950 ustavil funkci dohlížecích redaktorů.

Usnesení č. 17 ze dne 22. dubna 1953 přijalo vytvoření cenzurní instituce jako neveřejného orgánu vlády, která po roce fungování přešla pod ministerstvo vnitra jako Hlavní správa tiskového dohledu.

Záminkou ke zrušení, sloučení nebo snížení nákladu řady zájmových, sportovních a spolkových časopisů, bylo usnesení politického byra ÚV KSČ v prosinci 1954 na opatření v souvislosti s nedostatkem papíru.¹⁹

Zavedený cenzurní systém se během víceleté praxe osvědčil a první citelné narušení přinesla až červencová konference konaná roku 1963 v Liblici u Českého Brodu k příležitosti 80. výročí narození Franze Kafky. Účastníci si zde připomněli myšlenky literáta a aplikovali je ke kritice soudobého byrokratického aparátu. Tiskový zákon ze dne 25. října 1966 zaručoval v souladu s ústavou svobodu projevu, slova a tisku, která však až do jara 1968 byla spíše imaginární.

3.2 Uvolnění cenzury a Pražské jaro

Hlavní správu tiskového dohledu (HSTD) nahradila v roce 1966²⁰ Ústřední publikační správa (ÚPIS). Její zásahy již nebyly tak tvrdé. Dokonce proti této nové instituci existovala možnost

¹⁸ Srovnej *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků*. s. 16.

¹⁹ Některým odběratelům se dotknul plán na „rozšíření provádění tiskového dozoru na periodické a neperiodické tiskoviny, filmy, gramofonové desky, magnetofonové pásky a ostatní publikační materiál všeho druhu dovážené do ČSR z kapitalistických států nesoukromým příjemcům“ přijatý s platností od 1. ledna 1958 ministrem vnitra. Následkem rozhodnutí vznikla na pražském Gorkého (dnes Senovážném) náměstí pošta označená „120“ zaměstnávající pro tento účel vyškolené pracovníky s označením „referent rozlepovač“ a „referent zalepovač“. Více o tom Dušan Tomášek, *Pozor cenzurováno*, Praha. 1994.

²⁰ Vládní nařízení č. 119/1966

soudního odvolání, než vládní nařízení 13. června 1968²¹ zrušilo také statut Ústřední publikační správy. Paragraf 17 tiskového zákona z 26. června 1968²² prohlásil cenzuru za nepřipustnou a s ohledem na „de facto“ liberálnější přístup k médiím po lednu 1968 tak i „de iure“ umožnil alespoň na několik týdnů jejich svobodné publikování.

V důsledku uvolnění poměrů mohly počátkem února 1968 začít vycházet dříve zrušené Literární noviny pod názvem Literární listy, oblíbené kulturně politické revue Reportér nebo mládežnický časopis Student. Mimořádný červnový sjezd ČSN ujistil politické vedení země, že se podřídí jejímu politickému programu, zároveň si ale vymínil psát svobodně.

Několikaměsíční období svobodného publikování československých médií v komunistické éře ukončila srpnová okupace. Obsazení významných redakcí v prvních dnech vpádu znemožnilo práci novinářů a výrazně zkomplikovalo podmínky pro šíření včasných a objektivních informací o situaci v zemi. Ukryté vysílače a redakční kolektivy ostře polemizovaly s okupačním tiskem Zprávy a vysílačem Vltava, jejichž výroba probíhala pod záštitou invazních vojsk a s nesrovnatelně snadnějšími podmínkami distribuce. V několika případech byly dokonce letáky shazovány z letadel na hustě obydlené aglomerace.²³

3.3 Konsolidace médií

Jedním z požadavků tzv. Moskevského protokolu byla urychlená konsolidace médií a následné legislativní zakotvení na sebe nedalo dlouho čekat. Vládní usnesení č. 292 z 30. srpna 1968 o mimořádných opatřeních ke kontrole tisku vytvořilo novou kontrolní instituci médií Úřad pro tisk a informace (ÚTI)²⁴, který navazoval na tradice dřívější Ústřední publikační správy. Hned první pokyny ze 3. a 9. září 1968 nařídily nezveřejňovat nic vyznívajícího jako kritika okupačních států nebo komunistických stran těchto zemí. Média nesměla rovněž šířit informace o obětech vpádu a škodách, stejně jako užívat slov okupant a okupace. Již 13. září 1968²⁵ vyšel tiskový zákon o přechodných opatřeních, který fakticky

²¹ Vládní nařízení č. 69/1968

²² č.84/1968Sb., Zákon ze dne 26. června 1968 kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb., O periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích.

²³ Srovnej *Situační zpráva ONV v Hradci Králové o situaci v okrese bezprostředně po 21. srpnu 1968* in: Jiří Herold – Milena Lenderová – Petr Zimmerman a kol. (edd.), *Jaro, invaze a normalizace na Královéhradecku*, Hradec Králové: KRUH, 1990. s. 57.

²⁴ Na práci ÚTI navázal v roce 1980 Federální úřad pro tisk a informace (FÚTI) přijetím zákona č. 180/1980 Sb.

²⁵ č.127/1968Sb., Zákon ze dne 13. září 1968 o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných sdělovacích prostředků.

platil až do 28. března 1990²⁶, kdy vyšel nový tiskový zákon. Oficiálně však už nikdy nezavedl do legislativy cenzurní opatření.

Dalším důvodem ke střetu československých a propagandistických prosovětských tiskovin bylo vydání dokumentárního sborníku tzv. Černé knihy, výkladu událostí sedmi pražských dnů 21. až 27. srpna 1968 bryskně připravené vědci Historického ústavu ČSAV ještě v prvních týdnech okupace. K prvním zájemcům se sborník vydaný v nákladu pouhých 2910 kusů dostal už 27. listopadu 1968 a vyvolal obrovský ohlas s požadavkem dalšího dotisku. Moskva na sborník reagovala dne 27. prosince 1968 zasláním protestní nóty československé vládě, zakrátko i vydáním propagandistické reakční brožury, která vešla do povědomí jako „Bílá kniha“.²⁷

V prvních týdnech po vpádu vojsk výrazně posílila předběžná cenzura vykonávaná pověřenými pracovníky přímo v redakcích. Brzy ji vystřídal následná kontrola, od níž bylo možno od září 1969 zcela upustit a ponechat veškerou zodpovědnost plně na šéfredaktory. V reálu přinesly požadovaný cenzurní efekt již výše zmíněné personální čistky a zajištění řízení médií prověřenými kádry. Hrozba postihu visící nad novináři vytvořila účinnou autocenzurní praxi, která vydržela až do pádu režimu.

3.4 Čistky v médiích

Stranický tisk zasáhly personální čistky nejdříve. Na jaře 1969 došlo v důsledku opětovného zavedení silně propagandistického způsobu psaní k poklesu průměrného denního nákladu Rudého práva z dřívějších 1 050 000 na 760 000 výtisků²⁸, což neslo stranické vedení nelibě. Do vedení Rudého práva byl po dubnovém plénu ÚV KSČ (17. duben 1969) dosazen Miroslav Moc. Po jeho nástupu jen do září 1969 odešlo z redakce 25 redaktorů, zatímco bylo přijato pouze 12 nových.²⁹ Nejhorší personální nouze nastala v rubrice kultura a zahraničí. Vysoké personální ztráty postihly i deník slovenského ÚV KSS Pravda. Obměna redakcí nastala v Tribuně, Životě strany, Nové mysli nebo Hospodářských novinách. V Květech jmenoval ústřední výbor hned v dubnu nového šéfredaktora J. Zelenku, čemuž se většina

²⁶ č.86/1990Sb, Zákon ze dne 28. března 1990 kterým se mění a doplňuje zákon č.81/1966Sb., o periodickém tisku a o ostatních informačních prostředcích.

²⁷ První porevoluční vydání vyšlo v nákladu 100 000 výtisků. Viz *Sedm pražských dnů 21.–27. srpen 1968*. Dokumentace Historického ústavu ČSAV. Praha: Academia 1990. s. 397.

²⁸ *Opatření uskutečňující Realizační směrnici květnového pléna ÚV KSČ a současná situace*. In: OTÁHAL, Milan – NOSKOVÁ, Alena – BOLOMSKÝ, Karel (edd). *Svědectví o duchovním útlaku 1969–1970*. s. 96.

²⁹ Tamtéž s. 96.

redaktorů „odmítla podřídit a provokativně odešla“³⁰. Výměna stranických legitimací „očistu“ dokončila a z jedenácti členů starého redakčního kolektivu byly po pohovorech vydány nové stranické průkazy jen dvěma.³¹

Redakce Dikobrazu a Roháče musely být zcela obměněny, protože se redaktori odmítli podřídit novému stranickému kurzu. Na jaře 1969 byl založen nový kulturně politický týdeník Tvorba. I přes patrné odkazy k tradici titulu se profiloval jako silně ideologicky zatížená tiskovina reagující na aktuální vnitropolitickou situaci.

S periodiky Národní fronty se režim vypořádal ještě zásadněji a mnohé byly dokonce zastaveny zcela. Kádrové obměny nejprve zasáhly deníky Práce, Obrana Národa a Zemědělské noviny, nejmarkantnější změny proběhly, stejně jako v ostatních titulech, v kulturních rubrikách. Ve druhém sledu počátkem roku 1970 pak čistky postihly redakce Svobodného slova a Lidové demokracie.

Na časopiseckém trhu došlo nejdříve ke konsolidaci týdeníků Národní výbory a Svět socialismu, nejtvrďší postoj stranické vedení zaujalo k populárnímu časopisu Mladý Svět. Provedená kádrová změna zde však zakrátko zaručila loajalitu k režimu a po čase dokonce přinesla i shovívavější postoj k publicistickému obsahu čtenáři vyhledávané tiskoviny. Zcela zastaveny však byly kulturní časopisy, které se před několika měsíci výrazně angažovaly za obrodný proces: Listy, Kulturní život, Plamen, Analogon, Sešity pro literaturu a umění, Filmové a televizní noviny, Divadelní noviny a další. Z nejvýznamnějších kulturních titulů byl ponechán jen Host do domu a Orientace.³²

Zatímco ještě ve druhé polovině roku 1968 bylo zrušeno 9 a v celém roce 1969 pak 35 časopisů, celkem v období let 1968 – 1971 došlo zániku 156 titulů ústředně registrovaných časopisů.³³

Zásadní změnu v orientaci vysílání Československého rozhlasu³⁴, který se výrazně podílel na veřejném mínění v období Pražského jara a zejména srpnových dnech, přineslo jmenování nového vedení v červnu 1969 a říjnová rezignace starého vedení CZV KSČ, které bylo ihned nahrazeno prověřenými kádry. Po provedené restrukturalizaci chybělo počátkem roku 1970

³⁰ Tamtéž s. 98.

³¹ Tamtéž s. 98.

³² Tamtéž, s. 99.

³³ *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků*. Katalog výstavy k dějinám českého tisku na území České Republiky konané v SÚA Praha ve dnech 12. listopadu až 16. prosince 2002. Praha: SÚA Praha 2002. s. 16.

³⁴ O tom více JEŠUTOVÁ, Eva. – NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v československém rozhlase*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998. 142 s.

50 až 60 redaktorů, dramaturgů, režisérů i odborných pracovníků. Krajší ředitelé byli vyměněni v Českých Budějovicích, Plzni a Hradci Králové. Brzy nato bylo rozhodnuto ještě o odvolání ředitelů v Ostravě, Brně a Ústí nad Labem. Menší kádrové změny si vyžádal slovenský rozhlas, jehož pracovníci se předchozího roku tolik neangažovali.

Nejzásadnější realizovanou změnou ve vedení Československé televize³⁵ bylo jmenování nového ředitele J. Zelenky. Jeho funkční období fakticky trvalo po celé období normalizace. Nejrychlejší tlaky na plnou provozuschopnost byly provedeny v redakci zábavných pořadů, redakci pro děti a mládež a redakci filmových pořadů. Kádrovými změnami nejvíce oslabena byla rubrika kulturní, ekonomická, zahraniční a především politicko – publicistická, kde byla rozpuštěna celá redakce (60 pracovníků). Kritickým prozkoumáním prošly rovněž scénáře dodané v minulém období, z nichž bylo vyřazeno hned v prvním sledu 11 celovečerních pořadů v hodnotě 9 milionů Kčs. Vedení se rázně vypořádalo i s herci, kteří sami odmítali spolupracovat s televizí na dabingu filmů vytvořených v socialistických zemích.³⁶

Česká tisková kancelář odolávala normalizačním tlakům až do konce roku 1969, kdy nebyly provedeny prakticky žádné změny. V prosinci byl však z funkce ústředního ředitele ČTK uvolněn Jindřich Suk, na jehož místo nastoupil někdejší šéfredaktor Rudého práva Otakar Svěřčina. V lednu 1970 provedl výměnu všech vedoucích redaktorů a do dvou let obměnil polovinu zaměstnanců – členů KSČ.

Filmový průmysl nemohl samozřejmě uniknout pozornosti politického ústředí, které shledávalo v produktech Krátkého filmu skryté i otevřené „nepřátelské“ myšlenky. Proto byl v září 1969 odvolán dosavadní ředitel Václav Žižka a nahrazen Kamilem Pixou, který záhy reorganizoval celý podnik a centralizoval dramaturgii.

V zájmu snah o zvýšení politické angažovanosti novinářů přinesl počátek normalizace také navýšení novinářských mezd. ÚV KSČ schválilo na svém zasedání 22. května 1970 souhlas s uskutečněním mzdových opatření ve výši 17 milionů Kčs, přičemž celkové zvýšení průměrných mezd nemělo překročit 400 Kčs měsíčně. Umožnil tak šéfredaktorům výraznou platovou diferenciaci novinářů, kteří byli ochotni angažovat se za politiku strany a těch ostatních, kteří „se jen vezou sebou“.³⁷

³⁵ O tom více CYSAROVÁ, Jarmila. *Televize a totalitní moc 1969–1975*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998.

³⁶ OTÁHAL, Milan – NOSKOVÁ, Alena – BOLOMSKÝ, Karel. *c.d.* s. 101.

³⁷ Tamtéž, s. 46. Citováno v původním znění.

Současně byl vyvinut velký nátlak na vypracování uzavřeného systému výchovy novinářů. Zejména elementární příprava novinářského dorostu a systematické proškolení starších redaktorů v krátkodobých kurzech. Po předběžné praxi v redakcích měl zajistit dostatečný počet politicky angažovaných vysokoškolsky vzdělaných redaktorů, pro vedoucí pracovníky a kádrové rezervy pak byly určeny zdokonalovací roční kurzy na VŠP ÚV KSČ.

4 Pražské jaro ve východočeských médiích

4.1 Východočeský kraj

Východočeský kraj představoval v šedesátých letech dvacátého století svou rozlohou přes 11 200 km² sedmý největší kraj v Československu. Počtem obyvatelstva přes 1 200 000 lidí byl dokonce šestým nejlidnatějším krajem v zemi (celá ČSSR přes 14 mil. obyvatel).³⁸ Přestože nejvíce obyvatelstva žilo v Pardubickém okrese (více než 140 000), samotné okresní město Pardubice nedosahovalo významu jiného okresního, a zároveň krajského, města Hradec Králové. Zde sídlily i veškeré krajské organizace, včetně Krajského výboru českého svazu novinářů, Krajského výboru KSČ a redakce jejího tiskového orgánu Pochodeň i regionální pracoviště Československé televize a Československého rozhlasu.

Krajský deník Pochodeň a okresní deníky vydávané pod záštitou místních OV KSČ a ONV (zejména pardubická Zář), představovaly nejčastější zdroje informací obyvatelstva, stejně jako okresní rozhlasové vysílání (tzv. po drátě). V regionu vycházel rovněž větší počet podnikových titulů vydávaných závodními organizacemi KSČ. Východní Čechy mají dodnes výrazné zastoupení podniky petrochemického, elektrotechnického a papírenského průmyslu. Během roku 1968 vycházelo v jedenácti okresech Východočeského kraje (Havlíčkův Brod, Hradec Králové, Chrudim, Jičín, Náchod, Pardubice, Rychnov nad Kněžnou, Semily, Svitavy, Trutnov a Ústí nad Orlicí³⁹) přes sedmdesát titulů novin a časopisů.⁴⁰

4.2 Východočeská periodika v době Pražského jara

Regionální média se bez výjimky přihlásila k polednové politice a obrodnému procesu. V náladě Pražského jara vznikaly nové tituly, jiné obnovily svou činnost, jako královéhradecký týdeník Nové Hradecko, který nabyl záhy na významu. Pod vedením

³⁸ Statistický lexikon obcí ČSSR 1965. Praha: Ústřední komise lidové kontroly a statistiky a ministerstva vnitra v Praze. 1966. s. 16.

³⁹ V roce 1968 požadoval KNV zřízení dvou nových okresů Jevíčko a Česká Třebová, když se připojil k rezoluci Národních výborů, která požadovala zřízení 103 nových okresů, z toho 67 v Čechách a na Moravě a 36 na Slovensku. O tom více *Podkladový materiál pro jednání vlády ČSSR se souhrnem požadavků na znovuzřízení dřívějších a vytvoření nových správních okresů*. in: BELDA, Josef – PECKA, Jindřich – HOPPE, Jiří, *Občanská společnost (1967–1970). Emancipační hnutí uvnitř Národní fronty 1967–1970. Prameny k dějinám Československé krize 1967–1970. Díl 2/1. svazek*, Brno: Doplněk, 1995. s. 291.

⁴⁰ BELDA, Josef – PECKA, Jindřich – HOPPE, Jiří, *Občanská společnost (1967–1970). Sociální organismy a hnutí Pražského jara, Prameny k dějinám Československé krize 1967–1970. Díl 2/2. svazek*, Praha – Brno: Doplněk, 1998. s. 440. Více v příloze.

šéfredaktora Františka Kusého, dosavadního redaktora krajského studia Československého rozhlasu v Hradci Králové, vyšlo první číslo 3. července 1968 a list se hned výrazně zapojil do vnitropolitického dění.

Významným obsahem mediální agendy východočeských periodik první poloviny roku 1968 byly rezoluce podporující obrodný proces, které přicházely v hojném počtu do redakcí. Regionální média v reakci na rezoluce přijala úlohu prostředníka mezi nadšenými obyvateli na straně jedné a představiteli obrodného procesu na druhé, ale zároveň vyzývala i ke střízlivému uvažování a prostřednictvím výstižných anekdot varovala před naivní zaslepeností a závratně rychlými změnami ve společnosti. Za způsob provedení jedné z nich obdržel pardubický okresní titul Zář kritiku, když redaktoři oslovovali kolemjdoucí s tabulí „Protestuji proti obrodnému procesu, protože nechci zánik kapitalismu“ a tázali se chodců, co si o akci myslí.⁴¹

Výběr témat východočeských médií, stejně jako způsob jejich zpracování, se v průběhu jarních a zejména letních měsíců roku 1968 zdatně liberalizoval. Poprvé po dvaceti letech mohli novináři psát o perzekuovaných a až dosud očerňovaných letcích bojujících za druhé světové války na západní frontě, nebo o vzniku občanských iniciativ usilujících o rehabilitaci někdejších politických vězňů. Dvě celostátně nejvýznamnější hnutí se přitom utvořila právě ve východních Čechách. Klub K 231, který se ustavil 31. března, zastával ve svých proklamacích otevřeně protikomunistické postoje s odkazem na číslo zákona na ochranu republiky přijatého v roce 1948, podle nějž byli k tvrdým trestům odsouzeni jeho členové. Počátkem května proběhla právě v Pardubicích ustavující schůze, jíž se účastnili i zástupci regionálních periodik.⁴² V květnu 1968 vznikl v Pardubicích také Klub angažovaných nestraníků, jehož základním požadavkem bylo dodržování lidských práv v zemi.

Způsobem, který byl dříve nepředstavitelný, mohla východočeská média publikovat kritiku KSČ, čímž ale neodmítala veškerou politiku strany. Zveřejnění politických procesů konaných v padesátých letech, odvrátilo od KSČ některé starší přesvědčené členy. Sympatie některých

⁴¹ SLOVÁČEK, Petr, *Bouřlivé události roku 1968 ve východočeských médiích*, Bakalářská práce, Fakulta humanitních studií, Univerzita Pardubice, 2004, s. 11.

⁴² Již brzy se však členská základna rozštěpila do několika frakcí a po ukončení registrace v létě 1968 přešli její členové do stávajících protikomunistických aktivit. Někteří členové navíc po srpnové invazi emigrovali do zahraničí. Nejmarkantnější byl případ tajemníka klubu Jaroslava Brodského, jenž 26. srpna 1968 uprchl do Rakouska a dne 13. září 1968 poskytl britské televizi interview se záměrem založit ve Švýcarsku organizaci na pomoc členům K 231, kterých tam uprchlo více. Ještě dříve než klub dne 19. září ukončil svou činnost, zaslali jeho představitelé Alexandru Dubčekovi dopis, v němž se důrazně distancovali od aktivit emigrantů z řad svých někdejších členů. O tom více BELDA, Josef – PECKA, Jindřich – HOPPE, Jiří, *Občanská společnost (1967–1970)*. Díl 2/1. svazek s 50–51.

mladších obyvatel si KSČ naopak získala novým vedením a nastoupenými reformami. Největší ohlas budila postava charismatického Alexandra Dubčeka.

Politizace společenského života přinesla větší zájem médií o opoziční politické strany, zejména o obnovenou sociálně demokratickou stranu nebo Československou stranu lidovou.⁴³ Důkazem rostoucího významu opozičních politických stran a ohlasu tisku na ně byl požadavek ČSSS podpořený mediální kampaní o obnovu pomníku TGM v Hradci Králové strženého v roce 1953. Na svém stranickém sekretariátu dokonce ČSSS uspořádala sbírku finančních prostředků a barevných kovů pro urychlení výstavby pomníku, jejíž realizaci zabránila až srpnová okupace.⁴⁴

Mediální agenda východočeských periodik druhé poloviny června 1968 obsahovala odpor proti vojenskému cvičení Varšavské smlouvy realizovanému v těchto dnech na území Československa a nazvanému dle místa konání Šumava. Dnešní výzkumy jasně dokazují, že se jednalo o přípravu na zamýšlenou okupaci.⁴⁵ Většina polských a sovětských jednotek dislokovaných ve východních Čechách opustila území republiky po dlouhých průtazích přes hraniční přechod Běloves u Náchoda až 13. července 1968 ve tři hodiny ráno za pozornosti východočeských médií.⁴⁶

Regionální východočeská média se neomezovala jen na informace místního významu. Redaktor Východočeského rozhlasu Ivan Ladýř přinesl ještě 16. července uspokojivé zprávy ze Sovětského svazu o přívítivém přijetí obrodného procesu tamními obyvateli, ke kterým „prosáky alespoň některé informace“. Většina totiž neměla o dění v Československu z oficiálních médií žádné zprávy.⁴⁷

⁴³ Ve východních Čechách vzrostl počet stoupců ČSL na trojnásobek z 2 217 na 6 248, v červnu se již jednalo o 7 500 členů a v srpnu dokonce 10 000. Československá socialistická strana ve sledovaném regionu tolik zájemců neoslovila, navíc její stoupci na veřejných schůzích docházeli až k otevřeným výpadům proti KSČ, což ještě většina společnosti odsoudila. Ve východních Čechách proto narostla její členská základna jen o 40 % (zatímco ČSL o 450 %) z 1 606 na 2 432 členů a do srpna na 2 800. Více o tom Josef Kmoníček. *K některým problémům vývoje ve východočeské Národní frontě od března do července 1968*, in: Sborník prací východočeských archivů, ročník VI, SOA Zámorsk, 1986, s.21–36.

⁴⁴ Obyvatelé se k Masarykově odkazu vrátili ještě jednou záhy po vpádu vojsk. „Od 26. října dávali občané kytičky na bývalém Masarykově náměstí na místo, kde dříve stál pomník prvního presidenta. Hradečtí železničáři položili velký věnec karafiátů s trikolorou a heslem Pravda vítězí.“ Pamětní kniha Hradec Králové 1968. in: Jiří Herold – Milena Lenderová – Petr Zimmerman kol. (edd.), *c. d.* s. 61.

⁴⁵ O tom více Jindřich Mandry. *Sovětská okupace Československa, jeho normalizace v letech 1967–1970 a role ozbrojených sil*. Sešity Ústavu pro soudobé dějiny. Svazek 16. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1994. 169 s.

⁴⁶ Petr Slováček, *c.d.*, s. 12–15.

⁴⁷ Zář. IX–XXIV, č. 56, 16.7.1968. s.1.

4.3 Srpnový vpád a mimořádná vydání tiskovin

Vpád polských vojsk na území východních Čech nad ránem 21. srpna 1968 místní novináře mobilizoval. Snažili se co nejrychleji ujmout své informační povinnosti a reagovali okamžitě. Nejdříve se setkal s okupačními vojáky dopisovatel Mladé Fronty Josef Farský v Trutnově, který leží 20 km od hranic s Polskem. Hluk způsobený polskými vojsky v trutnovských ulicích těsně před pátou hodinou ranní jej překvapil. „Otevřel jsem okno a tam Poláci, sebral jsem se a chystal běžet do redakce. Mezitím mi už volal telefon s příkazem podej nějakou zprávu.“⁴⁸ Do hodiny telefonem informoval o dění v Trutnově do ústřední pražské redakce Mladé Fronty. V poledne se již s další zprávou nedovolal, nepomohla ani ochotná pomoc spojovatelek. Využil proto dálnopis trutnovského podniku Centrolen. Informaci však nikdo nepřijal a na druhém konci dálnopisu příjemce neodpovídal. Telefonní i dálnopisné linky jiných účastníků přitom fungovaly bez závady. Farský až několik dnů nato zjistil, že pražská redakce Mladé Fronty tou dobou už byla obsazena okupanty. Nejčerstvější informace přinášel rozhlas po drátě. Farský se v prvních hektických dnech zapojil do příprav mimořádných vydání Krkonošské Pravdy, jejíž redaktory Vladimíra Junka i Josefa Odlu dobře znal. Za svou činnost v srpnových dnech byli několik měsíců nato oba dva vyhozeni.

Do krajské metropole Hradce Králové dorazila polská vojska ve středu 21. 8. 1968 až s několikahodinovým odstupem z Trutnova. Nejprve v prvním sledu v 7.45 hod začaly přistávat sovětské stíhací letouny na královéhradecké vojenské letiště, kde se posléze usídlil velitelský štáb 2. armády. Dobové zdroje uvádějí, že přistálo 43 až 45 strojů.⁴⁹

První vydání krajského listu Pochodeň vyšlo v několika hodinách, téhož dne ještě další dvě mimořádná vydání. Během týdne do úterý 27. srpna celkem osm řádných a 13 zvláštních vydání, jejichž náklady byly statisícové. Poslední zvláštní číslo z 27. srpna 1968 přinášelo zprávu z moskevských jednání. Pochodeň kolportovali dobrovolní kameloti po celém kraji, někteří dokonce až do Prahy.⁵⁰ Pochodeň se dostala i do rukou delegátů ukrytého Vysočanského sjezdu. V distribuci pomáhali dle pamětníků také drůbežáři z Xaverova, kteří vklínili tiskoviny mezi klece a převážely je tak do dalších krajů, členové trutnovské horské

⁴⁸ Magnetofonový záznam rozhovoru s Josefem Farským nahraný 4. listopadu 2006 v Trutnově. Uložen v archivu P. S.

⁴⁹ Dle mimořádného vydání Pochodeň z 22. srpna 1968 se večer v 19 hodin na letišti nacházelo již 40 letounů Mig 17, dva Mig 15, jeden Antonov 2, devatenáct tanků T 54, šedesát obrněných transportérů a dle odhadů až 200 dalších vozidel.

⁵⁰ Více o tom strana 31 této práce

služby přenášeli výtisky v batohu na zádech do Polska, v Jičíně rozdával výtisky příslušník SNB v uniformě na náměstí.⁵¹

Pro redakční kolektiv Pochodně vyžadovala zvýšená periodicita permanentní pohotovost, jedna skupina třídila informace z dálnopisů, druhá zaznamenávala vysílání z celého světa nebo československé televize. Další pracovníci se probírali dopisy došlými do redakcí a zpracovávali příspěvky redakčních zpravodajů.⁵² Úlohou redaktorů bylo co nejrychlejší ověření a zpracování materiálů přivezených z celého regionu a editace došlých zpráv. Čtenáři volali s čerstvými informacemi, většinou však neověřenými, někdy dokonce mimoděk zkreslenými či nadhodnocenými, zejména pokud se jednalo o hmotné škody způsobené okupačními vojsky. V tomto směru redaktori především uklidňovali občany a apelovali na racionální řešení vzniklé situace. V průběhu prvního dne dorazily i do východních Čech informace o obětech na životech v metropoli a zaměstnanci regionálních médií pokládali za prvotní úkol zabránit podobnému vývoji.

Další kolektiv krajského deníku byl přítomen v tiskárně, která pracovala díky nadšení tiskařů, sazečů, metérů, korektorek a všech ostatních, kteří byli potřeba k výrobě tiskoviny. Rotačky tiskárny na královéhradeckém Slezském předměstí se prakticky nezastavily. Pochodeň proto nevykázala jedinou mezeru mezi jednotlivými denními čísly.

Redakce Pochodně musela již v prvních dnech několikrát odolávat pokusům volajícím po zavření. Přestože byla hned první den okupace vyvěšena u vchodu tabule s nápisem „Devítiletá škola“⁵³, objevili se na chodbě budovy dva polští důstojníci. Nenechali se oklamat a neomylně trefili do míst, které znali z dřívějšího na základě účasti v profesních družbách. Jeden z nich totiž pracoval jako redaktor wroclavského rozhlasu a druhý v tamním deníku. Dostalo se jim však od československých kolegů chladného přijetí a nakonec i nedůvěřivého odmítnutí, přestože oba dopředu hlásili, že dobře znají polohy tiskárny i redakce rozhlasu, ale nemají zájem oznámit to svým nadřízeným.⁵⁴

Šéfredaktor Miroslav Bednář musel brzy nato vyhodit z redakční budovy ještě příchozí skupinu kolem přesvědčeného komunisty Eduarda Švagerky, který hodlal se svými přívrženci

⁵¹ Josef Rodr. *Než nás „rozehnali“ Aneb všeho do času*. In: MALEČEK, Stanislav (ed.). *Byli jsme při tom: Čeští novináři a publicisté upomínají na události let 1968–1969, doby, kterou celý svět znal jako Pražské jaro*. Praha: Klub novinářů Pražského jara 68, 1993. s. 60–63.

⁵² Miroslav Rampa – Josef Rodr a kol. (edd.). *Jdi domů Ivane*. Hradec Králové: Vydavatelství a nakladatelství novinářů Hradec Králové, 1990. s. 47.

⁵³ Tamtéž s. 48.

⁵⁴ Tamtéž

obsadit redakční místnosti a ustavit revoluční tribunál Aloise Indry.⁵⁵ Dle pamětníků se jednalo o ojedinělý případ intervence ze strany československých občanů ve vypjatých dnech. V ostatních případech totiž domácí obyvatelstvo nadšeně přijímalo práci novinářů. Lidé jim nosili potraviny, nabízeli pomoc nebo vymýšleli jak zamaskovat redakci před okupanty. Nejčastější formou úkrytu byl „převlek“ za školské zařízení. Na budovu rozhlasu ve Vrchlického ulici v Hradci Králové přibyla cedule „Mateřská škola“⁵⁶, na pardubické rozhlasové pracoviště zase „Dětské jesle“ a na zahradu dokonce šňůry na prádlo s plénkami a dětskými šatičkami. Na ochranu přišli dva příslušníci SNB, kteří kvůli utajení museli svléci uniformu, jinak by vypadali před jeslemi nepatřičně.⁵⁷ Zájem okupantů o pracoviště médií neutuchal, takže brzy vzniklo v utajení dalších šest pracovišť schopných okamžitě nahradit obsazené působiště.

Kuriózním způsobem se dodnes dochovala jediná autentická zvuková reportáž z příjezdu obrněnců do krajského města ve středu 21. srpna 1968. Redaktor královéhradeckého rozhlasu Ivo Tomáš uchovával přetočenou kazetu celá léta doma pod hromadou uhlí. Na základě přepisu reportáže lze rekonstruovat vjezd vojsk do Hradce Králové.

„Je právě deset hodin a patnáct minut, kdy náš redakční vůz projíždí ulicemi krajského města Hradec Králové. Všude je poměrně klid /.../ Přijíždíme na kopeček směrem k Plotišti, a už je vidíme. Před námi u hlavní brány Závodů naftových motorů stojí velká kolona cizí armády. Podle předběžných informací, jak už jsem řekl, to jsou zřejmě Poláci. Kolona je ve vzdálenosti asi 150 metrů a podle předběžného odhadu může čítat tak 150 až 200 vozů. Zatím stojí /.../“⁵⁸

Rozhlas podával nejčerstvější informace a největší pozornost obyvatel byla upřena právě na něj. V posledních srpnových dnech se královéhradecké studio stejně odmlčelo, neboť polští vojáci vymontovali z vysílače nejdůležitější součástky, čímž umožnili jen vysílání po drátě nebo na velmi krátkých vlnách. Navráceny byly po několika jednáních představitelů rozhlasu s velitelstvím okupačních vojsk až počátkem září.⁵⁹

Redakci Nového Hradecka zastihla zpráva o okupaci zcela nedostatečně vybavenou. První tři dny údajně nikdo z redaktorů neopustil redakci, po dva dny nejedli. Redaktoři uznali lepší vybavenost krajské Pochodně, nabídli jí proto svou výrobní kapacitu v tiskárně a zatím

⁵⁵ Magnetofonový záznam rozhovoru s Josefem Rodrem v Hradci Králové 15. října 2006. Uložen v archivu P. S.

⁵⁶ Miroslav Rampa – Josef Rodr a kol. (edd.). *c.d.* s. 12.

⁵⁷ Ivan Ladýř. *45 let rozhlasu v Pardubicích*, in: Zprávy Klubu přátel Pardubicka, č.9–10, Pardubice, 1990. s.321. Srovnej s Miroslav Rampa – Josef Rodr a kol. (edd.). *c.d.* s. 21.

⁵⁸ Miroslav Rampa – Josef Rodr a kol. (edd.). *c.d.* s. 7.

⁵⁹ Nové Hradecko. X. č.9. 4. září 1968. s.1.

vycházeli na menším formátu A4 šířeném zdarma kolportáží. Redakce Únorovce a náhodského Nového času rovněž zareagovaly na nastalou situaci a vzdaly se svých tiskových kapacit ve prospěch Nového Hradecka, které tak opět mohlo kromě mimořádných vydání na formátu A4 dvakrát za den v prvním týdnu okupace vydat ještě čtyři mimořádná vydání v běžném formátu A3 v nákladech 60 000, 50 000, 46 500 a 11 000⁶⁰ výtisků. V prvním týdnu vyšlo celkem ještě 40 vydání v menším formátu v nákladu 2 500 až 10 000⁶¹ letáků pod hlavičkou a registrační značkou Nového Hradecka, všechny kolportovány zdarma. První tři vydání byla distribuována i mimo okres do míst, kde čtenáři jeví největší zájem o čerstvé informace. Takto se 12 000⁶² výtisků dostalo až do Prahy a několik stovek kusů i na ÚV KSČ. Čtyřčlenný kolektiv zvládl výrobu na jediném psacím stroji, s pomocí okruhu dopisovatelů a spolupracovníků dosáhl počtu až 15 redaktorů. Vytvořili rovněž blíže neurčený počet informačních letáků pro polská vojska v jejich řeči, které kolportéři doručili až k jednotkám.⁶³ Východočeská média v prvních dnech vpádu polských vojsk zejména informovala, radila, uklidňovala a především vyzývala rozjitřenou mysl obyvatel k racionálnímu uvažování a chování. Odkazovala na smysluplnost řešení nastalé situace v mezinárodně politické rovině, nikoliv v demonstrativních aktech odporu, které nepřesáhnou hranice regionu a mohou přinést ztráty na životech. Jedním z nich bylo utvoření hořící barikády z pneumatik v trutnovských ulicích, nebo stržení sovětského tanku z památníku tamtéž. Přítomen byl rovněž místní redaktor Josef Farský, který situaci ve vzpomínkách zachytil.

„Před okresem se něco děje. Lidé kolem chtějí svrhnout tank. Památník osvobození /.../ K tanku už proklíčkoval robustní autotahač. Muži natahují a omotávají lano. Tady vysvětlovat, že tenhle symbol nemá ani kousek viny na „tý současný levárně“, že naopak na Den osvobození Rudou armádou jsme vždycky vzpomínali s úctou a květinami, by bylo marné.“⁶⁴

4.4 Návrat zpátky

Moskevský protokol znamenal ukončení mimořádných vydání východočeských tiskovin a uzavřel týdenní odpor novinářů proti okupantům. Neutuchající práci novinářů v době od 21.

⁶⁰ *Zpráva o činnosti redakce Nového Hradecka v prvních dnech obsazení ČSSR cizími armádami* in: Jiří Herold – Milena Lenderová – Petr Zimmerman kol. (edd.), c. d., s. 49–51.

⁶¹ Tamtéž

⁶² Tamtéž

⁶³ Tamtéž

⁶⁴ Miroslav Rampa – Josef Rodr a kol. (edd.). c. d. s. 82. Srovnej s. 17. Více magnetofonový záznam rozhovoru s Josefem Farským v Trutnově dne 4. listopadu 2006. Uložen v archivu P. S.

do 27. srpna charakterizoval i fakt, že každý pomáhal jak mohl. Když se Josefu Farskému nepodařilo spojit s pražskou redakcí Mladé Fronty, nabídl svou pomoc v trutnovské redakci Krkonošské Pravdy na přípravách mimořádných tiskovin, většinou informačních letáků o jediném listu. Nepolevoval v hledání další cesty jak se spojit s mateřskou redakcí. Nakonec do Prahy vyrazil osobně a pracoviště v Panské ulici našel uzavřené. Po téměř detektivním pátrání vyhledal kolegy, kteří jej už navedli na dočasnou adresu přesunutě redakce Mladé fronty v tiskárně v Legerově ulici. Zde Josef Farský obdržel informaci, že instrukce k dalšímu řádnému vycházení novin obdrží v několika dalších dnech.⁶⁵ V sobotu 24. srpna se ještě v trutnovském kinosále zúčastnil vzniku občanské iniciativy Svobodný Trutnov, která vyhlásila obec za „mrtvé město“ pro okupační vojáky. Ruští důstojníci, kteří přijeli do Trutnova již dva dny po okupaci, nesli situaci nelibě, neboť s nimi úředníci Národního výboru odmítli vyjednávat.⁶⁶

Instrukce z pražského ústředí Mladé Fronty po podpisu Moskevských protokolů hovořily jasně ve smyslu publikovat neproblematická témata. Kdo na stanovený pokyn nereagoval, nemohl počítat s propuštěním jeho materiálu editorem do tisku, na což neexistují písemné materiály, pouze vzpomínky pamětníků. „Považovali nás za natolik inteligentní, že nikdo výslovně neřekl, že bychom se snad měli nějakým tématům vyhýbat,“⁶⁷ vzpomíná Josef Farský. Pro inspiraci nemusel chodit daleko. Horská střediska byla kvůli nastalé politické situaci vyprázdněna, obyvatelstvo se vrátilo z dovolené do měst. Titulek prvního článku, který Josef Farský napsal do Mladé Fronty po návratu do redakčních prostor dne 2. září přesně vystihuje nově nastoupený směr konsolidace médií po 28. srpnu 1968 a vyhýbání se „okupačním tématům“ a zní „Taková klidná neděle“.⁶⁸

Další práce regionálního dopisovatele se nijak neodlišovala od předchozí rutiny. Obyvatelé si postupně zvykali na přítomnost okupačních vojsk. Jen vojáci z prvního sledu poznali, že nejsou osvoboditelé, ale okupanti. Vystřídali je proto jiní, již dostatečně ideologicky „připravení“.

Výběr témat a způsob jejich zpracování stejně jako před rokem 1968 omezila cenzurní opatření přijatá v prvních posrpnových týdnech a zákazy kritiky ostatních zemí sovětského

⁶⁵ Josef Farský *Vzpomínky z Trutnova* in: MALEČEK, Stanislav (ed.), c.d. s. 17-18. Srovnej s RAMPA, Miroslav – RODR, Josef a kol. (edd.), c.d. 77.

⁶⁶ Magnetofonový záznam rozhovoru s Josefem Farským v Trutnově dne 4. listopadu 2006. Uložen v archivu P. S.

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ Tamtéž

bloku nebo užívání slov „okupant“, či „okupace“. Omezení prostoru k publikování v duchu obrodného procesu převážilo novinářskou práci konce roku 1968 stále výrazněji k zaběhnutým postupům a „neproblematickým tématům“. Hrozba postihu a zamezení přístupu do médií takto zamezila v lednu 1969 i publikování zpráv o sebeupálení Jana Palacha a jeho následovníků.

4.5 Hokejové vítězství

Dle vydaných nařízení zaujala východočeská média opatrný postoj i k další významné události počátku roku 1969. Vítězství československého mužstva nad sovětskou reprezentací dne 28. března 1969 na Mistrovství světa v hokeji ve Stockholmu spustilo spontánní oslavy v duchu odporu proti okupantům. Do ulic vyšly davy lidí s československými vlajkami v rukách. Na pardubické Třídě Míru způsobili nadšení, a dle protokolu SNB i alkoholem rozjaření, fanoušci drobný incident s hlídkou Veřejné bezpečnosti, když „bušili do střechy hlídkového vozu a pod stěrač strčili papírek s nápisem 4 : 3“.⁶⁹ Policisté nezasáhli proti početní převaze odhadem až 25 000⁷⁰ občanů, nejspíš však cítili stejnou euforii z morálního vítězství nad okupanty a stejně jako v srpnových dnech předchozího roku stáli při domácím obyvatelstvu. V Lázních Bohdaneč nebylo toho dne daleko od střetu ozbrojené sovětské hlídky s průvodem občanů, které vedl v čele harmonikář. Situaci zde musel takticky urovnat velitel obvodního oddělení VB. Sovětská hlídka dokonce vystřelila do vzduchu několik varovných ran.⁷¹

Významná východočeská média, která už v dubnu ovládali nově dosazení šéfredaktoři, zaujala k oslavám zamítavý postoj, přesně v duchu obdržených pokynů. Mimo toho poskytla prostor stranickým prohlášením.

„Rada ONV v Hradci Králové s rozhořčením odsuzuje skutečnost, že neodpovědné živly využily událostí spojených s vítězstvím čs. reprezentantů nad mužstvem SSSR na mistrovství světa ve Stockholmu. Zvláště odsuzujeme vandalství, které se projevilo ničením hodnot a majetku našeho spojeneckého státu – SSSR, dále jeho osočováním a ohrožováním životů příslušníků sovětských vojsk, umístěných na našem území.“⁷²

⁶⁹ Zpráva SNB – okresní oddělení VB Pardubice o bezpečnostní situaci v noci 28.–29. 3. 1969. Uloženo v OkA Pardubice, Sign. 614/1 Bezpečnostní situace v okrese Pardubice 1968–1970, inv. č. 125, kart. 23.

⁷⁰ Tamtéž

⁷¹ Tamtéž

⁷² Nové Hradecko, XI, č. 15, 9. 4. 1969, s. 1.

Redakce Mladé Fronty si vyžádala od Josefa Farského interní informace o dění v Trutnově, v tisku se pak žádná zpráva objevit nesměla.⁷³

Vyprovokované rozbití výlohy pražské centrály Aeroflotu zavdalo okupační moci záminku k faktickému upevnění svého postavení. Represivní složky Východočeského kraje se od té doby důrazně postavily proti jakýmkoliv náznakům odporu řadových občanů. Do prvního výročí okupace 21. srpna 1969 již byla situace ve většině regionálních médií „konsolidována“ tím, že byli dosazeni prověřeni komunističtí šéfredaktoři a vyhozeni volně smýšlející redaktoři. Přesto byla učiněna řada opatření ke zvládnutí předpokládané vypjaté situace. Tvrdých represí proti demonstrantům v Praze se zúčastnily rovněž dva prapory Lidových milicí vyslané z Východočeského kraje. Až do nočních hodin 21. srpna 1969 zasahovali její členové v Pařížské ulici, na Staroměstském náměstí, Náměstí Republiky a Příkopech. Svědectví o tom podává zápis velitele zásahu, jehož jméno se nepodařilo zjistit, v pamětní knize Lidových milicí na Hradecku.

„Při akci někteří příslušníci Lidových milicí utrpěli zranění od kamenů, dlažebních kostek, ale i od spinek z trubkového lešení. Pravdou ale je, že ani my jsme se nedali a že přidělené pendreky nezahláely. Proto z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že se jednalo o kontrarevoluci a tento den byla rozhodujícím způsobem potlačena.“⁷⁴

⁷³ Magnetofonový záznam rozhovoru s Josefem Farským v Trutnově dne 4. listopadu 2006. Uložen v archivu P. S.

⁷⁴ *40 let Lidových milicí na Hradecku* in: Jiří Herold – Milena Lenderová – Petr Zimmerman a kol. (edd.), *c. d.* s. 85.

5 Východočeská média na prahu normalizace

5.1 Příchod nových kádrů

Výměna Alexandra Dubčeka na postu generálního tajemníka ÚV KSČ a nástup Gustáva Husáka na jeho pozici potvrdila kádrové přesuny v centrálních redakcích periodik s návazností na regionální pracoviště. První personální čistky přitom propukly již s příchodem roku 1969. Nejprve došlo ke kádrovým změnám v krajských výborech strany, až pak přišli na řadu vedoucí redaktoři. Ve srovnání s celostátními politickými deníky zastihla krajské stranické deníky až druhá vlna konsolidace redakcí. Kromě ostravské Nové svobody vyměnil ústřední výbor do roku 1970 všechny vedoucí pracovníky za nové, kteří zaručovali dodržení marxisticko-leninské politiky KSČ v médiích.⁷⁵

K výrazným kádrovým přesunům došlo právě ve sledovaném Východočeském kraji. Královéhradecký deník Pochodeň opustila po prověrkách stranických legitimací většina redaktorů, což ohrozilo výkon redakční práce a uvalilo vysoké nároky na nově příchozí kádry. Novému vedení se nedařilo zajistit dostatečný počet zkušených novinářů, kteří „již mají redakční praxi a jsou politicky pevní.“⁷⁶ Stranické vedení si nyní muselo otevřeně přiznat, že krátkodobé kurzy stranické žurnalistiky mohou vzhledem k výběru posluchačů nabídnout jen začátečníky, kteří nejsou dostatečně odborně erudovaní.⁷⁷

Vzhledem k popularitě, kterou novináři během Pražského jara získali, zejména na regionální úrovni, nemohlo stačit představitelům normalizačního režimu vypořádat se s nimi jen „pouhým“ vyhozením ze zaměstnání. Informace o transparentních postizích novinářů totiž plnily regionální tisk po celý rok 1969. Špatný kádrový posudek si pak nesli s sebou až do pádu režimu. Stejně jako podřízenými oblíbený šéfredaktor Pochodně Miroslav Bednář (1919–1989), který se listopadu 1989 pouze o několik týdnů nedožil. Vedením redakce byl pověřen již 28. prosince 1955 po odvolání předchozího šéfredaktora Vladimíra Jiráka. (V období od 3. srpna 1956 až do 28. května 1959 Bednáře ještě nakrátko vystřídal ve funkci Ladislav Papež, tehdy čerstvý absolvent VŠP.)⁷⁸ Bednář během svého dlouholetého působení inicioval třeba populární sportovní akci Běh Pochodně nebo hojný počet dopisovatelských

⁷⁵ Srovnej s OTÁHAL, Milan – NOSKOVÁ, Alena – BOLOMSKÝ, Karel. *c.d.s.* 98.

⁷⁶ Tamtéž

⁷⁷ Tamtéž

⁷⁸ *Stařík, kocour, šéf a kamarád* Nепublikovaná práce Josefa Rodra z osobních poznámek o Miroslavu Bednářovi. Kopie uložena v archivu P. S.

aktivů a školení. V prvních dnech srpnového vpádu vojsk se výrazně přičinil o svobodné publikování Pochodně. A proto musel již v dubnu 1969 odrážet první stranické útoky. Odolal jim ještě několik týdnů, než byl odvolán a o půl roku později také zbaven členství ve straně. Publikováním komuniké z jednání předsednictva KV KSČ se nové vedení Pochodně vyrovnalo s postojem původní redakce během obrodného procesu.

„Na základě výsledků disciplinární komise a návrhu východočeské krajské kontrolní a revizní komise KSČ rozhodlo předsednictvo vyloučit z řad členů KSČ Miroslava Bednáře, bývalého redaktora Pochodně, pro jeho pravicové oportunistické postoje, názory a činy, jimiž vážně poškodil stranu. Předsednictvo navrhlo odebrat mu propůjčené státní vyznamenání a komunistům Svazu novinářů uložilo, aby byl vyloučen se Svazu českých novinářů.“⁷⁹

Redakci Pochodně obsadily nové kádry, v polovině ledna předsednictvo KV KSČ zřídilo novou redakční radu a dosadilo na šéfredaktorský post Zdeňka Kapuciána, přísného a dogmatického komunistu dlouho vězněného během 2. světové války za protiněmeckou činnost. Po roce 1968 zavedl v Pochodni důkladnou ideovou kontrolu redakčních materiálů.⁸⁰ Kádrový posudek znemožnil Miroslavu Bednářovi získat odpovídající zaměstnání, dostal poté jediné práci skladníka v královéhradeckém podniku Montas (Montážní strojírenství), stejně jako další z vyhozených novinářů Pochodně. Byl jím redaktor kulturní a „soudničkář“ Jiří Rodr (nar. 1927), který měl během svého působení na starosti i dopisy čtenářů. Do Pochodně přicházely ještě v první polovině roku 1969 desítky dopisů od obyvatel volajících po návratu obrodného procesu nebo rezolucí pracovních kolektivů, které Jiří Rodr s ohledem na vývoj vnitropolitické situace záměrně nezakládal do redakčního archivu.

„Když nás vyhazovali /duben 1969, pozn. P. S./, tak Kapucián angažoval skupinu prověřených starých soudruhů na čele s Vilmou Prokopovou, vdovou po někdejším královéhradeckém holiči a vysokém stranickém činovníkovi kraje padesátých let, kteří měli za úkol prohlížet archiv. Když přišli na něco podezřelého, protože archiv uchovával i kopie odeslaných odpovědí, tak to hned zaznamenali a zřejmě se z toho pro nás vyvozovali další důsledky.“⁸¹

Sedmdesátá léta strávil Jiří Rodr jako pomocný dělník, stavěl rekreační objekty, montoval a lakoval součástky strojírenského a petrochemického průmyslu v chemických závodech v Lovosicích. Od počátku osmdesátých let mohl příležitostně vypomáhat na návrhu a realizaci

⁷⁹ Pochodeň, LIX, č. 1, 3.1.1970, s. 1.

⁸⁰ Magnetofonový záznam rozhovoru s Josefem Rodrem v Hradci Králové 15. října 2006. Uložen v archivu P. S.

⁸¹ Tamtéž

reklamních ploch závodu Montas. Vymýšlel znění některých inzerátů, které plnily východočeské sportoviště a stadiony. Avšak veřejně publikovat nemohl. Proto psal od roku 1984 „do šuplíku“ publikaci o populárním východočeském kouzelníkovi Jaroslavu Markovi, jíž dokončil v létě roku 1987. Vyjít mohla až po pádu režimu.⁸²

Prověrkou nebo vlastním rozhodnutím odešlo z krajského listu Pochodeň patnáct redaktorů. Bezprostředně s Kamilem Bednářem a Jiřím Rodrem opustilo redakci dalších šest osob. Závodní organizace Pochodeň vydala stanovisko „Podívat se pravdě do očí“, které podepsalo za redakční kolektiv pět pracovníků, kteří byli v několika týdnech nato rovněž propuštěni.⁸³

Všichni propuštění byli sledováni příslušníky SNB a stejně jako dva již zmínění, jen obtížně hledali další zaměstnání. Na první dotaz jej většinou získali, jakmile přišli druhý den, dostalo se jim již jen omluvné zamítavé odpovědi.

Pro režimní zákazy normalizačního období platilo, že nebyly dotčeným osobám zřetelně (nebo dokonce veřejně) formulovány, přesto jim byly zřejmé.

„Výpověď z redakce byla oficiálně zdůvodněna vzájemnou dohodou. Ještě nějaký čas jsme pobírali snížený plat, takže nás hned nenutili žebrat na ulici. Navíc jsem tou dobou přispíval do Ostravského večerníku materiálem na pokračování o nejvýznamnějších politických vraždách dvacátého století, na nichž jsem také musel ze dne na den skončit. Že nesmím publikovat, nebo moje děti studovat, to nám nikdo výslovně neřekl. Ale věděli jsme to všichni.“⁸⁴

Na základě podobné „vzájemné a dobrovolné předchozí dohody“ mezi vedením ONV a zakládajícím šéfredaktorem okresního deníku Nové Hradecko Františkem Kusým, byl řízením redakce pověřen na schůzi rady ONV dne 9. ledna 1969 dosavadní zastupující šéfredaktor Jaroslav Mrázek a Kusý přeřazen na místo běžného redaktora.⁸⁵ František Kusý pak byl v dubnu 1970 na základě výměny stranických legitimací ještě vyloučen ze členství v KSČ. Ani Jaroslav Mrázek nezastával funkci dlouho, už v červenci 1969 jej vystřídal Vladimír Jirásek, který, stejně jako Kapucián v Pochodni, ihned zavedl silně ideově zatížený způsob psaní.

⁸² Josef Rodr, *Longmark kouzelník*, Jihlava: Madagaskar 1996, 162 s.

⁸³ Dopis zasláný někdejším redaktorem Pochodně Karlem Tylšem autorovi dne 25. října 2006. Uložen v archivu P. S.

⁸⁴ Magnetofonový záznam rozhovoru s Josefem Rodrem v Hradci Králové 15. října 2006. Uložen v archivu P. S.

⁸⁵ *Oznámení rady ONV v Hradci Králové*. Nové Hradecko, XI, č. 3, 13. 1. 1969, s. 3.

„Předseda ONV v Hradci Králové Bedřich Bláha uvedl v úterý do funkce šéfredaktora Nové Hradecko Vladimíra Jiráska. V u p ř í m n é, p ř á t e l s k é b e s e d ě /proloženo v originále, pozn. P. S./ s pracovníky redakce vyzdvihl předseda ONV významné postavení a poslání novinářů v současné době. Jde o realizaci listopadové rezoluce ÚV KSČ a o zabezpečení usnesení dubnového a květnového pléna ÚV KSČ. Tyto dokumenty jsou závaznou směrnicí i pro práci redakce Nového Hradecka. Psané slovo je zbraní, která – je-li zneužita – zavádí na scestí a může způsobit velké škody.“⁸⁶

Z deníku, který v době svého zrodu nejdůrazněji hlásal principy obrodného procesu a Pražského jara s podtitulem „Svoboda je poznána nutností“, se Nové Hradecko do roka přeměnilo na nejangažovanější titul normalizace na Královéhradecku. Již v říjnu 1969 deník publikoval oslavné články na objektivitu okupačního listu Zprávy a děkoval sovětským vojákům za „osvobození“ v srpnu 1968. V říjnu 1970 pak list vycházející až dosud pod záštitou ONV Hradec Králové převzal také Okresní výbor KSČ s poukazem na přílišnou loajalitu k předchozí redakční práci listu.

„/.../ Tedy o jeho zaměření nerozhodoval volený orgán okresního národního výboru a okresního výboru strany, ale prakticky kdokoli, což neznamenal nic jiného, než ty reakční, protisocialistické a pravicové oportunistické síly, které v té době určovaly tón ostatních sdělovacích prostředků. Tento záměr se jim na určitou dobu zdařil. Jestliže dnes opět má Nové Hradecko v tiráži, že je orgánem OV KSČ a ONV, pak je to významný politický čin, odpovídající současnému stavu konsolidace v okrese, vycházející plně z učení V. I. Lenina.“⁸⁷

Z výše uvedených příkladů je zřejmé, že vedoucí redaktori východočeských periodik byly většinou vystřídáni už v lednu 1969. Pokud se nově přichozí šéfredaktori neosvědčili, pak byli do léta 1969 ještě jednou nahrazeni, ostatní redaktori angažovaní v roce 1968 zpravidla opustili pracoviště již do května 1969.

Krajským dopisovatelům se dařilo odolávat stranickým tlakům o něco déle než novinářům pracujícím přímo v redakcích. Trutnovský redaktor Mladé Fronty Josef Farský sledoval již v prvních měsících po srpnu 1968 během svých návštěv na pravidelných poradách konaných v ústřední redakci v Praze, příchod nových pracovníků. Nepůsobili na něj dojmem výrazně stranicky angažovaných kádrů.

S prvními perzekuovanými kolegy se Farský setkal počátkem roku 1969 v redakci podnikových novin Krkonošských papíren v Hostinném, setkání zde zorganizoval místní

⁸⁶ *Nový šéfredaktor Nového Hradecka*, Nové Hradecko, XI, č. 30, 23.7.1969, s. 1.

⁸⁷ *Nové Hradecko orgánem OV KSČ a ONV*, Nové Hradecko, XII, č. 44, 3.11.1970, s. 1.

redaktor Luboš Kovář.⁸⁸ Také on později neunikl postihu za výrobu protisovětských plakátů v srpnu 1968, a stejně jako v případě někdejšího šéfredaktora královéhradecké Pochodně Kamila Bednáře, se s ním normalizátoři veřejně vypořádali na stránkách téhož krajského deníku dne 26. března 1970 ve zprávě Očista pravičáků na Trutnovsku.

„/.../ Luboš Kovář, redaktor Hlasu Krkonošských papíren, který v srpnu 1968 organizoval protisovětské kampaně a zúčastnil se útoků na sovětské představitele a proti soudruhům, kteří stáli na internacionálních pozicích. Jako člen KV Svazu novinářů se ještě v roce 1969 angažoval proti informacím v tisku socialistických zemí /.../“⁸⁹

Naproti tomu Josefu Farskému se dařilo oponovat normalizačním tlakům dlouho, protože vydržel na místě redaktora až do roku 1974, přičemž dokonce absolvoval dvě kola prověřkových řízení s pozitivním verdiktem. V porovnání s ostatními novináři nezaznamenal také tak značný profesní sestup třeba až do dělnické profese. Díky přímluvě u známých mohl zůstat v rámci vydavatelství Mladá Fronta, ačkoliv oficiálně nesměl dále publikovat v tisku. Až do roku 1989 pracoval v oddělení odbytu a distribuce publikací. V omezené míře však občas nadále přispíval do Mladé Fronty zprávami z Trutnovska, ale nikdy ne pod vlastním jménem, ale skryt za iniciály manželky. Až do roku 1989 dostával občasnou příležitost dopisovatele, když jej některý z redaktorů požádal o záskok na víkend.⁹⁰

Výběr témat a jejich zpracování podřizoval vědomě Josef Farský autocenzuře, aby odevzdané materiály prošly kontrolou redakčního editora. „Do politiky jsem se nepouštěl a každý honorář byl dobrý, proč bych zapíral,“⁹¹ uvádí Josef Farský s tím, že si nevzpomíná na jediného kolegu, který by se nabídce opětovného publikování vzpíral.⁹²

Poslední vlna „konsolidace“ na podzim 1969 postihla východočeské podnikové redakce, většinou tvořené jediným novinářem. Příznačné pro podnikové tiskoviny regionu bylo obtížné shánění nových redaktorů na uvolněné pozice.

Celostátní statistika ukazuje, že ke „stranické zodpovědnosti“ byly ze všech skupin obyvatelstva v období do 31. ledna 1970 nejvíce volání právě zaměstnanci médií (64,4 %),

⁸⁸ Magnetofonový záznam rozhovoru s Josefem Farským v Trutnově dne 4. listopadu 2006. Uložen v archivu P. S. Srovnaj s Hana Klímová. *Léta šla...* in: RAMPA, Miroslav – RODR, Josef a kol. (edd.) c.d. s. 90.

⁸⁹ Luboš, Kovář. Nad jedním plakátem...in: MALEČEK, Stanislav (ed.). Byli jsme při tom: Čeští novináři a publicisté upomínají na události let 1968–1969, doby, kterou celý svět znal jako Pražské jaro. Praha: Klub novinářů Pražského jara 68, 1993. s. 36.

⁹⁰ Magnetofonový záznam rozhovoru s Josefem Farským v Trutnově dne 4. listopadu 2006. Uložen v archivu P. S.

⁹¹ Tamtéž

⁹² Tamtéž

pracovníci kulturních a osvětových zařízení (58,6 %) a příslušníci ozbrojených složek (58 %). Na rozdíl od žen v domácnosti (7,7 %), dělníků (21,8 %) a pracovníků národních výborů (21,1 %), jichž se čistky dotkly méně.⁹³

5.2 Stranické čistky

Plenární zasedání ÚV KSČ přijalo ve dnech 28. až 30. ledna 1970 rozhodnutí podrobit členskou základnu plošným prověrkám formou pohovorů s vyhodnocením v srpnu téhož roku. Personálnímu obsazení prověřkových komisí věnovaly stranické organizace zvláštní péči, neboť na nich ležel úkol podrobit každého jednotlivého člena hodnocení postojů a činů během Pražského jara a normalizace. Očista stranické základny od volně smýšlejících členů znamenala jeden ze základních předpokladů normalizace.⁹⁴

Pohovory bývaly většinou jen formální záležitostí, neboť o osudu vybraných členů bylo zpravidla již předem rozhodnuto na základě analýz vypracovaných prověřenými funkcionáři vyšších stranických orgánů. Pohovor začínal zpravidla obžalobou, tedy ostrým obviněním člena z „nesprávných postojů“ v období roku 1968. Útočnost se odvíjela od závěrů předem připravené analýzy, která mohla počítat s pozastavením členství nebo vyloučením ze strany. Před komisí pak prověřovaná osoba dokazovala své postoje v roce 1968 a hloubku angažovanosti k podpoře nově nastoupenému kurzu strany. Na členovi ležela obhajoba svého konání v období Pražského jara, srpnové „bratrské pomoci spojenců“ a ke konsolidaci po nástupu Gustáva Husáka do vedení strany. Na konci byl členovi přečten písemný verdikt, který musel podepsat na důkaz, že s ním byl obeznámen a souhlasí. Žádné písemné doklady o průběhu a závěrech pohovoru přitom pro sebe neobdržel.

Hlavní pozornost zaměřily čistky do řad zaměstnanců kultury, umění, vědy a médií. Důrazně zasáhl tedy i ty nečetné východočeské novináře, kteří dokázali zdárně „přestát“ prověrky z dubna předchozího roku. Východočeská krajská organizace KSČ vystupovala při prověrkách obzvláště důrazně. V českých krajích disponovala největším počtem členů vhodných k účasti v komisi pohovorových skupin (14 %), následována krajem Jihočeským (13 %) a Západočeským (12,5 %). Nejmenší počet členů vhodných k zasedání

⁹³ O tom více MAŇÁK, Jiří. *c.d.*, s. 98.

⁹⁴ OTÁHAL, Milan, *Opozice, moc společnost*. s. 19.

v pohovorových skupinách vykazovaly organizace jihomoravská (8,4 %), severočeská (8,4 %) a pražská (8,4 %).⁹⁵

Východočeský kraj stejně tak i zaznamenal nejvyšší procento osob, které u prověrek neuspěly a nebyla jim vydána nová stranická legitimace (26,3 %), z toho čtvrtina osob byla ze strany rovnou vyloučena.⁹⁶ Po něm zasáhly prověrky nejvíce kraj Jihomoravský (25,6 %) a Prahu (24,7 %), nejméně pak v kraji Středočeském (18,6 %) a Západočeském (18,6 %). Podíl vyloučených členů mezi těmi, kterým nebyla prodloužena legitimace, činil ve Východočeském kraji 25,3 %, v tomto směru jej ještě předčil Středočeský kraj (30,7 %).⁹⁷

Důraz provedené očisty vynesl dokonce královéhradeckému okresu, potažmo celému Východočeskému kraji, trefné lidové označení „Koniášův kraj“.⁹⁸

Východočeský a Severomoravský kraj zaznamenaly celostátně největší úbytek členů v období od 1. ledna 1968 do 1. října 1970 (34,2 %). K prvnímu lednu 1968 evidoval Východočeský krajský výbor 157 035 členů, v období do 1. ledna 1969 poklesl v celkových číslech jen nepatrně na 154 265⁹⁹ osob, neboť značnou ztrátu z posledních měsíců roku vyvážily přírůstky osob žádajících o členství v době Pražského jara.

Po ukončení výměny stranických legitimací a vyhodnocení v duchu „strany sice menší, ale ocelové“ k 1. říjnu 1970 hlásil Východočeský KV KSČ jen 103 385 členů.¹⁰⁰ Nejvíce postiženi byli právě příslušníci inteligence (novináři, lékaři, učitelé), důchodci a dělníci z nezemědělských odvětví v nejproduktivnějším věku 36 až 45 let.¹⁰¹

5.3 Evidence odpůrců režimu

Předsednictvo ÚV KSČ schválilo 8. ledna 1971 Směrnici k založení a vedení jednotné centrální evidence představitelů, exponentů a nositelů pravicového oportunismu, organizátorů protistranických, protisocialistických a protisovětských akcí. Na jejím základě stranické orgány podrobily trvalému dohledu většinu perzekuovaných novinářů.

Krajskými výbory bylo do seznamu zařazeno celkem až deset tisíc osob, s nimiž se strana nevypořádala jen propuštěním ze strany a zaměstnání, ale také zákazem jakékoliv duševní

⁹⁵ MAŇÁK, Jiří. *c.d.*, s. 48.

⁹⁶ Kádrové postavení osob vyloučených ze strany bylo z pohledu stranických orgánů horší než u osob, kterým členství nebylo „jen“ prodlouženo. Více o tom MAŇÁK s. 59.

⁹⁷ Tamtéž, s. 59.

⁹⁸ HEROLD, Jiří – LENDEROVÁ, Milena – ZIMMERMAN, Petr a kol.(edd.), *c.d.*, s. 78.

⁹⁹ MAŇÁK, Jiří. *c.d.*, s. 117.

¹⁰⁰ Tamtéž

¹⁰¹ Tamtéž

práce a vyšších výdělků. Dokonce ani v dělnických profesích si nesměly osoby zvyknout na pracovní prostředí, nebo dokonce získat mezi spolupracovníky vyšší postavení. Režimní šikana a jasně postřehnutelný dohled zpravidla dolehl rovněž na rodinné členy, příbuzné nebo osobní přátele. Profesní postoje některých novinářů v roce 1968 jim proto výrazně ovlivnily osobní život. Redaktor Nového Hradecka Václav Kárník se prvních pět let normalizace potýkal s tvrdou diskriminací.

„Když jsem byl zbaven možnosti pracovat ve své oblíbené profesi už v 36 letech, jako se stalo mně, znamenalo to úplné převrácení dosavadního života. Po prověrkách jsem nastoupil v Povodí Labe jako dělník /.../ OV KSČ pilně sledoval výdělky, limit pro mě byl 1 800 Kčs, což byl minimální plat a na slušné přežití po zaplacení alimentů jsem musel vykonávat brigádnické práce příležitostně, například nočního topiče v kotelně /.../ aby toho nebylo málo, tak manželka, se kterou mám dva syny, požádala o rozvod, protože se bála, že kvůli mně přijde o dobré místo na okresním úřadě./.../ I při nejhorších pomocných pracech jsem byl sledován a to dokonce i v soukromém životě. Sousedka na chatě vzdálené od mého bydliště dvacet kilometrů mi řekla, že musí podávat zprávy o mém chování a s kým se stýkám /.../ samozřejmě jsem byl také jako voják v záloze degradován z hodnosti poručíka na vojína.“¹⁰²

Václav Kárník našel klid až v profesi skladníka nádražní restaurace, přestože i zde o něm museli kolegové podávat informace stranické organizaci. V roce 1990 stál u zrodu týdeníku Hradecký kurýr, který po třech letech zanikl.¹⁰³

Podobný osud zasáhl také vedoucí redaktorku podnikového královéhradeckého časopisu ZVÚ Únorovec Jarmilu Kramářovou. Nastoupila do redakce v roce 1957 ihned po absolvování průmyslové školy a dálkovém studiu střední novinářské školy. V roce 1969 byla odvolána z redakce a ještě rok mohla pracovat v oddělení obchodní propagace podniku, než v roce 1970 musela odejít nadobro. Nesměla vykonávat ani administrativní práci a její manžel musel opustit práci údržbáře v královéhradeckém podniku Fotochema, neboť „by se dostával do styku s mnoha lidmi“¹⁰⁴. Jarmila Kramářová se proto od počátku roku 1971 až do důchodu živila jako jeřábnice ve Východočeském energetickém podniku a její muž jako topič v kotelně. Pokles zájmu stranických orgánů a státní bezpečnosti o své osoby zaznamenali až po roce 1985. V době režimních ústrků neměla Kramářová možnost sledovat osudy svých kolegů, přesto zaznamenala, že její kolega z podnikového časopisu ve funkci zůstal. „Vždy se věnoval hlavně výrobě, závodním sportovním oddílům, práci závodního klubu a podobně.

¹⁰² Dopis zaslaný Václavem Kárníkem autorovi dne 19. října 2006. Uložen v archivu P. S.

¹⁰³ Tamtéž

¹⁰⁴ Dopis zaslaný Jarmilou Kramářovou autorovi dne 8. prosince 2006. Uložen v archivu P. S.

Politice ne. Takže mu dovolili, aby dělal dál a přežil tam až do důchodu. Nová redakční rada se postarala o to, aby už časopis nešířil žádné „závadné“ názory“.¹⁰⁵

V ojedinělých případech se novinářům přesunutým z donucení do dělnických profesí podařilo realizovat se i nadále ve vydávání tiskovin. Nesmělo však jít o způsob obživy, ale o zájmovou činnost. Někdejší redaktor okresních novin Jiskra Rychnov nad Kněžnou Vladislav Šmirous musel v roce 1969 opustit redakci s odůvodněním, že „nebylo volné místo“. Bližší důvod mu sdělen nebyl, stejně jako většině jeho kolegů novinářů. Přátelé mu nabídli pomoc formou externího dopisování do Pochodně a Československého rozhlasu, než zasáhla krajská stranická organizace. Při té příležitosti se až dozvěděl, že je na seznamu osob nežádoucích režimu. „Začala má práce v továrnách, jako dělník. Tam se mi podařilo organizovat závodní noviny, v místě bydliště noviny města Vamberk. To vše zdarma a po pracovní době, tisk hradil vydavatel. Obsah byl cenzurován,“ vzpomíná Vladislav Šmirous.¹⁰⁶

5.4 Okresní noviny ZÁŘ na počátku normalizace

První vlna „konsolidace poměrů“ proběhla v nejvýznamnějších periodikách regionu. Ve východních Čechách se jednalo zejména o královéhradeckou redakci krajského deníku Pochodeň a pardubické pracoviště okresního listu Zář. Přestože krajský list dosahoval většího nákladů a územního rozšíření, na myšlení čtenářů pardubického okresu více působil okresní list pro svou regionální blízkost.

Okresní deník Zář (vycházel pondělí – pátek) vstoupil do roku 1969 s nákladem 8000 výtisků denně (cena 50 hal) s vlastním hospodařením a prostředky na vlastním kontě u Státní banky Československé.¹⁰⁷ Redakci tvořil vedoucí redaktor a jeho zástupce, dva běžní redaktori, jeden redaktor začátečník – elév a administrativní pracovnice. Ostatní práce zastávali externí pracovníci. Zřizovací statut okresního deníku Zář stanovil zaměření tiskoviny.¹⁰⁸ Redakce měla poskytovat obyvatelům okresu včasné, pravidelné a všestranné informace o událostech v okrese, prosazovat zájmy socialistické společnosti, spolupůsobit při rozvíjení socialistického vědomí občanů v duchu zásad ústavy a ideí politiky KSČ, tlumočit a spoluvytvářet socialistické veřejné mínění, zvyšovat jeho úlohu při rozvíjení socialistické

¹⁰⁵ Tamtéž

¹⁰⁶ Dopis zaslaný Vladimírem Šmirousem autorovi dne 9. listopadu 2006. Uložen v archivu P. S. Název titulu se mi nepodařilo zjistit.

¹⁰⁷ SOKA Pardubice, fond ONV Pardubice, Sign. 456/4 Rozhlas, tisk 1964–1976 kart. 1307.

¹⁰⁸ Tamtéž

společnosti a přispívat ke zvyšování politické a kulturní úrovně občanů.¹⁰⁹ Postavení okresního periodika bylo do určité míry autonomní.

„Žádný orgán nesmí zasahovat do činnosti redakce Záře bez vědomí a souhlasu vedoucího redaktora. Vedoucího redaktora ustavuje a odvolává předsednictvo OV KSČ po projednání s radou ONV. Ostatní pracovníky Záře přijímá a propouští vedoucí redaktor Záře po projednání s OŠK ONV“¹¹⁰

K pracovním povinnostem vedoucího redaktora patřila kontrola veškeré práce redakce, samostatná a pohotová tvůrčí novinářská práce. Dále zpracovával materiály z předsednictva OV KSČ a rady ONV a dohlížel na zajištění a kontrolu plnění jejich usnesení a odpovídal za rozvíjení masové politické práce redakce a za výchovu členů redakce. Úkolem jeho zástupce byla stejně tak samostatná a pohotová novinářská činnost, jako iniciativní řešení praktických problémů spojených s výrobou novin. Odpovídal také za věcnou, politickou a odbornou správnost. Výchovu a organizaci kvalifikovaných pracovníků ve většině případů delegoval nadřízený právě jemu, stejně jako komunikaci s dopisovateli. Externím spolupracovníkům redakce hradila cestovní výlohy spojené se získáním zpráv a fotografií nebo jinou činností v zájmu redakce předem dohodnutou, v případě potřeby jim vydala také služební průkazy, které opravňovaly ke vstupu na sportovní a kulturní akce.¹¹¹

Události Pražského jara a tlak na novináře, kteří se v obrodném procesu více angažovali, jemuž byli vystaveni již záhy, znamenaly i pro okresní deník Zář odchod zkušených pracovníků.

Z redakce Záře do listopadu 1968 odešla M. Husáková, v prosinci potom A. Voves a v únoru roku 1969 B. Umlaufová. Během prvního čtvrtletí 1969 byli do redakce přijati Jaroslav Kuchař (rubrika vnitro a mládež), Vladimír Šmíd (ekonomika průmyslu) a Marcela Krátká (propagace, nábor, zpravodajství). Z původního obsazení Záře zůstala jen zástupkyně vedoucího redaktora M. Shejbalová, která zajišťovala informace z oblastí zemědělství nebo MNV.¹¹² Ve vedení redakce zůstal Oldřich Rajman, než byl i on v květnu 1969 podroben zdrcující kritice.

¹⁰⁹ Tamtéž

¹¹⁰ SOKA Pardubice, fond ONV Pardubice, Sign. 456/4 Rozhlas, tisk 1964–1976 kart. 1307.

¹¹¹ Tamtéž

¹¹² Tamtéž

„Redakce prodělávala od listopadu až do prvního čtvrtletí určitou krizi. Zář nese velkou zodpovědnost za to, že všechny pokusy jednotlivců i výborů v realizaci stranických usnesení byly jejími negativistickými náladami, nebo různými výhradami předem znemožňovány. /.../ Vzhledem k této zkušenosti s hodnocením období, v němž měl každý funkcionář dost času se rozhodnout pro angažovanou podporu listopadovým závěrům ÚV, navrhuje komise předsednictvu OV KSČ, aby velmi důrazně vyslovilo svou nespokojenost soudruhu Oldř. Rajmanovi za naprosto nedůsledné zabezpečování svého poslání a za liknavé plnění stranického úkolu, jímž byl jak prozatímní vedoucí redaktor pověřen. Navrhujeme rovněž přijmout důsledná opatření, jež by zaručovala o k a m ž i t o u /zvýrazněno proložením znaků v originále, pozn. P. S./ změnu ideově politického zaměření obsahu Záře, sledující přesvědčivou a angažovanou podporu stranickým usnesením. /.../ Tím, že redakce nebyla vždy plně obsazena a docházelo k výměně redaktorů, lze vysvětlit i některé nedostatky, které se v té době vyskytly. V tomto novém obsazení, které je považováno za definitivní, se po zapracování vytvářejí předpoklady dobré práce redakce.“¹¹³

Někteří dopisovatelé taktéž neušli postihu. Stávající průkazky s platností prodlouženou Oldřichem Rajmanem byly plošně staženy a nové obdrželi už jen někteří z nich.

Rada ONV Pardubice hodnotila od té doby úroveň okresních médií, tedy i Záře, každých půl roku. Odbor vnitra ONV Pardubice, jako přímý nadřízený orgán okresního deníku, si vyžádal kvůli komplexnímu hodnocení posudky také od všech ostatních odborů. Zajímal se zejména o spolupráci na přípravě rubrik se stejným zaměřením. Na základě posudků hodlal ONV provést další kádrovou obměnu redakce Záře.

Posudky ostatních odborů pardubického ONV byly většinou negativní, jen odbor zdravotnictví hodnotil Zář kladně a jedinou větou. Odbor školství a kultury předložil k činnosti Záře rozsáhlou připomínku, v níž doporučoval, aby redaktoři Záře byli v těsnějším kontaktu s vedoucími jednotlivých odborů ONV, podobně jako okresní vysílání rozhlasu, a pomohli tak více seznamovat s problémy ONV občany v okrese. Vypořádal se s médiem rázně: „Postrádáme reagenci ze života okresu na některé palčivé problémy, pracovní morálku, státní disciplínu řízení ekonomiky, otázky zemědělství včetně práce NV, a to jak v kladném, tak i záporném směru. Zář je ve své náplni málo pestrá a nemůže uspokojit náročné i nenáročné čtenáře.“¹¹⁴

Odbor průmyslu a služeb odpověděl až po několika urgencích: „Na základě příkazu soudr. tajemníka ze dne 2. 7. 1969 předkládáme hodnocení časopisu Zář, tak jak se jeví na našem

¹¹³ Hodnocení Záře od listopadu 1968 do 30. května 1969. Uloženo v SOkA Pardubice, fond ONV Pardubice, Sign. 456/4 Rozhlas, tisk 1964–1976 kart. 1307.

¹¹⁴ Tamtéž

úseku. /.../ V poslední době však postrádáme intensivnější zájem redaktorů Záře o naší práci a rovněž ani náš podíl na práci Záře není dostatečný.“¹¹⁵

Až do druhé poloviny roku 1972 spadala Zář do správy odboru vnitřních věcí, poté jej rada ONV předala odboru kultury a současně sloučila do jednoho zařízení s rozhlasovým studiem ONV – vysílání po drátě, jako dalším okresním médiem, které od jeho zřízení v září roku 1961 spravoval odbor školství a kultury. Okresní rozhlasové pracoviště vzniklo ve spolupráci s Východočeským rozhlasem a sdílelo s ním i některé výrobní prostory. Odbor kultury dlouhá léta uvažoval o sloučení Záře a rozhlasu, již pro radu ONV Pardubice dne 31. března 1966 byla předložena mimořádná zpráva s návrhem sloučení.

„Sloučení obou redakcí navrhujeme v rámci zjednodušení a na základě doporučení ideologického oddělení ÚV KSČ. Vytvořením jedné okresní redakce Záře a rozhlasu v Pardubicích dojde k operativnějšímu využívání zpráv, které jednotliví redaktori získávají a i po stránce administrativní a hospodářské bude práce redakce zjednodušena. Pracuje zde redaktor a dvě techničky. Začleněním nedojde k žádným personálním změnám.“¹¹⁶

Sloučení obou okresních redakcí ve druhé polovině roku 1972 skutečně přineslo vynikající hospodářské výsledky. Příjem z prodeje novin v roce 1973 byl proti plánu překročen o 33 043 Kčs a předpokládaný příjem z inzerce o 19 469 Kčs.¹¹⁷

Vyšší zisky umožnily současně upouštění od reklamních inzerátů a zaměření spíše na drobnou inzerci, tj. na služby čtenářům, jako byl Malý oznamovatel a další oznámení. Naproti tomu se ovšem zvýšily výdaje za tisk Záře o více než 25 000 Kč, což bylo zapříčiněno zejména tím, že redakce vydala na podporu politických akcí 8 rozšířených vydání Záře.¹¹⁸

Rozšířená vydání již nedostačovala a Zář se rozrostla k větším nákladům. Zde narážela na zakazy ČUTI, který zatím povolil jen náklad 9000 výtisků na každé číslo. Přitom již počátkem roku 1974 činil reálný vydaný náklad přes 9500 s výhledem do konce roku až k více jak 10 000 výtisků na každé vydání. Proto redakční rada odsouhlasila, aby vedoucí redaktor prostřednictvím Okresního výboru KSČ a rady ONV podal žádost o zvýšení nákladů na 10 500.¹¹⁹

¹¹⁵ Hodnocení Záře od listopadu 1968 do 30. května 1969. Uloženo v SOkA Pardubice, fond ONV Pardubice, Sign. 456/4 Rozhlas, tisk 1964–1976 kart. 1307.

¹¹⁶ SOkA Pardubice, fond ONV Pardubice, Odbor kultury ONV, Sign.456/4.

¹¹⁷ Tamtéž

¹¹⁸ Tamtéž

¹¹⁹ Tamtéž

Ještě počátkem roku 1974 se redakční rada musela zabývat neutěšeným stavem v získávání dalších pracovníků do redakce po odchodu zkušených novinářů v důsledku normalizačních čistek. Potíže byly zejména v tom, že většina uchazečů nesplňovala podmínky členství ve straně. Novou posilou tak byla jen elévka Libuše Špačková, toho času ještě studentka ekonomické školy. Původ z dělnické rodiny a členství v SSM v polovině sedmdesátých let dokázalo nahradit absenci novinářské praxe a vzdělání v oboru.

Obsah okresních novin se do druhé poloviny roku 1975 zcela konsolidoval dle představ ONV. Příznačné pro řízení médií v prvních letech normalizace bylo rychlé, ale opatrné, řešení jakékoliv kritiky k práci svěřeného periodika. I seriál kladně přijímaný konzumenty byl proto raději z dalších čísel vyřazen s poněkud zmatečným zdůvodněním, jen aby se předešlo následným stížnostem z ideologického oddělení OV KSČ.

„Vedoucí redaktor informoval redakční radu o stížnosti, kterou obdržel z ideologického oddělení OV KSČ. Rozhodnuto, aby kritika byla během února vyřízena. Jedná se o anonymní kritiku na román Kluci ze Skřivánku. Celá záležitost bude dána do pořádku, neb za celou dobu byli přijaty pouze dva kritické hlasy, jinak celý román byl přijat celou veřejností kladně, i když lze říci, že názory se někdy různí.“¹²⁰

Účinná regulační opatření a autocenzura redaktorů zajistila, že Zář vstoupila do druhé poloviny sedmdesátých let jako zcela konsolidovaný titul stále více odhlížející od regionálního zpravodajství a přiklánějící se naopak ke stranickým a celostátně politickým tématům. Druhé pololetí roku 1976 se již neslo jen ve znamení voleb. Pod titulkem rubriky „Lidé kolem nás“ byli postupně představováni jednotliví kandidáti na poslanecká místa ONV, České národní rady a federálního shromáždění. Redakční rada tak v naprosté podřízenosti řídicím orgánům schválila počátkem roku 1976 metodiku účinné propagandy: „Cílem je poukázat na schopnosti a politický profil těchto soudruhů, kteří celý život dokazují svou příslušnost ke komunistické straně a oddanost naší společnosti. Chceme touto nenásilnou formou přesvědčit veřejnost, že navržení kandidáti jsou hodni jejich důvěry.“¹²¹

¹²⁰ Hodnocení Záře od listopadu 1968 do 30. května 1969. Uloženo v SOKA Pardubice, fond ONV Pardubice, Sign. 456/4 Rozhlas, tisk 1964–1976 kart. 1307.

¹²¹ Ideový plán Záře na 2. pololetí 1976. Uloženo v SOKA Pardubice, fond ONV Pardubice, Sign. 456/4 Rozhlas, tisk 1964–1976 kart 1307.

5.5 Okresní rozhlasové studio Pardubice na počátku normalizace

Na pardubické rozhlasové studio nedolehla tíže okupace tak brzy jako na okresní deník, počátkem roku 1969 ještě představovaly obě instituce dvě samostatné redakce a zdálo se, že dopady nebudou tak tvrdé. Provoz pracoviště rozhlasového studia zajišťoval vedoucí redaktor Miroslav Kučera. Dále technik, stálý sportovní spolupracovník, administrativní síla na půl úvazku, externí technik na čtvrt úvazku a v poslední řadě uklízečka na čtvrt úvazku.

Kádrová výměna na vedoucím postu se nevyhnula ani rozhlasové redakci. Řemeslná kvalita práce studia začala v druhé polovině roku 1969 upadat. A k tomu musel opustit post dlouholetý šéfredaktor Miroslav Kučera po prověrkách v roce 1970 (až po dlouhém hledání našel zaměstnání alespoň v profesi inventurníka). Po jeho nástupci bylo vyžadováno vysokoškolské vzdělání, odpovědnost za ideovou a odbornou úroveň vysílání a dbalost pokynů zřizovatele. Specifikem rozhlasové tvorby pak byla ještě nutnost spolupráce s oblastní správou pošt a telekomunikací. Pro všechna média pak platila samozřejmě odpovědnost pokynů Českého úřadu pro tisk a informace.

Od 2. ledna 1971 převzal pozici vedoucího redaktora František Menšík. Absolvent nástavbového studia na Střední pedagogické škole bez náležité praxe ve zpravodajství poměrně zdatně zastoupil svého předchůdce a dle rad dlouholeté zaměstnankyně Jířiny Ťopkové vytvořil funkční programové schéma.¹²² V pondělí okresní studio vysílalo krátké zpravodajství a sportovní rubriku, již připravil František Nerad, který vzhledem ke své specializaci normalizátory tolik nedráždil a proto v profesi mohl zůstat až do roku 1976, kdy byl také vyhozen. V úterý vysílalo studio dvacetiminutové pásmo ze života okresu a v pátek opět zpravodajství a kulturní rubriku.

Od počátku roku 1973 byla činnost okresního rozhlasového studia více sledována. Scénáře dostával ke schválení vedoucí redaktor Záře Roubínek¹²³, který přišel z královéhradecké Pochodně a zároveň byl členem předsednictva OV KSČ. K poslednímu srpnu 1973 nahradil na pozici Františka Menšíka.

¹²² František Menšík – Ivan Ladýř. *45 let rozhlasu Pardubice*. in: Zprávy Klubu přátel Pardubicka. 5. část. Číslo 3–4. ,Pardubice, 1991. s. 64.

¹²³ O připojení Záře z Okresním rozhlasovým studiem Pardubice více na straně 46 této práce.

Menšík na svou úlohu po letech reflektoval. „Když jsem tuto etapu svého života hodnotil, uvědomoval jsem si, že jsem udělal jednu velkou hloupost – „někomu“ jsem pomohl nahradit člověka, který musel z rozhlasu odejít za rok 1968.“¹²⁴

František Menšík nakonec sám zažil metody, jakým se režim snažil zdiskreditovat nepohodlné osoby.

„Vzhledem k tomu, že jsem se po maturitě na střední škole hlásil na teologickou fakultu a některá dobrá duše si pospíšila s tímto sdělením, byl jsem označen za vatikánského špicla a byly pouze dvě možnosti – buď dostanu výpověď a pryč se již nikam nedostanu, či výpověď podám sám a mám ještě šanci. /.../ Tehdejší vedoucí odboru kultury Pertl se loučil se mnou slovy, že takové v roce 1948 posílali za mříže.“¹²⁵

Dle dochovaných záznamů¹²⁶ byl provoz studia „politicky stabilizován“ nejpozději roku 1971, kdy vznikly celé cykly pořadů Strana hovoří k dnešku, ve které měli slovo starší členové KSČ. Dopomohl k tomu zejména nábor nových spolupracovníků v roce 1970, který umožnil i vznik výrobně náročnějších pořadů.

Redaktoři mohli jen mlčky přihlížet vyhazování kolegů z pardubického pobočného pracoviště Československého rozhlasu v Hradci Králové. Většina jeho zaměstnanců byla umístěna do novinářských profesí a studio definitivně ukončilo svůj samostatný provoz k 1. lednu 1973. Někteří redaktoři, jako Jan Jeník, našli alespoň dočasně uplatnění v redakci Záře, která tou dobou zoufale hledala redaktory.¹²⁷

5.6 Kontrola rozhlasu po drátě

Regulace vysílání rozhlasu po drátě byla ve srovnání s tiskem relativně snadnější v technologicky jednoduchém zamezení šíření. Velkou moc v tomto ohledu měli pracovníci Správy spojů a telekomunikací, kteří vysílání odbavovali. Osobně odpovědní byli za dodržování časů vyhrazených pro vysílání zpravodajství národních výborů nebo okresních vysílání, stejně jako přímí vedoucí odpovědní za tvorbu pořadů. Ti nesměli činit na pracovníky správy spojů žádný nátlak na porušování platných směrnic a pokynů a nebyli oprávněni udílet v tomto smyslu pracovníkům správy spojů žádné příkazy. Pokud pracovník správy spojů odbavující vysílání, shledal, že stanovená doba bude překročena, vydal 3 minuty

¹²⁴ Tamtéž

¹²⁵ Tamtéž

¹²⁶ SOKa Pardubice, fond ONV Pardubice, Odbor kultury ONV, Sign.456/4.

¹²⁷ Ivan Ladýř. 45 let rozhlasu Pardubice. in: Zprávy Klubu přátel Pardubicka. 4. část. Číslo 1–2, Pardubice, 1991. s. 38–40.

před uplynutím stanovené doby upozornění vhodným způsobem hlasateli, aby vysílání ukončili. Pokud tak neučinil ani po tomto upozornění, byl pracovník správy spojů po uplynutí doby vyhrazené pro vysílání zpravodajství NV povinen pozvolným tlumením regulátoru hlasitosti mikrofonu vysílání ukončit a pozvolným vytočením regulátoru státního programu se opět napojit na vysílání státního programu. Ukončení vysílání zpravodajství NV musel zapsat do provozního deníku.

Pracovníci Správy spojů a telekomunikací nehlídali jen dodržování vytyčené doby, ale i obsahovou náplň vysílání. Redaktoři totiž museli předat nejméně půl hodiny před zahájením vysílání pracovníkům příslušného radiouzlu kopii textu nebo magnetofonový záznam za účelem seznámení s textem za účelem technické kontroly nahraného programu. Pokud neodpovídal zvukový magnetofonový záznam kvalitním parametrům a vykazoval hrubé technické nedostatky, byl pracovník správy spojů oprávněn nepřipustit takový záznam k vysílání. Stejná situace nastala i v případě nesouladu obsahu předloženého ke kontrole a reálně vysílaného. Během živého vysílání zpravodajství NV z hlasatelný byl pracovník správy spojů povinen sledovat text. Kopie textu pak byla po ukončení vysílání uložena do archivu v radiouzlu a uschována nejméně po dobu 2 let. Ani výše zmíněná opatření však plně nefungovala. Dokladem jsou opakované stížnosti Československého rozhlasu v Praze na to, že v některých radiouzlech rozhlasu po drátě nebyly dodržovány doby stanovené pro vysílání zpravodajství národních výborů rozhlasem po drátě.¹²⁸

5.7 Posudky východočeského periodického tisku

Tiskový zákon č 81/1966 Sb. o vydávání periodických publikací platil bez závažné změny a ve znění novel nepřetržitě po celé období normalizace až do roku 1989. Určil, že periodické tiskoviny podléhaly registraci KNV nebo ČUTI, neboť ONV neměl oprávnění k registraci periodik a mohl schvalovat jen neperiodické tiskoviny (plakáty, vývěsky, nástěnky, letáky, výroční zprávy, programy atd.), pokud nepřesáhly svým významem okresní význam. Jakmile obsahovaly výtvarný námět, podléhaly schválení KNV. Zpravodaje vydávané pro vlastní potřebu nepodléhaly povolovacímu řízení ani registraci. Zpravodaje národních výborů zákon jmenovitě neuváděl, ale v praxi byly považovány za interní tiskoviny pro potřebu instituce. Tyto tiskoviny většinou reagovaly na úkoly volebních programů, hospodářských plánů, na

¹²⁸ SOKa Pardubice, fond ONV Pardubice, Odbor kultury ONV, Sign.456/4.

úkoly v oblasti kulturně výchovné činnosti, politická a kulturní výročí a události nebo sportovní a společenské dění se vztahem k místu či regionu vydávání.

V praxi ovšem odbory kultury ONV povolovaly i další tiskoviny do rozsahu 40 stran bez výtvarného námětu, proti čemuž se KNV bouřil s ohledem na platnou legislativu, která pravomoc přiřknula právě jemu. Dle zmíněného dělení proto některé východočeské tiskoviny, byť vycházely na principu periodicity, podléhaly registraci u ČÚTI a Odboru kultury Východočeského KNV (např. Hlas Tesly, Východočeský chemik, Stavbař, Teslák, Průmstavák nebo Zpravodaj Plynostavu Pardubice) a jiné nikoliv (např. Zpravodaj Textilů Pardubice nebo Geodézie Pardubice).

Redakce periodik podléhajících registraci u Odboru kultury KNV v Hradci Králové byly z důvodu zjednodušení kontroly a dohledu nuceny oznamovat jakékoliv změny uvedené v povolovacích rozhodnutích.¹²⁹ Součástí žádosti o povolení vydávání periodické tiskoviny, a to i interní, byly závazné údaje, které poskytují významné informace o daném periodiku za normalizace. Každá žádost musela obsahovat název periodika, určení (u interních – pro vnitřní potřebu), obsah (charakteristika), vydavatele a jeho adresu, periodicitu, náklad, rozsah, formát, odpovědného redaktora (jméno, adresa, politická příslušnost), finanční náklady (obvykle zajistil vydavatel dle platných směrnic), tiskárnu (popř. její vyjádření, že tisk zajistí) a způsob rozšiřování periodika. Obsahem žádosti muselo být i vyjádření Závodního výboru KSČ podniku nebo zařízení, popřípadě Městského národního výboru, Okresního výboru KSČ nebo okresních výborů společných organizací Národní fronty. Vydavatel se musel dále zaručit, že tiskovina nebude obsahovat utajované skutečnosti, stejně jako novinářské žánry užívané v periodickém tisku s výjimkou statí týkajících se historie, současnosti, perspektiv závodu, města, podniku nebo organizace.

K povinnostem vydavatele patřilo ještě zaslání jednoho povinného výtisku (dle vyhlášky 140/64 Sb. O povinných a pracovních výtiscích) okresnímu archivu, okresní knihovně, Odboru kultury ONV, Státní vědecké knihovně Zdeňka Nejedlého v Hradci Králové a jednou za rok dva vzory různých vydání ještě odboru kultury Vč KNV. Na základě těchto výtisků pak kontrolní pracovníci hodnotili formální stránku jednotlivých čísel. Kontrola i úroveň obsahu spadala do pravomocí redakčních rad.¹³⁰

¹²⁹ Žádost o povolení periodické tiskoviny, uloženo v SOkA Pardubice, Fond ONV Pardubice, Sign. 403/22 Tiskoviny – registrace, povolování (1968) 1977–1990

¹³⁰ Žádost o povolení periodické tiskoviny, uloženo v SOkA Pardubice, Fond ONV Pardubice, Sign. 403/22 Tiskoviny – registrace, povolování (1968) 1977–1990

Ideologické oddělení OV KSČ v Hradci Králové a odbor kultury Východočeského KNV, který byl příslušným registračním orgánem, prováděl dále každoroční hodnocení časopisu. Sledován byl zejména soulad nakladatelských údajů s těmi uvedenými na přihlášce: formát, počet stran, náklad na jedno vydání, roční spotřeba papíru, hospodářský výsledek podle registrační pokladny, dotace a úplně vlastní náklady a remitenda.

Nejpodstatnější údaje pro další život periodika obsahovala druhá strana slovního hodnocení:¹³¹

- a) soulad s ideově politickým posláním časopisu podle registrační přihlášky
- b) soulad časopisu s důležitými zájmy vnitřní a zahraniční politiky státu
- c) závady, popřípadě sankce za ně
- d) obsahové překrývání s jiným časopisem
- e) návrh na opatření :
 1. ponechání časopisu v dosavadních vydavatelských podmínkách
 2. sloučení s časopisem
 3. zrušení časopisu.

Na základě těchto údajů je možné podat výklad o počáteční fázi normalizace periodik vycházejících v letech 1968 až 1975 na území okresu Pardubice. Z celkového hodnocení závodních časopisů vyplývá, že v tomto období se zvýšil vliv stranických orgánů na závodech na obsahovou stránku časopisů. Projevilo se to v jejich orientaci na hlavní úkoly v oblasti politiky a ekonomiky v souvislosti s jejich realizací na závodech. Důraz byl kladen zejména na větší sepětí časopisů se čtenáři nebo větší účast dopisovatelů na tvorbě časopisů. Časopisům byla obecně vytýkána větší kritičnost a bojovnost za odstranění všech ideových nedostatků, které se na pracovišti objevily a nezapadaly zcela do koncepce nastoupené konsolidace poměrů.

Východočeský chemik – Podnikový list Východočeských chemických závodů VCHZ Synthesia Semtín vstoupil do roku 1969 jako čtyřstránkový týdeník pod řízením celozávodního výboru KSČ s nákladem 5000 kusů.¹³² Obsah odrážel veškerou problematiku regionálního vnitropolitického života a života vydavatelského závodu, jen poslední stránku

¹³¹ Tamtéž

¹³² Žádost o povolení periodické tiskoviny Východočeský chemik, uloženo v SOKA Pardubice, Fond ONV Pardubice, Sign. 403/22 Tiskoviny – registrace, povolování (1968) 1977–1990.

tvořila sportovní rubrika. Seriál o socialistické racionalizaci probíhal všemi čísly ročníku 1969 pod titulky jako „Perspektivní rozvoj podniku a socialistická racionalizace“ nebo „Racionalizace práce v dopravě, údržbě a na jiných úsecích“. Seriál ukončil článek „Racionalizace věc nás všech.“ Dalším stěžejním tématem byla výchova nových kádrů pod titulky „Perspektivní zvyšování politické a odborné kvalifikace kádrů“, „Kázeň – morálka – odpovědnost“, „Strana a technická inteligence“, „Kontrola – nedílná součást politiky KSČ“. ¹³³ Zřejmá politizace obsahu se odrazila v narůstajícím množství článků k hodnocení stranické výchovy a nástupu do nového stranického roku.

List měl pracovníky závodu informovat o všech závažných událostech a příležitostech, aktuálnost přitom vykazoval snad jen agitační článek k připomenutí 75. výročí narození Klementa Gottwalda. Právě pro angažovanost listu hodnotila ideová komise Východočeského chemika kladně, a to jak po stránce úrovně obsahové, tematické, žánrového rozsahu nebo pestrosti /fotografie aj./. Přesto doporučila věnovat pozornost ještě zejména práci stranických organizací, kterých bylo na závodě na pět desítek a zobecňovat dobré zkušenosti z jejich práce i „obětavou práci mnohých funkcionářů“ ¹³⁴. Kádrová vybavenost listu dvěma redaktory nedostačovala výrobním požadavkům a palčivý problém setrval až do roku 1972, kdy redaktory Václava Votřela a dlouhodobě nemocného Lubomíra Koubka doplnil Jaroslav Král, který přišel jako čerstvý dvaatřicetiletý (narozen 1939) absolvent tříměsíční stranické školy žurnalistiky koncem roku 1971, kdy rovněž vstoupil do KSČ. ¹³⁵ V roce 1977 převzal vedení listu s tím, že již dosáhl odborných zkušeností z práce v chemickém průmyslu a během šesti let v závodní časopise nasbíral i dostatečnou novinářskou praxi. V roce 1981 byl Východočeský chemik zařazen do skupiny hromadných sdělovacích prostředků.

Hlas Tesly – Pardubice – Týdeník n. p. Tesla Pardubice, který řídil celozávodní výbor KSČ, pracoval na základě pololetního plánu redakce a veškeré praktické problémy konzultoval s vedením okresního deníku Zář. Dosahoval nákladu 2000 kusů a rozsahu 2 strany. ¹³⁶ Ideová komise kladně hodnotila titul pro dobrou spolupráci s aktivem dopisovatelů, velmi cenné rozhovory, besedy, ankety a názory pracovníků na otázky, které byly v období upevňování normalizace předmětem propagace. V prvním pololetí roku 1971 byla ustavena

¹³³ Tamtéž

¹³⁴ Tamtéž

¹³⁵ Tamtéž

¹³⁶ Žádost o povolení periodické tiskoviny Hlas Tesly, uloženo v SOKA Pardubice, Fond ONV Pardubice, Sign. 403/22 Tiskoviny – registrace, povolování (1968) 1977–1990.

nová redakční rada, jejímž předsedou se stal Josef Dolníček. Jedinou výkonnou redaktorkou byla ještě před rokem 1968 Eva Kalhousová se vzděláním na Střední všeobecně vzdělávací škole (SVVŠ) doplněném maturitou na pedagogickém gymnáziu a navazujícím dvouletým dálkovým novinářským kursem. Dle dobových poznámek se jí dařilo zajistit výrobní kapacitu jen s velkými obtížemi. Provoz redakce byl hrazen z rozpočtu závodu identickou částkou 79 000 Kč ročně po celé sledované období do roku 1975. V roce 1973 došlo k rozšíření vydání na 2500 kusů a 1975 k obsahovému rozšíření na 4 strany.¹³⁷ Eva Kalhousová prošla úspěšně všemi kádrovými a stranickými prověrkami vedoucích redaktorů s příznivým posudkem.

„Na základě angažovaných pracovních výsledků, angažovanosti a osobních vlastností s. Kalhousové, lze konstatovat, že se v jejím případě osvědčil použití diferencovaného přístupu jako k bývalé člence strany. Možnost jejího opětovného přijetí za kandidátku strany celozávodního výboru KSČ i základní organizace strany netermínuje a podržuje požadavkům třídního a sociálního složení závodní organizace v Tesle Pardubice. Soudružka Kalhousová bude nadále vykonávat funkci odpovědné redaktorky Hlasu Tesly.¹³⁸

Stejná odpovědná redaktorka byla konstantní téměř po celou dobu normalizace. Po odchodu Evy Kalhousové do okresních novin Zář převzala od května 1983 roli redaktorky Jana Iovlevová, (rozená Hlaváčová) s perspektivou šéfredaktorky od 1. ledna 1984. Mimo faktu, že byla členkou KSČ, ji k pozici předurčovalo především novinářské vzdělání na fakultě žurnalistiky Leningradské státní univerzity.

Přeloučský Teslák – Čtrnáctideník závodu Tesla Přelouč o dvoustránkovém nákladu 1000 kusů šířeném zdarma, většinou však vycházel s nepravidelnou periodicitou. V roce 1968 vykonával funkci šéfredaktora Jaroslav Macháček, absolvent osvětové školy a ředitel klubu kultury ROH. Od počátku sedmdesátých let řídil titul celozávodní výbor KSČ spolu s ideologickou komisí a neuvolněným redaktorem Ladislavem Červou, jinak dlouholetým funkcionářem strany na závodě. V první polovině roku 1971 došlo k ustavení nové redakční rady.

V březnu 1976 byla přijata na místo vedoucí redaktorky Milena Rýdlová (narozena 1940). Její jedinou „kvalifikací“ bylo členství v KSČ již od 29. dubna 1958, což vyvažovalo v posudku

¹³⁷ Tamtéž

¹³⁸ Kádrový posudek na Evu Kalhousovou z 29.11.1976, uloženo v SOkA Pardubice, Fond ONV Pardubice, Sign. 403/22 Tiskoviny – registrace, povolování (1968) 1977–1990

kádrových pracovníků i naprosto nedostačující vzdělání v oboru (dvouletá obchodní škola a tříletá škola pro sekretářky bez maturity).¹³⁹ Celozávodní výbor ji přesto doporučil.

„S. Milena Rýdlová je aktivní členkou KSC, do které vstoupila ve svých 18 letech. V závodě pracuje jako sekretářka. Dosud chybějící novinářskou praxi nahradí politickými zkušenostmi. Má předpoklady dobře zastávat funkci vedoucí redaktorky.“¹⁴⁰

Milena Rýdlová vydržela na pozici vedoucí redaktorky 8 let než odešla do invalidního důchodu a na uprázdněné místo po ní od 14. února 1984 přišla Jitka Popková se vzděláním na vysoké škole zemědělské, zato bezpartijní. Jasně je tak zřetelný posun nároků na vedoucí redaktory ze zaslepeného důrazu na členství v KSC a stranické angažovanosti vyžadované počátkem sedmdesátých let ke vzdělání, popřípadě odbornosti, nutným v polovině let osmdesátých. „Zasloužilé normalizační kádry“ totiž po několika letech působení v řídicích funkcích začínaly brzdit rozvoj konsolidovaného podniku nebo periodika. S příchodem osmdesátých let začali být stále hlasitěji vyžadováni mladí odborníci. Trend vzdělanosti přesto stále svazoval politický systém, který při řešení odborných a ideologických otázek volil vždy ve prospěch „reálného socialismu“.¹⁴¹

Jitka Popková byla do funkce přijata, odbor kultury ji však podrobil bedlivému dohledu a ještě do konce téhož měsíce si vyžádal zprávu o výsledcích činnosti nové šéfredaktorky. Osvědčila se dobře, než ji v březnu 1989 nahradila rovněž bezpartijní Zdeňka Černohlávková, původně středoškolská profesorka na pardubickém gymnáziu (vzděláním FF UK obor ruština, dějepis).

Východočeský stavbař – Měsíčník časopiseckého vydání závodní organizace KSC Pozemní stavby Pardubice s nákladem 3000 kusů a rozsahem 24 stran, jehož aktuálnost nepříznivě ovlivňovala dlouhá doba od jednotlivých vydání. Funkce periodika byla spíše společenská, jeho úkolem bylo stmelovat velké množství rozptýlených pracovišť, které tento podnik sdružoval. Tím více shledávala ideologická komise potřebné věnovat obsahu pozornost. Vytýkala mu zejména málo článků a informací o práci strany a stranických organizací na

¹³⁹ Žádost o povolení periodické tiskoviny Přeloučský Teslák, uloženo v SOKA Pardubice, Fond ONV Pardubice, Sign. 403/22 Tiskoviny – registrace, povolování (1968) 1977–1990

¹⁴⁰ Tamtéž

¹⁴¹ Více o tom MAŇÁK, Jiří. *c. d.*, s. 84.

závodě nebo společenských organizacích apod. Důrazně odmítala podepisování článků šiframi nebo zkratkami s tím, že je zapotřebí anonymitu odstranit.¹⁴²

Rok 1968 strávila ve vedoucí pozici titulu Alexandra Hainová, se vzděláním na reálném gymnáziu s maturitou a dvouletou novinářskou školou při KV KSČ. Jenže pro rok 1970 zůstala funkce šéfredaktora neobsazena s tím, že časopis řídil redakční okruh. Příčiny dochované materiály neuvádějí, lze se však oprávněně domnívat, že souvisejí s nedávno proběhnuvšími kádrovými prověrkami pracovníků médií.¹⁴³

Hledání vhodného náhradníka na vedoucí místo se neslo Východočeským stavbařem po celou dobu normalizace a neobešlo se bez potíží. Ještě tentýž rok 1970, kdy odešla Alexandra Hainová, obsadil uvolněnou pozici Václav Štěpánek, člen KSČ od roku 1945 (narozen 1915), vzděláním obchodní akademie s maturitou. Ovšem jmenovací dopis k šéfredaktorské pozici obdržel až 30. prosince 1971 a žádost o změnu registrace nového šéfredaktora místo uvolněné Alexandry Hainové byla podána dokonce až 7. března 1972. Návrh na nového šéfredaktora stejně neprošel poradou OV KSČ, na níž byly projednávány okresní noviny a závodní časopisy.

„Tam sdělila s. Ludmila Konvalinková, vedoucí kádrového oddělení nár. podniku Pozemní stavby Pardubice v zastoupení stranického výboru tohoto podniku, že stranické orgány, to znamená OV KSČ, ani stranický výbor pozemních staveb, neschválily s. Václava Štěpánka do funkce šéfredaktora tohoto závodního časopisu. Soudruh Štěpánek byl pouze od 1. 4. 1971 touto funkcí pověřen a otázka definitivního jmenování není dořešena.“¹⁴⁴

Povinnost oznámení veškerých změn patřila k povinnostem vydavatele periodika, tedy národního podniku Pozemní stavby. Pracovníci odboru kultury však formulář neobdrželi včas a o změně na vedoucím postu se dozvěděli až z tiráže povinného výtisku, na což zareagovali požadavkem okamžité nápravy.¹⁴⁵ Od dubna 1975 nastoupil na redaktorské místo Jan Jeník, jenž kvůli kádrovým nedostatkům nemohl zastávat vedoucí místo, neboť „podle ústního sdělení není členem KSČ, pouze členem SSM.“¹⁴⁶

¹⁴² Žádost o povolení periodické tiskoviny Východočeský stavbař, uloženo v SOKA Pardubice, Fond ONV Pardubice, Sign. 403/22 Tiskoviny – registrace, povolování (1968) 1977–1990

¹⁴³ Tamtéž

¹⁴⁴ Tamtéž

¹⁴⁵ Dopis Odboru kultury ONV Pardubice redakci Východočeského stavbaře, uloženo v SOKA Pardubice, Fond ONV Pardubice, Sign. 403/22 Tiskoviny – registrace, povolování (1968) 1977–1990

¹⁴⁶ Žádost o povolení periodické tiskoviny Východočeský stavbař, uloženo v SOKA Pardubice, Fond ONV Pardubice, Sign. 403/22 Tiskoviny – registrace, povolování (1968) 1977–1990

Ještě v dubnu 1976, zástupce ředitele odboru kultury KNV František Tesař znovu požadoval zaslání dosud neobdržených registračních údajů. Ani další kandidát neprošel v květnu 1976 kádrovým sítem odboru. Jednalo se o Zdeňka Seineru, člena SSM od 1. září 1974 (tentýž den byl totiž do funkce šéfredaktora časopisu schválen celozávodním výborem KSČ) se vzděláním na novinářské fakultě Karlovy univerzity v Praze, jenže s chybějící novinářskou praxí vzhledem k dosaženému věku pouhých 23 let (narozen 18. května 1951). Navíc nebyl v době schvalování ani členem KSČ, přestože byl výhledově pokládán jako vhodný typ kandidáta. Podle rozhodnutí kádrového útvaru n. p. Pozemní stavby Pardubice byl právě Seiner tím pravým typem pro výkon funkce vedoucího redaktora podnikové tiskoviny, ale KNV mu vytknul chybějící novinářskou praxi a politickou nezkušenost, byť ocenil jeho dobré doporučení a odpovídající vzdělání. František Tesař přesto doporučil jeho přijetí do redakce a zapracování, stejně jako navržení za člena KSČ, neboť právě to bylo podmínkou pro vedoucího redaktora zodpovědného za politicko-ideovou linii časopisu. Od ledna 1977 byl pak po dvouleté praxi a přijetí za člena KSČ Zdeněk Seiner doporučen na post šéfredaktora, jímž se také od 25. ledna 1977 stal. Jenže nevydržel ve Východočeském stavbaři dlouho a již v létě 1979 odešel do krajského studia Československého rozhlasu v Hradci Králové.

Místo něj byla navržena úřednice Dana Cvrková, která při svém mládí 24 let vykonávala funkci redaktorky teprve několik měsíců od 12. února 1979. Gymnaziální vzdělání (maturita 1974) a plány ke studiu novinářské fakulty nedostačovaly. Nepomohlo ani její členství v SSM, ROH a SČSP, ani práce ve výboru SSM a výkon referentky pro tisk v branné komisi nebo k tomu ještě členství v kulturně výchovné komisi při ZV ROH¹⁴⁷. Odbor kultury jí vytýkal, že nespĺňuje ani jeden ze základních požadavků na vykonávání pozice vedoucí redaktorky. Chybělo jí především odborné vzdělání, dále novinářská a publicistická praxe nebo široký politický přehled, a proto KNV požadoval předložení jiného návrhu, který dlouho nepřicházel.

Až 20. července 1982 obsadil pozici vedoucího redaktora Východočeského stavbaře Bohuslav Japanský, který se mohl vykázat třináctiletou praxí redaktora Východočeského stavbaře a Záře. Proč nebyl až dosud navržen není z dochovaných pramenů známo. K vedoucí pozici by patrně jen stěží dostačovala maturita ze stavební průmyslové školy, ale členství v KSČ od roku 1976 a především následné absolvování VUML jeho šance zvýšily.

¹⁴⁷ Viz rejstřík zkratk v závěru práce

Zajímavé je, že povolovací rozhodnutí let 1979 až 1982 pomíjela proluku na vedoucím postu a jako dosavadní šéfredaktor byl dosud uveden Zdeněk Seiner.¹⁴⁸

Podnikové aktuality – Nepravidelně vycházející periodikum vydávané n. p. Průmstav v Pardubicích, jehož obsah byl spíše informativní a tedy pro hodnotící úředníky málo angažovaný. Řídila jej redakční rada a zodpovědným redaktorem za každé vydání byl Bohuslav Rýzner. Do druhé poloviny sedmdesátých let vstoupily Podnikové aktuality již pouze jako informační zpravodaj s postačujícím povolením ONV.

5.8 Hodnocení komisí pro místní tisk ČSN

Odbor kultury KNV v Hradci Králové vypracovával své posudky v podřízenosti ČÚTI a zajišťoval z pozice registračního orgánu kontrolu tisku na regionální úrovni, zato byla jejich hodnocení komplexní a obsáhlá. V rovině profesní podobnou kontrolu prováděla ještě komise pro místní tisk krajské organizace ČSN.

Komise se zaměřovala především na „řemeslné“ provedení masové politické práce a ekonomické propagandy, k tomu sledovala ještě dopisovatelskou činnost. Každý z osmičlenné komise (včetně předsedy) sledoval a vyhodnocoval dva až tři tituly. Někteří z těchto hodnocení se dodnes dochovala, čímž poskytují alespoň základní náhled do metodiky posuzování periodických tiskovin regionálního dosahu. Nedosahují však takové šíře jako posudky KNV. Přípomínky komise pro místní tisk KV ČSN poukázaly i na řemeslné zvládnutí novinářské práce, na prvním místě přesto pořád byla politická angažovanost a poukazování na vedoucí úlohu strany ve společnosti. Jejím hodnocením prošly v roce 1970 veškeré východočeské závodní časopisy.¹⁴⁹

Únorovec – vydavatel ZVÚ Hradec Králové (Závod vítězného února) – Kladně hodnocený časopis pro vysokou úroveň politických i odborných článků. Na titulní stránce pak byla kladně hodnocena rubrika Jeden z nás, která představovala nejlepšího jednotlivce nebo pracovní kolektiv závodu.

Cementář – vydavatel n. p. Prachovické cementárny a vápenice (PCV) – Titulu o čtrnáctidenní periodicitě vydávání byla vytýkána především malá zaměřenost na pracovníky

¹⁴⁸ Žádost o povolení periodické tiskoviny Východočeský stavbař, uloženo v SOKA Pardubice, Fond ONV Pardubice, Sign. 403/22 Tiskoviny – registrace, povolování (1968) 1977–1990

¹⁴⁹ Některé poznámky k úrovni závodních časopisů ve Východočeském kraji, uloženo v SOA Zámorsk, Sign.: II/3 Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Revizní komise, Inv.č. 71, kart. 5

vydavatelského závodu PCV Prachovice. Vzhledem k tomu byla kritizována malá politická účinnost na čtenáře.

Zpravodaj Tiby – vydavatel n. p. Dvůr Králové nad Labem – Sice přinášel obsáhlé informace o podniku, ale byla mu vytýkána struktura informačního věstníku. Kritici postrádali články o zaměstnancích podniku nebo stranické práci. Měsíční periodicitu pak dle hodnocení neumožňovala pružné reagování na problémy výroby, jak nejlépe vystihuje závěr: „A v Tibě by na tomto úseku bylo o čem psát“.¹⁵⁰

Chotěbořský plamen – vydavatel Chotěbořské strojírny – Pestřejší podnikový zpravodaj u něhož kritici postrádali záměry k ideovému působení. Marně také hledali tematiku stranické práce nebo výchovné činnosti. Hodnocení: „Ale opět jsou tady většinou materiály dlouhé, působící šedivě“¹⁵¹.

Krkonošský stavbař – vydavatel Okresní stavební podnik v Trutnově – Obsah rotaprintem tištěného oběžníku s měsíční periodicitou kritiky rozhodně nenadchnul. Hodnocení: „Lze, tak jako před dvěma lety, vyslovit znovu pochybnost o smyslu vydávání tohoto informátora jako registrovaného časopisu.“¹⁵² I přes záporná hodnocení ideovým pracovníkem se titul udržel až do roku 1989.

Vysokomýtský karosář – vydavatel n. p. Karosa Vysoké Mýto – Kladně hodnocený titul, z něhož kritik vycítil, že je „časopisu věnována větší pozornost“.¹⁵³ Vytýkal mu však stále pouze informativní charakter a zlepšení jen povrchní, především v grafické úpravě a lepším tematickém rozložení, nikoliv v samotném obsahu. Především pak postrádal rubriku o stranické práci.

Svět kolem nás – vydavatel Tesla Lanškroun – Informativní charakter a nevhodný formát znamenal záporné zhodnocení titulu. Jako světlou stránku časopisu pak komise hodnotila fotografickou rubriku, naopak vytýkala špatnou spolupráci s mladými autory a vysokou závislost na práci píšících techniků.

Východočeský chemik – vydavatel VCHZ Synthesia Semtín (Východočeské chemické závody) – Jeden z nemnoha kladně hodnocených titulů pro své „cílevědomé působení v oblasti politické i ekonomické výchovy lidí“.¹⁵⁴ Ideoví pracovníci oceňovali spoluautorství

¹⁵⁰ Některé poznámky k úrovni závodních časopisů ve Východočeském kraji, uloženo v SOA Zámorsk, Sign.: II/3 Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Revizní komise, Inv.č. 71, kart. 5

¹⁵¹ Tamtéž

¹⁵² Tamtéž

¹⁵³ Tamtéž

¹⁵⁴ Tamtéž

dělníků, mistrů i techniků z výroby, stejně jako širší dopisovatelskou činnost. Vytýkali pak malou pestrost novinářských žánrů, především reportáží a fejetonových forem.

Jiskra – vydavatel VUD Malé Svatoňovice (Východočeské uhelné doly) – Nedobře hodnocený titul, především pro přílišné množství dlouhých materiálů, o něž čtenáři ztráceli zájem. Komise kladně hodnotila pozornost věnovanou socialistické soutěži, ale vytýkala titulu jen oznamovací formu bez dostatečného propagování.

Transportér – vydavatel n. p. Transporta Chrudim – Velmi kladně hodnocený časopis, především pro reportážní články, které dle kritiků „hovoří k věci“.¹⁵⁵ Především články o stranické práci vynikaly dle ideových pracovníků nad jiné závodní tituly.

Teslák – vydavatel n. p. Tesla Přelouč – Průměrně hodnocený titul, jehož chybou však byly podle komise velké a nečtivé materiály. Hodnocení: „Časopisu se poznenáhlu daří vymanit se z charakteru neladného hybridu a podnikových novin.“¹⁵⁶

Hlas Tesly – vydavatel n. p. Tesla Pardubice – Ideově nadprůměrně hodnocený titul. U něhož kritici hodnotili dobrý obsah i grafiku, kladně shledávali zejména rubriku Okénko zlepšovatelů a Humor bez legrace, kde bylo formou glos a fejetonů upozorňováno na nedostatky ze života podniku.

Kontakt – vydavatel n. p. Elektropraga Hlinsko v Čechách – Komise titul hodnotila kladně, neboť dle jejích závěrů přispíval k rozvoji společenského života ve městě. Hodně se pak zaměřoval i na stranickou práci a mladé lidi, kteří tvořili charakter vydavatelského podniku Elektropraga Hlinsko.

Východočeský stavbař – vydavatel n. p. Pozemní stavby Pardubice – Měsíčník kritiky nezaujal. Kladně hodnotili omezení vyloženě technických či ekonomických materiálů a zaměření spíše na články o kolektivu pracovníků. Vytýkali mu pak malou aktuálnost. „Zřejmě by stálo za úvahu doporučit vydavateli upustit od líbivé formy časopisu s barevnou obálkou a vydávat noviny běžného formátu a alespoň jedenkrát za 14 dnů.“¹⁵⁷

Podnikové aktuality – vydavatel n. p. Průmstav Pardubice – Vydávání titulu bylo pozastaveno v roce 1972 a registrace nebyla obnovena. Dokonce propadla 25. srpna 1974 než se podařilo sehnat nového redaktora. Nová žádost byla sice podána už v roce 1974, ale

¹⁵⁵ Některé poznámky k úrovni závodních časopisů ve Východočeském kraji, uloženo v SOA Zámorsk, Sign.: II/3 Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Revizní komise, Inv.č. 71, kart. 5

¹⁵⁶ Tamtéž

¹⁵⁷ Tamtéž

kritickým hodnocením roku 1977 Podnikové aktuality neprošly a dochované materiály uvádějí další zmínku až v roce 1988, kdy titul znovu vycházel pod stejným názvem.

Na základě uvedených posudků lze nyní vyvodit, že tlaky na autocenzuru novináře počátku normalizace probíhaly v několika rovinách.

- 1) Autocenzura na autorské úrovni a výběr nezávadných témat – Na posouzení novináře záleželo, jakým způsobem bude produkovat angažované texty, kterými přispíval k ideovému šíření stranické politiky. Zpolitizovanému psaní se mohli do jisté míry vyhnout redaktoři specifických rubrik, např. sportovních.
- 2) Vedoucí redaktor jako gatekeeper – Nařízení z dubna 1969 přisoudila šéfredaktorům zásadní zodpovědnost za veškerý publikovaný obsah. Stranické příkazy pak na vedoucí posty dosadily prověřené kádry a vzápětí i do redakcí. U nových kádrů fungovala účinná autocenzurní regulace a nemusel proto být vyvíjen takový tlak na šéfredaktory.
- 3) Posudky Odboru kultury KNV a ČÚTI – Nejvyšší kontrolní instituce disponující výkonnou mocí k dostatečné regulaci celé mediální organizace. Odpovědnost za zveřejněný obsah nesl v případě připomínek šéfredaktor.
- 4) Posudky ideové komise KV ČSN – Zbavení členství v ČSN de facto znamenalo konec práce v novinářské profesi. Východočeská organizace se zejména v prvních letech normalizace podřizovala ve vztahu ke svým členům příkazům KV KSČ.

5.9 Přeměna tiskovin koncem normalizace

Před pádem režimu v roce 1989 vycházelo ve východních Čechách na 26 místních zpravodajů Národních výborů (např. Zpravodaj MNV Pardubice, MNV Holice, Dašické ozvěny NV Dašice, Bohdanečský zpravodaj, Dolnoředické noviny, Zpravodaj MNV Býšť, Opatovický zpravodaj, Lánský zpravodaj, Srchovské noviny), 17 zpravodajů JZD (např. Budovatel JZD Chýšť, Hvězdička JZD Rokytno, Zpravodaj JZD Svítkov, Hostovice, Moravany, Sezemice nebo Staré Hradiště) a dalších 19 zpravodajů závodů, podniků a institucí. U příležitosti

významných událostí či výročí pak byla vydávána ještě zvláštní čísla těchto zpravodajů a novin.¹⁵⁸

V podzimních měsících roku 1989 vzrostl zájem podniků o vydávání vlastních tiskovin. Vznikly nové tiskoviny, například Agrostroják (vydavatel Agrozet Jičín), Průmstavák (s.p. Průmstav Pardubice) nebo Silničář (Silnice Hradec Králové). V létě 1989 ještě schválil KNV Hradec Králové vydávání podnikového periodika n.p. Východočeské pekárny a cukrárny Pardubice s titulem Pekař a cukrář. Krátce po pádu režimu, většinou už v roce 1990, byla řada periodik zastavena v souvislosti s organizačními změnami podniků. Dochované materiály někdy uvádí jako důvod nepříznivou situaci v polygrafickém průmyslu, kde byla většina zařízení morálně i fyzicky opotřebovaná a řada z nich dokonce v havarijním stavu (týkalo se například Zpravodaje, vydavatel n. p. Plynostav Pardubice).¹⁵⁹

Zajímavostí byla nevyslyšená snaha komunistických dogmatiků prostřednictvím Klubu levicových redaktorů založeného 31. října 1990 v Pardubicích jako zájmové sdružení členů a příznivců KSČM, o vydávání listu otevřených názorů se zamýšleným názvem Paleta. Čtyřstránkový čtrnáctidenník měl vycházet v nákladu 5000 kusů za prodejní částku 2 Kč za výtisk. Vydavatelským orgánem pak měl být Okresní výbor KSČ Pardubice a šéfredaktorem Bohuslav Vorel (nar. 1961).¹⁶⁰

¹⁵⁸ SOKA Pardubice, fond ONV Pardubice, Odbor kultury ONV, Sign.456/4.

¹⁵⁹ Zamítnutí registrace podnikových tiskovin. SOKA Pardubice, Sign.: 403/22 Tiskoviny – registrace, povolování (1968) 1977–1990.

¹⁶⁰ Přihláška k registraci periodického tisku, SOKA Pardubice, Sign.: 403/22 Tiskoviny – registrace, povolování (1968) 1977–1990.

6 Východočeští novináři za normalizace

6.1 Východočeský Krajský výbor ČSN během Pražského jara

Východočeská novinářská organizace během Pražského jara posílila své postavení vůči krajským stranickým orgánům. Krajský výbor Svazu československých novinářů již na své schůzi dne 7. března 1968 požádal o větší svobodu slova a ujistil všechny čtenáře o uvědomělosti svých členů. „KV SČSN vyjádřil podporu všem myšlenkám směřujícím k úplné informovanosti naší veřejnosti. Prohlásil také, že východočeští novináři mají dostatek dobré vůle prospět demokratizačnímu procesu.“¹⁶¹

Někteří členové východočeské odbočky ČSN došli k závěru, že je třeba v duchu Pražského jara personálně obnovit členství výboru KV ČSN i revizní komise a za tímto účelem zorganizovali několik neoficiálních jednání. Vhodný termín k uskutečnění volební schůze se nepodařilo pro nedostatek času a zvýšené pracovní vypětí novinářů nalézt, proto bylo hlasování uskutečněno dopisovou formou, přičemž každý z volební komise obdržel seznam členů odbočky. Předsedou volební komise byl zvolen redaktor královéhradeckého rozhlasového studia Rudolf Chaloupka, který se postaral o to, aby většina členů zaslala své návrhy včas do termínu určeného na 13. duben 1968.

Předsedou nově zvoleného krajského výboru se stal Karel Tylš a místopředsedou Vladimír Vaclík.¹⁶² Výbor ustavil již na své první pracovní schůzi v květnu 1968 rehabilitační komisi pod vedením místopředsedy KV ČSN Františka Kusého (v dalším složení Alena Štěrbová a Jiří Löwy) ze záměrem očistit všechny novináře, kteří museli v minulosti z politických důvodů opustit svou profesi.

Na mimořádném sjezdu Svazu československých novinářů konaném ve dnech 21. až 23. června 1968 se konstitovala federální organizace novinářů Ústředí novinářů ČSSR, skládající se ze Svazu českých novinářů a Svazu Slovenských novinářů.¹⁶³

¹⁶¹ *Pamětní kniha MNV Hradec Králové 1968.* in: HEROLD, Jiří – LENDEROVÁ, Milena – ZIMMERMAN, Petr a kol.(edd.), *Jaro, invaze a normalizace na Královéhradecku*, Hradec Králové: KRUH, 1990. s. 17.

¹⁶² Dopis zaslaný někdejšími redaktorem Pochodně Karlem Tylšem autorovi dne 25. října 2006. Uložen v archivu P. S.

¹⁶³ Srovnej s *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků.* s. 83.

6.2 Konsolidace KV ČSN

Srpnová okupace oslabilo pozici vedoucích představitelů ČSN, kteří byli zvoleni na jaře 1968, a nakonec zapříčinila i jejich pád. Normalizační tlaky v roce 1969 vnitřně diferencovaly až dosud kompaktní novinářský stav. Nejvýraznějším impulsem bylo Slovo do vlastních řad, jímž část novinářů v očích ostatních otevřeně kolaborovala s okupačním režimem. Změnilo se vedení Ústředí novinářů ČSSR a v čele s novým předsedou M. Marko se plně podřídilo vedoucí úloze ÚV KSČ. Postupně proběhly změny i v jednotlivých krajských výborech SČN, stejně jako ve specializovaných klubech a komisích. Často však až v delším časovém horizontu na výročních schůzích. Zároveň byla posílena výchovná činnost členů „v zásadách proletářského internacionalismu a socialistického vlastenectví“.¹⁶⁴ K tomu dopomohly zejména propagandistické semináře a obnovení styků a spolupráce s novinářskými organizacemi dalších šesti socialistických zemí.

Východočeský KV KSČ roku 1969 opět zesílil svůj vliv na KV ČSN, přímo i prostřednictvím Krajského výboru Národní fronty. Krajský výbor strany k tomu využil několika členů KV ČSN, kteří se otevřeně vyjadřovali za oprávněnost vojenského zásahu do Československa, a utvořil z nich sedmičlennou skupinu pověřenou řízením krajské organizace ČSN.¹⁶⁵ Tato převzala pravomoc v dubnu 1968 řádně zvoleného pléna KV ČSN. Nově dosazený Východočeský Krajský výbor ČSN, který byl vybrán na základě rozhodnutí KV KSČ a bez účasti již dříve řádně zvolených členů, přijal na svém zasedání konaném dne 13. května 1970 prohlášení „Od stagnace k aktivitě“.¹⁶⁶ V něm odsoudil činnost předchozího vedení s tím, že činnost odbočky byla „silně zasažena pravicově oportunistickými a protisocialistickými vlivy. Vytvářeli je z vnitřních podnětů přímo někteří členové Svazu novinářů, např. K. Tylš, Vlad. Vaclík, Fr. Kusý, Břet. Balcar a řada dalších. Dále tu působily síly pravicově orientovaných funkcionářů společenských organizací a dalších institucí.“¹⁶⁷ Někdejšímu vedení Východočeského KV ČSN bylo rovněž vytýkáno přerušení družebních vztahů s novináři Polské lidové republiky v srpnu 1968.¹⁶⁸

¹⁶⁴ OTÁHAL, Milan – NOSKOVÁ, Alena – BOLOMSKÝ, Karel. *Svědectví o duchovním útlaku 1969–1970*: s. 103.

¹⁶⁵ Dopis zasláný někdejší redaktorem Pochodně Karlem Tylšem autorovi dne 25. října 2006. Uložen v archivu P. S.

¹⁶⁶ Tamtéž

¹⁶⁷ Tamtéž

¹⁶⁸ Tamtéž. Je třeba mít na paměti, že Východočeský kraj byl obsazen polskými vojsky, první akty odporu k okupaci proto ve sledovaném regionu padaly právě na vrub tohoto státu, více než na SSSR.

V lednu 1973 bylo Ústředí novinářů ČSSR zrušeno a nahrazeno Československým svazem novinářů.

6.3 ČSN do prosince 1990

Charakter mediálních organizací v první polovině 70. let poznamenal nucený odchod mnoha zkušených novinářů. Jen mezi zářím 1968 a březnem 1970 odešlo v Československu mimo novinářskou profesi 479 novinářů, na počátku 70. let bylo ze Svazu vyloučeno přes 800 novinářů, dalších 156 novinářů po srpnu 1968 odešlo do emigrace, na nově přichozí byl vytvořen silný tlak na propagandistickou a ideovou angažovanost.¹⁶⁹

V březnu roku 1970 bylo v Československu obsazeno jen 3751 novinářských míst z celkově systematizovaných 4042, z toho v českých redakcích chybělo 206 žurnalistů a na Slovensku 85.¹⁷⁰ Redakce se potýkaly s nedostatkem pracovníků. Přesun na jiné pozice se týkal 664 novinářů, z nichž 267 jen změnilo působiště v rámci stávající profese. Největší počet emigrantů pak odešel do NSR a Švýcarska.¹⁷¹

Na základě usnesení předsednictva ÚV KSČ ze dne 20. května 1972 bylo uloženo ministrům kultury ČSR a SSR převést s platností od 1. července 1972 veškeré prostředky plánované a rozpočtované pro novinářské svazy do sféry Národní fronty, kam byla tato organizace politicky a hospodářsky začleněna.

Již první měsíce roku 1990 znamenaly změnu dosavadního vydavatelského systému novin a časopisů. Některé listy zanikly, jiné se transformovaly ve snaze zaujmout i nadále čtenáře.¹⁷²

Tomuto postupu se nevyhnula ani novinářská organizace a krajské organizace prošly restrukturalizací již v prvních porevolučních dnech.

„Krajský výbor Českého svazu novinářů v Hradci Králové si na svém zasedání dne 4. prosince 1989 uvědomil současnou situaci v redakcích okresních novin, závodních časopisů a vysílání rozhlasů po drátě. Obrací se na všechny redakce s tím, že nám všem je jasné, že žádné noviny nejsou nezávislé, ale novináři jsou povinni informovat pravdivě, objektivně a

¹⁶⁹ *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků*, s. 78.

¹⁷⁰ OTÁHAL, Milan – NOSKOVÁ, Alena – BOLOMSKÝ, Karel. *Svědectví o duchovním útlaku 1969–1970*, s. 104.

¹⁷¹ Tamtéž. Z Východočeského kraje odešlo natrvalo do zahraničí v době od 1.1.1968 do 31.3.1969 podle informační zprávy krajské kulturní a revizní komise celkem 245 občanů, z toho 34 členů KSČ a 45 dětí mladších 15 let. O novinářích se zpráva výslovně nezmiňuje, ale přes polovinu emigrantů tvořili technicko-hospodářští a veřejní pracovníci (18), poté vědci, lékaři, učitelé a studenti (7), administrativní pracovníci (6) a dělníci (3). Nejvíce obyvatel odešlo z okresu Hradec Králové (11), Pardubice a Trutnov (6). Viz Pochodeň, LVIII, č. 106, 7. 5. 1969, s. 2.

¹⁷² Srovnej s *Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků*, s. 19.

aktuálně. V tomto smyslu je třeba jednat s vydavateli, aby v tomto duchu vytvořili podmínky pro práci v redakcích. KV ČSN bude i do budoucna hájit profesní a sociální zájmy všech novinářů.“¹⁷³

Činnost federálního Československého svazu novinářů, který zastřešoval Český svaz novinářů a Slovenský svaz novinářů, byl ukončen mimořádným sjezdem v roce 1990. Vyjádřením úcty a omluvy perzekvovaným členům se vypořádal s normalizační minulostí.¹⁷⁴

Na tradici Svazu novinářů od roku 1990 navazuje Syndikát novinářů České republiky¹⁷⁵, jehož ustavující valná hromada proběhla v prosinci 1989. Východočeskou krajskou odbočku dnes představuje Kruh východočeských novinářů v Hradci Králové. Jedním z hlavních úkolů nástupnické organizace pak je dbát o vyloučení jakékoliv formy diskriminace novinářů pro politické a náboženské přesvědčení.

6.4 Organizační schéma ČSN 1973 až 1990

Československý svaz novinářů se sídlem v Praze, Český Svaz novinářů se sídlem v Praze, Slovenský svaz novinářů se sídlem v Bratislavě i krajské organizace se sídly v krajských městech tvořily samostatné právní subjekty. Majetek ČSSN tvořil vlastní majetek a jeho výnosy, členské příspěvky, dotace, subvence a dary, výnosy z vlastní činnosti a hospodářských zařízení.

Krajské organizace ČSN představovaly základní organizační stupeň žurnalistů a v souladu se stanovami sdružovaly všechny členy působící v daném kraji. Stanovy schválené českým sjezdem ČSSN byly doplněny na 7. sjezdu ČSSN ve dnech 17. a 18. června 1977 a potvrzeny federálním ministerstvem vnitřní věci dne 25. července 1977.

Krajská organizace Českého svazu novinářů v Hradci Králové sdružovala zaměstnance médií ústředních (ČTK, Rudé právo, Práce, Zemědělské noviny, Lidová demokracie, Svobodné slovo), krajských (Pochodeň, Studio čs. rozhlasu, krajské redakce televizních novin v Hradci

¹⁷³ Sdělení Krajského výboru Českého svazu novinářů v Hradci Králové redakcím místního tisku Východočeského kraje – listopad 1989, uloženo v SOA Zámorsk, Sign.: II/3 Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Revizní komise, Inv.č. 62, kart. 5

¹⁷⁴ Archivní materiály Krajského výboru ČSN v Hradci Králové z let 1968 a 1969 se nedochovaly, stejně jako v jiných případech. Přitom právě na uchování písemností z tohoto období měla předrevoluční organizace zájem, jak dokládají další prameny, k jejich skartování proto muselo dojít až v roce 1989 nebo brzy poté. „Soudružka Novotná předložila doklady ke skartaci od roku 1959 do roku 1978 a to doklady pokladní výdajové a příjmové a doklady SBČS s výjimkou roku 1968 a 1969, které zůstávají neskartovány. /.../ Doklady do roku 1978 byly pak skartovány. Doklady od roku 1979 do konce roku 1983 jsou řádně archivovány.“ Zápis revizní komise 4.4.1984, uloženo v SOA Zámorsk, Sign.: II/3 Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Revizní komise, Inv.č. 62, kart. 5.

¹⁷⁵ Syndikát novinářů ČSSR pak byl ve svých stanovách zřízen ještě jako socialistická organizace.

Králové a Pardubicích), okresních (11 okresních novin vydávaných OV KSČ a ONV), podnikových nebo závodních periodik (celkem 16 titulů).¹⁷⁶

Činnost krajské organizace upravovalo několik řídicích orgánů, jako Krajská konference, Předsednictvo krajského výboru, Krajský výbor, Členská schůze v součinnosti s příslušnými okresními skupinami a úzce zaměřenými komisemi, a coby kontrolní orgán hospodaření Krajská revizní komise.¹⁷⁷

- 1) Krajská konference – Orgán schvalující zprávu o činnosti krajského výboru a zprávu revizní komise. Konference předložila úkoly krajské organizaci a volila krajský výbor a revizní komisi. Konference se konala v období mezi sjezdy ČSN, vždy však nejméně dvakrát za rok.
- 2) Předsednictvo krajského výboru – Provádělo a kontrolovalo plnění usnesení krajského výboru. Zpravidla se scházelo jednou za měsíc.
- 3) Krajský výbor – Řídicí orgán krajské organizace v souladu s usneseními sjezdů a ústředních orgánů ČSSN a ČSN a podle usnesení krajských konferencí a členských schůzí. Výbor volil ze svého středu předsedu, místopředsedu a tajemníka. Scházel se nejméně třikrát ročně.
- 4) Členská schůze – Vyjadřovala se k práci novinářů v kraji. Rozhodovala rovněž o přijetí nebo odvolání člena z funkce v krajském výboru nebo revizní komisi. Stěžejním bodem schůzí bylo projednávání zprávy o plnění usnesení krajské konference a vyšších svazových orgánů, hodnotila zprávu o činnosti krajského výboru nebo revizní komise. Nejméně jednou do roka členskou schůzi svolával krajský výbor.
- 5) Okresní skupina – Krajský výbor orgán zřizoval jen v okresech s větším počtem členů ČSSN. Ze svého středu si členové volili důvěrníka. Ve Východočeském kraji byla zřízena okresní skupina v Pardubicích a Havlíčkově Brodě.
- 6) Komise – Zašitřovaly organizační záležitosti na regionální úrovni. Ve východočeské organizaci působila:
 - a) komise ideově výchovná – Každoročně zpracovávala plán, který byl pro práci organizace závazný. Plán zahrnoval všechny ideově výchovné akce klubů a komisí (semináře, tiskové konference, besedy, přednášky, zájezdy, setkání, akce k výměně zkušeností atd.). Tímto způsobem se všem novinářům v kraji

¹⁷⁶ SOA Zámorsk, Průvodce po archivních fondech, údaje platí pro rok 1988.

¹⁷⁷ Seznam klubů a komisí, uloženo v SOA Zámorsk, Sign.: II/1 Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Revizní komise, Inv.č. 52, kart. 3.

mělo dostat pravidelných a komplexních informací o ekonomických a společenských událostech v regionu.

- b) komise pro členské otázky
- c) komise pro dopisovatele
- d) komise místního tisku
- e) komise pro sociální a profesní zájmy
- f) komise soutěžní

7) Kluby – Dle zájmového zaměření sdružovaly novináře v kraji. Ve východočeské organizaci si členové do zániku organizace roku 1990 vytvořili tyto kluby:

- a) klub ekonomických redaktorů
- b) klub zemědělských redaktorů
- c) klub kulturně politických redaktorů
- d) klub vojenských, branných a bezpečnostních redaktorů
- e) klub sportovních redaktorů
- f) klub novinářů – seniorů

V redakcích a pracovištích, kde působili nejméně tři členové ČSSN, si volili ze svého středu redakčního důvěrníka, který pak svolával dle potřeby nejméně dvakrát do roka členskou schůzi kolektivu. V Praze a Bratislavě důvěrníka řídil přímo sekretariát ÚV ČSN a ÚV SSN, v krajích pak krajské výbory.

V okresech s více než pěti členy ČSSN (včetně důchodců) pak mohl krajský výbor zřídit okresní skupinu, která nedisponovala samostatnými finančními prostředky a neměla právní subjektivitu. Pokud to výbor uznal za účelné, měl právo spojit dvě okresní skupiny s blízkými centry do jedné. Krajský výbor Českého svazu novinářů v Hradci Králové zřídil hned dvě okresní skupiny, a to v Havlíčkově Brodě a v Pardubicích.¹⁷⁸ Pětičlenná okresní skupina v Havlíčkově Brodě (z toho tři aktivní novináři a dva důchodci) byla zřízena z důvodu značné vzdálenosti od krajského města (Hradec Králové). Koncem osmdesátých let stál v jejím čele Ladislav Průša, redaktor okresních novin Cesta Vysočiny.

Pardubická okresní skupina byla zřízena v roce 1986 v celkovém počtu 13 členů.¹⁷⁹

¹⁷⁸ Zpráva k práci okresních skupin ve Východočeském kraji, uloženo v SOA Zámorsk, Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Zprávy o činnosti okresních skupin, Inv.č. 36, kart. 3.

¹⁷⁹ Tamtéž

6.5 Členství v ČSN

Stanovy Československého svazu novinářů zřetelně definovaly podmínky pro přijetí nového člena. Mohl se jím stát jedině občan ČSSR, který nejméně dva roky působil jako činný novinář v redakci periodického tisku, rozhlasu, televize nebo zpravodajského filmu, popřípadě v jakékoliv novinářské instituci. Vydaný novinářský průkaz pak musela každoročně označením razítkem potvrdit redakce v níž novinář působil. Osobní a kádrové kvality zájemce (čekatele) si svaz ověřil během roční čekací lhůty, kdy se za čekatele musel zaručit jiný stávající člen organizace (ručitel). Novinář s kratší, než dvouletou praxí, již mohl být přijat za čekatele.

Členem mohl zůstat i žurnalista po opuštění redakce, ale musel dokázat, že pravidelně publikuje. Stejně tak i novinář, který odešel do důchodu, ale písemně požádal územně příslušný svazový orgán o zachování členství.

Svaz svým členům prostřednictvím sociální komise dokonce zajišťoval komplexní lékařské prohlídky a průběžné sledování zdravotního stavu.

Na základě kartotéky vedené o jednotlivých členech pak KV ČSN odměňoval životní jubilea nebo výročí novinářské práce.

KV ČSN však své členy nejen odměňoval, ale rovněž posuzoval jejich činnost. A to nejen v profesním, ale i občanském životě, kdy ČSN dopomáhal k vytváření komplexního hodnocení. Jako příklad je možno uvést případ ekonomické redaktorky České tiskové kanceláře Květy Špatkové, která se dle obvinění dopustila v listopadu 1981 dopravního přestupku, při kterém došlo k ublížení na zdraví jiné osoby, jíž obviněná neposkytla pomoc. Zaměstnavatel si vyžádal od KV ČSN posudek o její členské činnosti.¹⁸⁰ Podobným způsobem vytvářel Krajský výbor posudky na své členy i v ostatních případech, třeba když se jednalo o doložení bonity člena pro poskytnutí půjčky.

„S. Liška patří mezi aktivní členy naší krajské organizace a je stále v úzkém pracovním kontaktu s okresní redakcí v místě bydliště. KV ČSN v Hradci Králové doporučuje poskytnutí půjčky s. Jaromíru Liškovi na nákup osobního vozu ŠKODA 120.“¹⁸¹

¹⁸⁰ Posudek na Květu Špatkovou pro ČTK Praha, uloženo v SOA Zámorsk, Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Inv.č. 77, kart. 6

¹⁸¹ Žádosti o poskytnutí půjček a sociální pomoci ze Žurfondy, uloženo v SOA Zámorsk, Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Inv.č. 80, kart. 6

6.6 Členové Východočeského KV ČSN

Zvýšení počtu členské základny představovalo v polovině sedmdesátých let nejpálčivější problém novinářských organizací. Zkušení novináři středního věku nebo mladší, kteří se postavili komunistickému režimu v roce 1968, byli po prověrkách koncem šedesátých a počátkem sedmdesátých let zbaveni členství ve Svazu československých novinářů a tím možnosti práce v médiích.

Krajská organizace měla v roce 1970 stav 40 členů z původních 106 v roce 1969. V letech 1971 a 1972 bylo přijato 24 nových členů (celkový stav 64). V letech 1973 a 1974 bylo přijato do KV SČN jen 6 nových členů a v roce 1975 a 1976 přijato 9 nových členů, zato 12 ubylo, z toho 8 v roce 1976, jimž svaz nedoporučil výměnu členských legitimací. Důvodem byl odchod do nenovinářských profesí a v ojedinělých případech i neplacení členských příspěvků.

Tabulka 1: Členové Východočeského Krajského výboru ČSN

Rok	Počet členů ¹⁸²
1969	106
1970	40
1972	64
1974	70
1976	67
1977	65
1979	105
1980	107
1987	138
1988	142

V roce 1977 evidovala východočeská novinářská organizace stále pouze 65 členů, ale ještě téhož roku nastal výrazný nárůst. Dochované materiály dokládají, že jen během roku 1977 bylo přijato 19 nových členů, o rok později 9. Od přírůstků je však nutno odečíst také značné úbytky.

K roku 1979 zaznamenala organizace rapidní nárůst o 20 členů, v roce 1980 přibylo dalších 9 nových členů. K prvnímu dubnu 1979 tvořilo členskou základnu východočeské krajské

¹⁸² Orientační čísla platná k datu vyhotovení dochovaného součtu, většinou ke konci uvedeného roku. Počet členů totiž v průběhu roku značně kolísá. Pro dobu před rokem 1969 se mi nepodařilo získat doklady.

organizace ČSN 96 členů. Z toho 81 mužů a 15 žen (15,6 %). Šestinový poměr žen k mužům byl výrazným podprůměrem celostátnímu trendu. Statistické údaje celostátního ČSSN v letech 1972 až 1982 totiž udávají podíl žen k mužským členům organizace jako třetinový. V následujících letech se projevil větší přístup žen do novinářské profese nárůstem členek ČSSN a dosáhl až na 40procentní zastoupení v roce 1987.¹⁸³

V závěru roku 1979 již východočeskou krajskou organizaci tvořilo 105 členů a o rok později 107. Nárůst dále stoupal i v dalších letech. Většinu přitom činili pracovníci místních nebo závodních novin, zaměstnaneckou základnu významně posílilo i krajské studio Československého rozhlasu v Hradci Králové.

Vzdělání východočeských novinářů však nedosahovalo celostátního průměru. Vinu na tom mohla nést i hustá koncentrace průmyslových podniků a tedy vysoký počet podnikových tiskovin závodních výborů. Některé případy výběru kádrů doložené archivními materiály¹⁸⁴ totiž poukazují na to, že v podnikových redakcích (alespoň v prvních letech normalizace) převážily požadavky na politickou angažovanost a schopnost působivé agitace i nad větší zkušeností v oboru nebo formálním vzděláním. Tento trend byl však v rozporu s poměrně strmým vzestupem formálního vzdělání novinářů koncem šedesátých let. Zatímco ještě v roce 1962 absolvovala drtivá většina žurnalistů pouze střední školu (SŠ 54 %, VŠ 27 % a ZŠ výrazných 19 %), vzrůstající nároky na vzdělání politických mediálních způsobily, že v roce 1972 již získalo vysokoškolský titul 47 % všech členů ČSSN a alespoň 45 % ostatních bylo absolventy středoškolského studia.¹⁸⁵ V roce 1979 přitom dosáhlo vysokoškolského vzdělání ve Východočeském KV ČSN jen 25 členů (24 %), z toho ještě 5 členů absolvovalo Vysokou školu politickou.¹⁸⁶

Věkové složení členů KV ČSN v roce 1979 dokládá, že většinu tvořili novináři generace, která se vzhledem k věku příliš nízkému, nebo naopak vysokému, během událostí pražského jara 1968 neangažovala. Organizace přišla o velké množství členů nejproduktivnějšího věku do 40 let. Do 30 let věku spadalo 24 členů, do 40 let 38 členů, do 50 let jen 10 členů, do 60 let

¹⁸³ VYČICHLO, Pavel. Postava a postavení novináře v letech 1970 až 1989 očima učebnic a představitelů moci. Diplomová práce FSV UK v Praze. Vedoucí Barbora Köpplová. Praha: Univerzita Karlova 2002. s 85.

¹⁸⁴ Srovnej s kapitolou 5.6 Posudky východočeského periodického tisku

¹⁸⁵ VYČICHLO, Pavel. c.d. s. 85.

¹⁸⁶ Výmluvný doklad vztahu východočeské novinářky k profesnímu vzdělávání poskytuje dochovaná korespondence z 30. listopadu 1988: „Moc Vás zdravím a prosím o omluvení 6. prosince na komisi místního tisku. Mrzí mě, že nemohu přijet, ale důležitější je opravdu pro mě být tou dobou v Praze na fakultě žurnalistiky. U vás by to byl určitě příjemněji strávený čas. S pozdravem Marta Petrová, redakce Hlasu Tesly.“ Uloženo v SOA Zámorsk, Sign.: II/3 Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Revizní komise, Inv.č. 62, kart. 5

bylo 18 členů a přes 60 let stáří pak 6 členů. Celorepublikový vývoj v ČSSN pak poukazuje na zvyšování průměrného věku novinářů po celé období normalizace. V prvních letech je patrný nárůst v generaci novinářů věku 50 až 60 let. V roce 1962 činil celostátní průměrný věk novináře 39 let. V roce 1967 narostl na 41 let a v roce 1972 poskočil dále na 43 let (z toho 12,7 % do 30 let stáří, 24 % ve věku 30 až 40 let, 17,3 % v rozmezí 50 až 60 let a 7 % nad 60 let).

Navýšení průměrného věku novinářů přímo reagovalo na dění ve společnosti. Na základě kádrových čistek členů KSČ v roce 1969 se navýšil průměrný věk členů KSČ o půl roku na 47,9 roku. Nejméně postiženi byli členové nad 60 let věku (dokonce se jejich počet ještě zvýšil o 1,8 %), nejvíce pak mladí do 30 let věku (pokles o 2,3 %).¹⁸⁷ Zajímavé je, že po celé další období se navýšil průměrný věk členů jen nepatrně a to na 44 let v roce 1987.

Komise pro členskou evidenci Východočeského KV ČSN uznala až v roce 1980 stav členské základny jako stabilizovaný. Tehdy byl naplněn stav redakcí uprázdněných kádrovými čistkami počátkem sedmdesátých let.

K 18. březnu 1987 činilo členskou základnu krajské organizace KV ČSN 138 novinářů. Největší podíl členů tvořili zaměstnanci krajských redakcí (52 osob), okresních novin (33 osob) a závodních periodik (30 osob). Nejméně pak novináři senioři (17 osob), zaměstnanci televize (3 osoby) a ostatní (3 osoby zaměstnané v politických funkcích na OV KSČ nebo KV KSČ). Podíl pohlaví dosáhl poměru 102 mužů a 36 žen, kdy se východočeská organizace přiblížila k celostátnímu poměru v novinářské profesi. Členů KSČ přítom bylo 103, bez politické příslušnosti 32 a 3 členové jiné politické strany. Mezi lety 1987 až 1989 činil průměrný podíl členů KSČ 76%.

Podíl vysokoškolsky vzdělaných novinářů v roce 1987 se zvýšil na 64, což činilo téměř polovinu všech členů. Jenže počet stále nedostačoval na celostátní průměr. Středoškolského vzdělání pak dosáhlo 60 žurnalistů (43 %) a 14 z nich jen základního (10 %). Věková struktura se přesunula do kategorie do 40 let (39 členů) a do 50 let (24 členů), nejmladších novinářů do 30 let bylo jen 10. V ČSSN přítom už v roce 1982 činil podíl novinářů se základním vzděláním jen 3 %, se středoškolských 36 % a výrazně převažujícím vysokoškolským 60 %, takže vzdělání východočeských novinářů opět spadalo výrazně pod celostátní průměr.

¹⁸⁷ O tom více MAŇÁK, Jiří. *c. d.*, s. 34.

K 30. červnu roku 1988 už vykazovala Krajská organizace Českého svazu novinářů v Hradci Králové 142 členů, z toho 102 mužů a 40 žen.

6.7 Hospodaření KV ČSN

Kontrola hospodaření krajské organizace spadala do kompetence revizní komise, stejně jako také projednávání rozpočtu a hospodářských plánů krajského výboru. Do prosince 1978 byla revizní komise tvořena třemi členy, od té doby až do roku 1989 pěti členy.

K dílčím úkolům revizní komise patřila kontrola placení členských příspěvků členy svazu a předsednictvu krajského výboru pak komise předkládala návrhy na opatření. V případě některých členů se jednalo dokonce o opakované pochybení. Sankce mohly být pro viníky i likvidační, protože členství ve svazu bylo podmínkou práce v médiích: „I když se případy vyřešily celkem kladně, bylo pro opětovné neplnění této základní povinnosti jednomu členovi zrušeno členství.“¹⁸⁸

Špatná platební morálka členů a jejich každoroční vymáhání spojované s neustálým odsouváním termínů co nejbližší před konec roku tak, aby skutečně všichni stihli zaplatit, bylo příznačné.¹⁸⁹

Vybrané členské poplatky činily jen část příjmu krajské organizace. Z rozpočtu plynuly prostředky na zajištění členských akcí, zájezdů nebo do sociálního fondu. Hmotný majetek krajského výboru přitom nebyl nijak velký, inventář z roku 1979 počítá jen se dvěma jednoduchými skřínkami, jednou menší skříní a pokladničkou na peníze.¹⁹⁰ Krajská organizace svým rozpočtem financovala také vybavení novinářských sportovních klubů, ve východních Čechách jimi bylo hokejové a fotbalové družstvo. Sportovní majetek KV ČSN dle dochovaného soupisu činil v roce 1977 celkem „13 červených triček, 13 bílých trenýrek s modrými čísly, 13 kusů stulpen modrých, ručně šitý fotbalový míč a hustilku“, zároveň výbor zaznamenal ztrátu kompletního vybavení pro dva hráče.¹⁹¹

Strmý nárůst počtu členů počátkem osmdesátých let znamenal také stoupající finanční nároky krajské organizace.

¹⁸⁸ Zpráva revizní komise 13.10.1979, uloženo v SOA Zámorsk, Sign.: II/3 Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Revizní komise, Inv.č. 62, kart. 5

¹⁸⁹ Zpráva revizní komise KV ČSN v Hradci Králové z 2. března 1977, Krajské konference ČSN, Sign.: I/4.3 Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Revizní komise, Inv.č. 16, kart. 1

¹⁹⁰ Zpráva revizní komise 13.10.1979, uloženo v SOA Zámorsk, Tamtéž

¹⁹¹ Zpráva revizní komise KV ČSN v Hradci Králové z 2. března 1977, Tamtéž

„Revizní komise /.../ doporučuje předsednictvu, zda by nebylo výhodné zvýšit odměnu za ediční činnost pro KV ČSN, která je 15 procent, vzhledem k zvýšení cen za tisk. Odměna byla stanovena před 11 lety a možná, že by neškodila nová kalkulace.“¹⁹²

6.8 Postavení novinářů ve společnosti

V socialistické společnosti byl novinář považován za předního politického pracovníka, jehož povinností bylo zabezpečení obsahové náplně jednotlivých vydání novin, ale i podílení se na rozvoji masové politické práce redakce formou kontaktu s pracujícími, čtenáři a dopisovateli, státními orgány, lidosprávou a společenskými organizacemi nebo zabezpečení zpětné vazby, tedy ohlasů na zveřejněné materiály, jejich zobecnění a využití vydavatelem.

Pro zaměstnance závodních a podnikových periodik platily stejné pokyny, což znamenalo samozřejmou účast novinářů na politickém a společenském životě, zapojení do funkcí v orgánech strany a společenských organizací.¹⁹³

Všechny výše uvedené požadavky byly pádným důvodem, aby nebyli redaktoři zatíženi žádnými dalšími, třeba hospodářskými, funkcemi. Jako optimální pro vydávání podnikových tiskovin byl v sedmdesátých letech doporučen východočeskou krajskou organizací ČSN poměr jednoho redaktora na jednu tiskovou stránku. K zajištění vysílání závodního rozhlasu měl být dle doporučení Vč. KV ČSN zaměstnán ještě jeden redaktor.¹⁹⁴ Mnohé zpravodaje východočeských podniků byly tištěny ve dvoustránkovém formátu a přitom jejich přípravu zajišťoval jediný pracovník, proto byla výše uvedená doporučení běžně porušována.

KV ČSN musel často řešit i rozpory, ke kterým docházelo mezi redakcemi a ostatními složkami podílejícími se na výrobě periodických tiskovin. Urovnávání sporů řešila v rámci východočeské organizace Komise pro místní tisk. Přispívala pořádáním besed k souladu ve spolupráci jednotlivých redakcí s východočeskými tiskárnami v Hradci Králové i ostatních malých provozech. Pracovníci tiskáren vznášeli připomínky k nedostatečnému sortimentu titulkového písma a výrobní kapacity, které bránily rozšiřování podnikových tiskovin o další strany, jak neustále redaktoři požadovali. V některých případech mezi oběma skupinami docházelo až k vyhoceným situacím.

¹⁹² Zápis revizní komise 3.4.1980, uloženo v SOA Zámrsk, Sign.: II/3 Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Revizní komise, Inv.č. 62, kart. 5

¹⁹³ Postavení redakce podnikových tiskovin *Teplácký svět* v hospodářské organizaci k. p. Tesla Lanškroun, uloženo v SOA Zámrsk, Sign.: II/3 Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Revizní komise, Inv.č. 62, kart. 5

¹⁹⁴ Tamtéž

„Nejsložitější situace je ve vztahu redaktor – tiskárna v Hradci Králové. Zde není dodrženo usnesení sekretariátu KV KSČ o počtu 4 a 8 stran u okresních novin (údajně z kapacitních důvodů tiskárny není vydáván potřebný počet 8 stránkových novin). Vážne organizace práce v tiskárně, vzrůstá chybovost, necitlivě se ořezávají fotografie a dochází k jejich záměně. Byly vzneseny požadavky na přehodnocení harmonogramu.“¹⁹⁵

6.9 Výchova a vzdělávání novinářů

KV ČSN zajišťoval průběžně přípravu nových externích spolupracovníků krajských redakcí. K tomu zřízená Komise pro dopisovatelské hnutí při Vč. KV ČSN měla ojedinělé postavení v porovnání s jinými regiony, kde identickou úlohu zastávaly ideově výchovné komise.¹⁹⁶

Komise pro dopisovatelské hnutí zahájila od počátku osmdesátých let vzdělávání dopisovatelů a fotodopisovatelů na dvouletých večerních školách pro 10 až 15 frekventantů, které doporučovala regionální periodika.¹⁹⁷ Na kurzech tak byli připravováni externí spolupracovníci, kterým k úspěšnému publikování v médiích chyběly teoretické znalosti a navíc často i vykazovali mezery ve všeobecném přehledu. Průměrný věk posluchačů se pohyboval v rozmezí 35 až 50 let.¹⁹⁸ Východočeské večerní školy dopisovatelů probíhaly v Náchodě, Semilech a Ústí nad Orlicí. Součástí byly také vzdělávací tábory, na nichž se posluchačům dostalo výkladu v předmětech: práce dopisovatele s informacemi, organizace práce, stylistika a obsahová úprava článků, styk s redakcí, novinové žánry, tiskový zákon, povinnosti podávání informací médiím vedoucími pracovníky, utajování skutečností, ohlasy na kritiku, práce dopisovatelů s kritikou a kritickými materiály. Již během kurzu frekventanti zajišťovali příspěvky do regionálního tisku, zejména rozhovory a reportáže.¹⁹⁹

Ale i zkušení novináři se nevyhnuli účasti na seminářích pořádaných Komisí pro místní tisk Vč. KV ČSN ve spolupráci s Ideově výchovnou komisí. Například v březnu 1983 se takto 49 novinářů z místního tisku (okresního), krajského deníku Pochodeň i čs. rozhlasu v Hradci

¹⁹⁵ Schůze komise místního tisku 1984, uloženo v SOA Zámrsk, Sign.: II/3 Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Revizní komise, Inv.č. 62, kart. 5

¹⁹⁶ K činnosti komise pro dopisovatele se mnoho archivních materiálů nedochovalo především z důvodu menší produkce zápisů. K situaci výstižně hovoří jedna z pozvánek: „Protože se nevyznačujeme nadměrným schůzováním, věřím, že se dostavíš.“ Pozvánka komise KV ČSN pro práci s dopisovateli na schůzi v Hradci Králové konané dne 31.10.1988, uloženo v SOA Zámrsk, Sign.: II/3 Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Revizní komise, Inv.č. 65, kart. 5

¹⁹⁷ Komise pro práci s dopisovateli. Uloženo v SOA Zámrsk, Sign.: II/3 Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Revizní komise, Inv.č. 65, kart. 5

¹⁹⁸ Tamtéž

¹⁹⁹ Plán výuky večerní školy pro dopisovatele, uloženo v SOA Zámrsk, Sign.: II/3 Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Revizní komise, Inv.č. 65, kart. 5

Králové zúčastnilo semináře pro výklad tiskového zákona a uplatňování kritiky v místním tisku.²⁰⁰

6.10 Novinářské soutěže

Tematické soutěže doprovázely novináře každý rok. Ve východočeském regionu probíhala v období sedmé pětiletky v letech 1982 až 1985 soutěž Petra Pecha²⁰¹, která se specializovala na úspěšné zvládnutí požadavků ekonomické propagandy v žurnalistice.

Novináři posílali své, již dříve v tisku zveřejněné, příspěvky k posouzení na adresu Československého rozhlasu v Hradci Králové dle příslušnosti v kategoriích. Do kategorie A spadal krajský a celostátní tisk, Čs. rozhlas a televize. Do kategorie B pak okresní tisk a závodní časopisy. Prvním oceněním v každé kategorii byla finanční hotovost 2000 Kč, která ovšem nemusela být vůbec udělena a soutěžící se proto dělili až o další přičky, jako se stalo třeba v roce 1984.²⁰²

Pro povzbuzení dopisovatelů pak organizace každoročně udílela odznaky vzorným dopisovatelům k výročí dne tisku, rozhlasu a televize 21. září, který připomínal první vydání Rudého práva a každý rok docházelo k předávání cen Julia Fučíka. Jako dar dostávali poprvé zúčastnění ocenění dopisovatelé skleněná těžítka, jestliže byli nominováni i v dalších letech, pak obdrželi knihu.²⁰³

6.11 Novinářské družby

Organizace družby a výměna zkušeností mezi redakcemi stejného zaměření patřily k úkolům Komise pro místní tisk KV ČSN. V dubnu 1979 se ve Východočeském kraji odehrála první taková řízená schůzka mezi redaktory Únorovce ZVÚ a Chemika VCHZ Pardubice. Mimo redaktorů se jí zúčastnili i odpovědní hospodářští pracovníci podniků a zástupci celozávodních výborů KSČ. Pro pozitivní ohlas se zde další rok odehrála schůzka mezi redakcemi Kontakt Elektro Praga Hlinsko a Hlas Tesly Pardubice nebo okresních novin Cesta Vysočiny (okres Havlíčkův Brod) a Budovatel (okres Chrudim). Součástí schůzek byla

²⁰⁰ Komise pro práci s dopisovateli. Uloženo v SOA Zámorsk, Sign.: II/3 Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Revizní komise, Inv.č. 65, kart. 5

²⁰¹ Významný komunistický publicista, dlouholetý šéfredaktor Pochodně, žil v letech 1891 až 1973.

²⁰² Komise pro místní tisk Východočeské krajské novinářské organizace, uloženo v SOA Zámorsk, Sign.: II/3 Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Revizní komise, Inv.č. 65, kart. 5.

²⁰³ Tamtéž

příprava čtenářské ankety ke zhodnocení titulů, která měla odpovědět na otázky, co se příjemcům na novinách líbí a dát nové nápady pro zlepšení obsahu.²⁰⁴

Mezistátní družbu mezi novináři zajišťovala komise pro zahraniční styky KV ČSN. Připravovala jednodenní zájezdy k upevnění vztahů, například v roce 1981 se zúčastnilo deset novinářů návštěvy průmyslového závodu v polské Wroclavi a besedy s místními novináři. Ve stejný rok naopak do východočeských periodik (každý do jiného) zavítala návštěva čtyř novinářů z družební Černigovské oblasti.

Specializované skupiny východočeských novinářů na základě stejného klíče podnikaly reportážní cesty do zahraničí. Například ve dnech 20. až 27. května 1980 vyslala komise skupinu tří ekonomických redaktorů do Rumunska kvůli přípravě reportáže: „Jakým způsobem se v Rumunsku prosazuje úsilí o vyšší efektivnost v oblasti stavebnictví a dopravy – dopravní a energetická díla na Dunaji.“²⁰⁵ Tři kolegové zemědělské orientace v červenci řešili otázku zavádění nových technik a vědeckých poznatků do rumunského zemědělství, stejně jako zkušenosti se zavlažováním. Ekonomičtí novináři zase úkoly rumunského průmyslu ve světle závěrů XII. sjezdu RKS z listopadu 1979. Sledovali rovněž opatření k hospodárnějšímu využívání paliv a šetření energií.²⁰⁶

Během roku 1982 vyslalo oddělení zahraničních styků ČSN do zahraničí 19 specializovaných skupin (5 do SSSR, 5 do NDR, 3 do MLR, 3 do BLR a 3 do RSR). Průměrné náklady na tyto studijní pobyty činily přibližně 9 000 korun do SSSR a BLR, zatímco do NDR, MLR a RSR jen 8 000 korun. V roce 1989 již činily náklady na cestu studijní skupiny do SSSR a BLR 12 000 korun, do NDR, PLR a RSR přibližně 10 000 korun.²⁰⁷

Novináři v ceně obdrželi ubytování, stravování, služby tlumočnicka a kapesné pro vlastní potřebu. Devizovou úhradu zájezdu a schválení cest, pasové záležitosti a program v zahraničí, stejně jako kapesné, zajišťoval ČSSN.

Do dvou měsíců od návratu museli účastníci materiál publikovat a do 10 dnů podat Žurfondů písemnou zprávu o průběhu cesty. Jestliže tyto podmínky nesplnili, veškeré náklady připadly na vrub mateřské redakce.

²⁰⁴ Přehled specializovaných skupin, uloženo v SOA Zámorsk, Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Inv.č. 38, kart. 3

²⁰⁵ Přehled specializovaných skupin, uloženo v SOA Zámorsk, Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Inv.č. 38, kart. 3

²⁰⁶ Tamtéž

²⁰⁷ Tamtéž

6.12 Mzda novinářů a členské příspěvky

Pracovní poměry novinářů koncem šedesátých let řídil Zákoník práce č. 65/1965 Sb., a mzdu dále upravoval výměr platových poměrů redaktorů – novinářů, schválený usnesením státní mzdové komise dne 17. srpna 1964, č. 36/64, podle § 5 zákonných opatření č. 84/1963 Sb.

Podle této úpravy platových poměrů lze z dochovaných písemností²⁰⁸ určit, že vedoucí redaktor pardubického okresního deníku Zář byl koncem roku 1968 zařazen s ohledem na vzdělání a praxi do 6. až 7. tarifní třídy. Samostatný redaktor, podle vzdělání a praxe, do 5. až 6. tarifní třídy. Redaktor začátečník do 2. až 3. tarifní třídy vzhledem k nulové praxi a redakční administrativní pracovnice – hospodářka byla oceňována podle 8. až 9. nomenklatury funkcí pracovníků národních výborů.

Od roku 1971 byla mzda novináře určena dle důležitosti listu a dělena dále do tarifních skupin na základě výnosu ministerstva práce a sociálních věcí čj. FII/3-2/71-7308/Vi, který rovněž stanovil platové rozpětí u jednotlivých funkcí a rozdělil periodika do skupin.²⁰⁹

- 1) Hlavní ústřední deníky (Rudé právo, Pravda). Redaktorský plat 2550 Kčs
- 2) Ústřední politické deníky a redakce, ČSRo, ČSTV, ČSTK a základní politické časopisy (MF, Práce). Redaktorský plat 2300 Kčs.
- 3) Ostatní ústřední a hlavní regionální politické deníky, politické a masové časopisy a redakce (ČSTK, ČSRo, ČSTV, Čs. Sport, Obrana lidu, Dikobraz). Redaktorský plat 2100 Kčs.
- 4) Ostatní regionální deníky a důležité tiskoviny politických organizací, zájmové a masové časopisy (Ahoj na sobotu, A–Z magazín). Redaktorský plat 1800 Kčs.
- 5) Ostatní. Redaktorský plat 1650 Kčs.

Výši platů určovala i zastávaná funkce redaktora, kvalifikace, délka praxe nebo znalost jazyků. Vedoucí šéfredaktoři spadali do samostatné tarifní třídy. Nejvyšší mzdu 7000 Kčs obdrželi jen šéfredaktoři Práva a Pravdy, vedoucí redaktor ústředního politického deníku pak 5350 Kčs. V roce 1981 provedl nový výnos čj. 31-588/81-7308 úpravu mezd. Změny byly minimální a otázka navýšení mzdy vedoucím redaktorům nebyla předmětem dokumentu. Po úpravě činil redaktorský plat 1. třídy 2900 Kčs, 2. třídy 2550 Kčs, 3. třídy 2350 Kčs, 4. třídy 2200 Kčs a 5. třídy 2000 Kčs. Osobní ohodnocení za mimořádné pracovní výkony mohlo činit

²⁰⁸ SOKA Pardubice, fond ONV Pardubice, Odbor kultury ONV, Sign.456/4.

²⁰⁹ VYČICHLO, Pavel. Postava a postavení novináře v letech 1970 až 1989 očima učebnic a představitelů moci. Diplomová práce FSV UK v Praze. Vedoucí Barbora Köppllová. Praha: Univerzita Karlova 2002. s.44.

až 50 % mzdy. Průměrná mzda novinářů SČN v roce 1971 se pohybovala ve výši 1937 Kčs. Což bylo sice o něco méně než v průmyslu (1967 Kčs), ale výrazně více než v zemědělství (1806 Kčs), školství (1823 Kčs) nebo zdravotnictví (1783 Kčs). O deset let později (1981) už činil průměrný plat novináře 2637 Kčs.²¹⁰

Na základě odvedených členských příspěvků východočeských novinářů²¹¹ lze určit, jaké bylo platové ohodnocení žurnalistů v královéhradecké odbočce SČN.

Výše členského příspěvku vycházela z hrubého měsíčního příjmu novináře, takže v letech 1971 až 1985 novinář s příjmem:

- a) do 2000 korun platil 60 korun
- b) do 3000 korun platil 70 korun
- c) do 4000 korun platil 80 korun
- d) nad 4000 korun platil 90 korun
- e) důchodci, po dobu vojenské presenční služby, na mateřské nebo měsíční dovolené, kdy nedosáhli příjmu nad 1000 korun, novináři jednotně platili 10 korun

Jednorázový poplatek za vydání členské legitimace činil 25 korun a za kontrolní sjezdovou známku 10 korun.

Dochované záznamy²¹² tak vypovídají o tom, že v roce 1985 bylo vydáno 13 členských legitimací po zaplacení nejnižší částky 10 korun, 4 členové vykázali příjem do 2000 korun hrubého měsíčně. Většina novinářů uvedla příjem do 3000 korun (57 členů), významná část do 4000 korun (33 členů) a zlomek pobíral každý měsíc částku nad 4000 korun (9 členů).²¹³

Vzhledem ke stále zvyšujícímu se počtu novinářů pobírajících měsíční plat nad 5000 korun rozhodl Ústřední výbor Československého svazu novinářů na šestém zasedání 27. listopadu roku 1984 o úpravě členských příspěvků s platností od 1. ledna 1986, který platil až do zániku svazu roku 1989. Nově se při výpočtu vycházelo z čistého příjmu člena, zatímco v minulosti vždy z hrubého příjmu:

- a) do 2000 korun platil 60 korun
- b) 2001 až 3000 korun platil 80 korun

²¹⁰ Pavel Vyčichlo. c.d. s. 44.

²¹¹ Sign. IV/1 Přehled o placení a výši členských příspěvků, uloženo v SOA Zámorsk, Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Inv.č. 74, kart. 5.

²¹² Sign. IV/1 Přehled o placení a výši členských příspěvků, uloženo v SOA Zámorsk, Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Inv.č. 74, kart. 5.

²¹³ Tamtéž

- c) 3001 až 4000 korun platil 100 korun
- d) 4001 až 5000 korun platil 110 korun
- e) nad 5001 platil 120 korun
- f) důchodci a ženy na mateřské dovolené nadále platili jen 10 korun.

Navýšila se i jednorázová částka za zápisné na 45 korun. Z dochované evidence²¹⁴ lze zjistit, že třeba redaktoři krajského deníku Pochodeň (Josef Dítě, Oldřich Enge, Josef Chudý) pobírali výplatu 4001 až 5000 korun. Ostatní pak ze stejné redakce většinou spadali o třídu níže (Leoš Hebr, Luboš Kouba, Jiří Košťák). Zaměstnanci pardubických okresních novin Zář nebo východočeské redakce Československého rozhlasu pobírali platy ve stejném rozmezí 3001 až 4000 korun. Zaměstnanci závodních periodik nebo menších okresních novin (Nové Svitavsko, Nový čas, Nové Hradecko, Jiskra Rychnov, Krkonoše Předvoj, Chemik, Hlas Tesly, Únorovec a jiné) povětšinou spadali do třetí nejnižší tarifní skupiny 2001 až 3000 korun. Noví členové svazu (začínající žurnalisté) nacházeli na výplatních páskách ve většině případů částky do 2000 korun, ojediněle do 3000 korun. Na vyšší výplatu nedosáhl žádný z dvanácti nově přijatých členů v roce platnosti nového sazebníku (1986).²¹⁵

Průměrná hodnota členského příspěvku za jednoho novináře činila v roce 1987 částku 75 korun.²¹⁶ K celoroční platbě musel ještě každý člen zakoupit sjezdovou známku v hodnotě 10 korun.

Přestože došlo obecně k navýšení novinářských platů, na nejvyšší sumu nad 5001 korun dosáhli ze 142 členů KV KSČ jen 4 redaktoři v rámci režimní politiky diverzifikace a nadprůměrného ocenění angažovaných pracovníků od ostatních (Zdeněk Seiner z čs. rozhlasu, František Hurt z KS SNB, Oldřich Enge z Pochodně, jinak také dlouholetý předseda KV ČSN a Pavel Filla z Lidové armády).²¹⁷

²¹⁴ Tamtéž

²¹⁵ Sign. IV/1 Přehled o placení a výši členských příspěvků, uloženo v SOA Zámorsk, Český svaz novinářů – krajská organizace Hradec Králové 1969–1990, Inv.č. 74, kart. 5.

²¹⁶ Tamtéž

²¹⁷ Tamtéž

7 Závěr

Východočeský Krajský výbor Českého svazu novinářů silně zasáhly čistky odpůrců režimu po roce 1968. Jen během roku 1969 z původních 106 členů opustilo organizaci 66 osob, jimž svaz nedoporučil výměnu členských legitimací.

Svobodomyšlní novináři, kteří se nedokázali smířit s trendem konsolidace nastoleným po srpnové okupaci a při prověrkových pohovorech otevřeně neschvalovali nastoupený politický kurs, obdrželi zpravidla již v první polovině roku 1969 výpověď z práce v médiích. Orgány politického zřízení jim neumožnily další přístup do médií a většinu z nich umístily na seznam sledovaných „nežádoucích“ osob, které nezískaly zaměstnání jiné, než manuální. I zde nad sebou perzekuovaní novináři cítili dohled stranických orgánů a pozornost „donašečů“.

Menší regionální redakce a většina podnikových titulů dlouho a s těžkostmi hledala náhradu za odstraněné novináře, nedostatek odborně zdatných žurnalistů po ukončení prověrek postihl i krajský deník Pochodeň. Navýšení novinářského stavu nastalo až ve druhé polovině sedmdesátých let a ve sledovaném východočeském regionu dokonce uznal KV ČSN profesní stav za stabilizovaný až roku 1980, dosáhl tedy původního počtu členů z roku 1969 až jedenáct let po zahájení normalizačních čistek v redakcích.

Tlak na východočeské novináře vyvinutý totalitní mocí počátkem normalizace byl natolik silný, že každý žurnalista musel vědomě přijmout úlohu politického pracovníka a agitátora pro vedoucí úlohu strany se všemi důsledky, které z toho plynuly. Mzdová diferenciacce mezi východočeskými novináři závislá na míře politické angažovanosti byla citelná a lze ji doložit na výši odvedených členských poplatků KV ČSN.

Pokud se žurnalista nepodřídil tlaku stranických orgánů na politicky angažovanou práci, musel odejít do nenovinářské (většinou dělnické) profese. Stejný vývoj postihl i redaktory (externisté, sportovní rubrika), kteří se vzhledem ke své specializaci neangažovali zřetelněji v roce 1968, a proto vydrželi ve své profesi o něco delší dobu. Několik úrovní vnějšího dohledu nad novinářskou prací (vedoucí redaktori, ideová komise Vč. KV ČSN v Hradci Králové, odbor kultury místních ONV, závodní organizace KSČ u podnikových tiskovin) znemožňovalo novinářům vyhnout se stranickému a zpolitizovanému psaní. Stejný tlak byl vyvíjen i na pracovníky médií vydávaných průmyslovými podniky.

Zatímco na počátku sledované epochy postačovalo k doporučení do vedoucí funkce ve východočeských médiích jen členství v KSČ a dělnický původ, často dokonce bez ohledu na

odpovídající vzdělání nebo s požadavkem minimální praxe, tak ve druhé polovině osmdesátých let již patřilo vysokoškolské vzdělání v oboru k nutným předpokladům i pro základní redakční práci v médiích. Projevil se tak příchod mladých politicky nezkompromitovaných odborníků do řídicích struktur, kteří postupně v 70. a 80. letech vystřídali „zasloužilé normalizátory“, jejichž nekvalifikovanost a neobornost začínaly být na škodu dalšímu rozvoji normalizovaného periodika. V některých východočeských podnikových tiskovinách dokonce už v polovině osmdesátých let dostali příležitost k uplatnění mladí vzdělaní novináři, ačkoliv nesplňovali podmínku členství v KSČ, stejně jako slábla i pozornost kádrových materiálů věnovaná politické příslušnosti žadatelů.

Žurnalisté, perzekuovaní komunistickým režimem, využili zpravidla po roce 1989 změny politického zřízení a navrátili se k původní novinářské profesi.

Seznam použitých zkratk:

BLR – Bulharská lidová republika

ČUTI – Český úřad pro tisk a informace

DTRT – Den tisku, rozhlasu a televize

HSTD – Hlavní správa tiskového dohledu

KV ČSN – Krajský výbor Českého svazu novinářů

MLR – Maďarská socialistická republika

MONTAS – Montované stavby Hradec Králové

n. p. – Národní podnik

NDR – Německá demokratická republika

ONV – Okresní národní výbor

PCV – Prachovické cementárny a vápenice

RKS – Rumunská komunistická strana

ROH – Revoluční odborové hnutí

RSR – Rumunská socialistická republika

SČSP – Svaz československo-sovětského přátelství

SSM – Svaz socialistické mládeže

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

SVVŠ – Střední všeobecně vzdělávací škola

ÚSD AV ČR – Ústav soudobých dějin Akademie věd České republiky

Vě KNV – Východočeský Krajský národní výbor

VCHZ – Východočeské chemické závody

VŠP – Vysoká škola politická

VUD – Východočeské uhelné doly

VUML – Večerní univerzita marxismu leninismu

ZO KSČ – Závodní organizace KSČ

ZVÚ – Závod vítězného února

ŽURFOND – Žurnalistický fond

Bibliografie

Prameny

- BELDA, Josef – PECKA, Jindřich – HOPPE, Jiří, *Občanská společnost (1967–1970.; Emancipační hnutí uvnitř Národní fronty 1967–1970*, Prameny k dějinám Československé krize 1967–1970. Díl 2/1. svazek, Brno: Doplněk, 1995. 585 s. ISBN 80-85270-42-0.
- BELDA, Josef – PECKA, Jindřich – HOPPE, Jiří, *Občanská společnost (1967–1970.; Sociální organismy a hnutí Pražského jara*, Prameny k dějinám Československé krize 1967 – 1970. Díl 2/2. svazek, Praha – Brno: Doplněk, 1998. 546 s. ISBN 80-85270-80-3.
- BENČÍK, Antonín – NAVRÁTIL, Jaromír – PAULÍK, Jan, *Vojenské otázky československé reformy 1967–1970*, sv.1: Vojenská varianta řešení čs. krize (1967 – 1968), Praha, 1996.
- HEROLD, Jiří – LENDEROVÁ, Milena – ZIMMERMAN, Petr a kol.(edd.), *Jaro, invaze a normalizace na Královéhradecku*, Hradec Králové: KRUIH, 1990. 108 s. ISBN 80-7031-588-1.
- LADÝŘ, Ivan, *45 let rozhlasu v Pardubicích*, in: Zprávy Klubu přátel Pardubicka, č.9–10, Pardubice, 1990.
- OTÁHAL, Milan – NOSKOVÁ, Alena – BOLOMSKÝ, Karel. *Svědectví o duchovním útlaku 1969–1970: „Normalizace“ v kultuře, umění, vědě, školství a masových sdělovacích prostředcích*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny. 1993. 148 s. ISBN 80-85800-14-4
- RAMPA, Miroslav – RODR, Josef a kol. (edd.). *Jdi domů Ivane*. Hradec Králové: Vydavatelství a nakladatelství novinářů Hradec Králové, 1990. 94 s.

Literatura

- BENČÍK, Antonín. *Operace „Dunaj“*, *Vojáci a Pražské jaro 1968*, Praha, 1994.
- Bílá místa rozhlasové historie*, Sborník příspěvků z jarního semináře 2002, pořádaného Sdružením pro rozhlasovou tvorbu a katedrou žurnalistiky UK FSV, Praha 2002.
- CYSAŘOVÁ, Jarmila. *Televize a totalitní moc 1969–1975*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998. s. 90.
- ČEŘOVSKÝ, Zbyněk. *Přepadení vojsky Varšavské smlouvy, Svědectví zástupce velitele letiště v Hradci Králové*, Olomouc, 2001.
- Dějiny českého novinářství a českých novinářských spolků*. Katalog výstavy k dějinám českého tisku na území České republiky konané v SÚA Praha ve dnech 12. listopadu až 16. prosince 2002. Praha: SÚA Praha 2002. 98 s.
- DIENSTBIER, Jiří – LÁNSKÝ, Karel. *Rozhlas proti tankům, Koláž vzpomínek a záznamů z vysílání Československého rozhlasu v srpnu 1968*, Praha, 1990.
- HALADOVÁ, Olga. *Normalizační ideál novináře*. Diplomová práce FSV UK v Praze. Vedoucí Jakub Končelík, Praha: Univerzita Karlova 2004. 92 s.
- HAVLÍČEK, Dušan. *Jaro na krku, Zázitky ze zákulisí sekretariátu ÚV KSČ od června do prosince 1968*, Praha, 1998.
- HOPPE, Jiří. *Pražské jaro v médiích. Výběr z dobové publicistiky*. Prameny k dějinám československé krize 1967–1990. Díl 11. Praha – Brno: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a Doplněk. 2004. 441 s. ISBN 80-7285-039-3 (Ústav pro soudobé dějiny AV ČR Praha), ISBN 80-7239-162-3 (Doplněk Brno)
- JEŠUTOVÁ, Eva. – NOVÁKOVÁ, Jaroslava. *Normalizace v československém rozhlase*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998. 142 s.

K rozhlasové historii, Sborník příspěvků z jarního semináře 1999, pořádaného Sdružením pro rozhlasovou tvorbu a katedrou žurnalistiky UK FSV, Praha 2000.

KMONÍČEK, Josef. *K některým problémům vývoje ve východočeské Národní frontě od března do července 1968*, in: Sborník prací východočeských archivů, ročník VI, SOA Zámorsk, 1986, s.21–36.

Kol. autorů. *Dějiny českých médií v datech*, Praha 2003.

MACEK, Josef a kol. (edd.). *Sedm pražských dnů 21.–27. srpen 1968, Dokumentace*, Praha, 1990.

MALEČEK, Stanislav (ed.). *Byli jsme při tom: Čeští novináři a publicisté upomínají na události let 1968–1969, doby, kterou celý svět znal jako Pražské jaro*. Praha: Klub novinářů Pražského jara 68, 1993. 127 s.

MAŇÁK, Jiří. *Čistky v Komunistické straně Československa 1969–1970*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1997. 127 s. ISBN 80-85270-59-5

MANDRY, Jindřich. *Sovětská okupace Československa, jeho normalizace v letech 1969–1970 a role ozbrojených sil*. Sešity Ústavu pro Soudobé dějiny. Svazek 16. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, 1994. 169 s. ISBN 80-85270-90-7.

ORT, Alexandr. *Evropa 20. století*, Praha, 2000.

OTÁHAL, Milan – VANĚK, Miroslav. *Sto studentských revolucí: Studenti v období pádu komunismu – životopisná vyprávění*, Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1999. 859 s. ISBN-80-7106-337-1.

OTÁHAL, Milan. *Normalizace 1968–1989, Příspěvek ke stavu bádání*, Praha 2002.

OTÁHAL, Milan. *Opozice, moc, společnost 1969–1989: Příspěvek k dějinám „normalizace“*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. 124 s. ISBN 80-85800-12-8.

OTÁHAL, Milan. *Podíl tvůrčí inteligence na pádu komunismu*, Brno: Doplněk, 1999. 162 s. ISBN 80-7239-050-3

PAVELČÍKOVÁ, Nina. *Počáteční fáze procesu normalizace v Severomoravském kraji v letech 1967–1971*. in: *Počátky „normalizace“ na severní a střední Moravě: Sborník studií*. Svazek 24. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. s. 7–31. ISBN 80-85270-56-0.

PECKA, Jindřich a kol., *Sovětská armáda v Československu 1968–1991, Chronologický přehled*, Praha, 1996.

SEDLÁČEK, Karel. *Volá Svobodná Evropa*, Praha 1993.

Sedm pražských dnů 21.–27. srpen 1968. Dokumentace Historického ústavu ČSAV. Praha: Academia 1990. 406 s. ISBN 80-200-0237-5.

SLOVÁČEK, Petr. *Bouřlivé události roku 1968 ve východočeských médiích*, Bakalářská práce, Fakulta humanitních studií, Univerzita Pardubice, 2004.

Statistický lexikon obcí ČSSR 1965. Praha: Ústřední komise lidové kontroly a statistiky a ministerstva vnitra v Praze. 1966. 668 s.

Statistický lexikon obcí ČSSR 1982. Díl. 2. Praha: Federální statistický úřad. 1727 s.

SUK, Jiří. *Labyrintem revoluce. Aktéři, zápletky a křížovatky jedné politické krize (od listopadu 1989 do června 1990)*. Praha: Prostor. 2003. 507 s.

TOMÁŠEK, Dušan. *Pozor cenzurováno*, Praha, 1994.

TÚMA, Oldřich a kol. (edd.), *Srpen '69, Edice dokumentů*, Praha, 1996.

VACULÍK, Jaroslav. *Dokumenty k úsilí o vybudování občanské společnosti v Československu v letech 1945–1989*, Brno 2003.

VANČURA, Jiří, *Naděje a zklamání, Pražské jaro 1968*, Praha, 1990. 156 s. ISBN 80-204-0179-2

VANĚK, Miroslav – URBÁŠEK, Pavel (edd.). *Vítězové? Porážení?: 1. díl Disent v období tzv. normalizace*. Praha: Prostor, 2005. 1124 s. ISBN 80-7260-140-7.

- VANĚK, Miroslav – URBÁŠEK, Pavel (edd.). *Vítězové? Poražení?: 2. díl Politické elity v období tzv. normalizace*. Praha: Prostor, 2005. 836 s. ISBN 80-7260-140-5.
- VONDROVÁ, Jitka – NAVRÁTIL, Jaromír. *Komunistická strana Československa: Svazek 4: Normalizace (listopad 1968–září 1969)*, Praha – Brno: Doplněk, 2003. 644 s. ISBN 80-7285-031-8 (Ústav pro soudobé dějiny AV ČR Praha) ISBN 80-7239-153-4 (Doplněk Brno).
- VYČICHLO, Pavel. *Postava a postavení novináře v letech 1970 až 1989 očima učebnic a představitelů moci*. Diplomová práce FSV UK v Praze. Vedoucí Barbora Köpplová. Praha: Univerzita Karlova 2002. 100 s.
- VYKOUKAL, Jiří. – LITERA, Bohuslav. – TEICHMAN, Miroslav. *Východ: Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944–1989*. Praha: Libri, 2000. 860 s. ISBN 80-85983-82-6.

Použitá periodika

- Nové Hradecko, X, ročník 1968.
Pochodeň, LVII, ročník 1968
Zář, IX–XXIV, ročník 1968.
Zpravodaj MNV v Pardubicích, ročník 1968.
Zpravodaj ONV v Pardubicích, ročník 1968.

Archivní prameny

- SOA Zámorsk, Svaz československých novinářů – krajská odbočka Hradec Králové 1975 – 1990.
SOKA Pardubice, Fond ONV Pardubice, Odbor kultury ONV.

Elektronické zdroje

- <http://www.totalita.cz> [citováno 18. února 2007]

Příloha:

Východočeské noviny a časopisy v letech 1967–1969²¹⁸

Dobruška

Kulturní kalendář Dobruška

Dvůr Králové nad Labem

Ekonomické informace

Havlíčkův Brod

Cesta Vysočiny

Hostinné

Zpravodaj Krkonošských papíren

Hradec Králové

Hudební nástroje

Klicperovo divadlo v Hradci Králové

Lékařské zprávy

Mladá scéna

Montas

Nové Hradecko

Pochodeň

Programy

Přehled sklářské literatury

Přírůstky 1968

Přírůstky naučné literatury

Texty

Únorovec

Zpravodaj Městského národního výboru v Hradci Králové

Zpravodaj Okresního národního výboru v Hradci Králové

Železničář severovýchodu

Hronov

²¹⁸ Dle BELDA, Josef – PECKA, Jindřich – HOPPE, Jiří, *Občanská společnost (1967–1970.; Sociální organismy a hnutí Pražského jara*, Prameny k dějinám Československé krize 1967–1970. Díl 2/2. svazek, Praha – Brno: Doplněk, 1998. s. 440.

Zpravodaj Jiráskova Hronova

Choceň

Bílé i černé

Listy Orlického muzea

Chrudim

Kulturní Chrudim

Osvětář

Transportér

Jičín

Elán

Jičínský kulturní kalendář

Předvoj

Zpravodaj ONV v Jičíně

Kostelec nad Orlicí

Orlický magazín

Lanškroun

Podnikový magazín

Svět kolem nás

Litomyšl

Zpravodaj vlastivědného kroužku v Litomyšli

Zprávy muzeí od Trstenické stezky

Náchod

Devítiletka Julia Fučíka rodičům

Kulturní kalendář

Nový čas

Nový Bydžov

Táborník

Pardubice

Divadelní list Východočeského divadla v Pardubicích

Kulturní přehled

Pardubický hokej

Východočeský chemik

Východočeský stavbař

Zář

Zpravodaj (MěstNV)

Zpravodaj Okresního národního výboru v Pardubicích

Zprávy Klubu přátel Pardubicka při Východočeském muzeu

Prachovice

Cementář

Přelouč

Kulturní zpravodaj města Přelouč

Rychnov nad Kněžnou

Jiskra Rychnovska

Rychnov

Seč

Hlas tábora

Mladý obránce

Semily

Klub

Rozvoj

Sobotka

Zpravodaj Šrámkovy Sobotky

Zpravodaj XIII. Šrámkovy Sobotky

Svitavy

Nové Svitavsko

Svitavský kulturní kalendář

Úsvit

Trutnov

Československý kožešínář

Československý lnář

Krkonošská pravda

Kulturní zpravodaj

Vlastivědná práce Podkrkonoší

Turnov

Kulturní kalendář Trunova

Týniště nad Orlicí

Sborníček Čapkova újezdního muzea v Týništi nad Orlicí

Týništský kulturní kalendář

Ústí nad Orlicí

Jiskra Orlicka

Ústecký kulturní zpravodaj

Záhada starého kláštera

Vamberk

Kulturní program Vamberka

Vrchlabí

Krkonoše

Vysoké Mýto

Vysokomýtský karosář

Zámrsrk

Informace o archivních dokumentech a archivech Východočeského kraje

Redakce východočeských periodik a zpravodajů v roce 1989²¹⁹

Periodika s celostátní působností:

1. ČTK, Hradec Králové, Škroupova ul.
2. Československá televize, Hradec Králové, Žižkovo nám.
3. Československý rozhlas, Hradec Králové, Vrchlického ul.
4. Práce, Hradec Králové, Čelakovského ul.
5. Zemědělské noviny, Hradec Králové, Horova ul.
6. Lidová demokracie, Hradec Králové, Mírové nám.
7. Svobodné slovo, Havlíčkův Brod
8. Mladá Fronta, Hradec Králové, Šafaříkova ul.

Periodika s krajskou působností:

1. Pochodeň, Hradec Králové, Škroupova ul.
2. Východočeské studio Čs. rozhlasu, Hradec Králové, Vrchlického ul.

Periodika s okresní působností:

1. Jiskra Rychnovska, Rychnov nad Kněžnou
2. Jiskra Orlicka, Ústí nad Orlicí
3. Nový čas, Náchod
4. Krkonošská pravda, Trutnov
5. Budovatel, Chrudim
6. Nové Hradecko, Hradec Králové
7. Zář, Pardubice
8. Rozvoj, Semily
9. Cesta Vysočiny, Havlíčkův Brod
10. Nové Svitavsko, Svitavy
11. Předvoj, Jičín

Závodní časopisy:

²¹⁹ Dle seznamu Odboru kultury SOKA Pardubice, Fond ONV Pardubice, Sign. 403/22 Tiskoviny – registrace, povolování (1968) 1977 – 1990.

1. Teslák, n. p. Tesla Přelouč
2. Transportér, n. p. Transporta Chrudim
3. Vysokomýtský karosář, n. p. Karosa Vysoké Mýto
4. Podnikové aktuality, n. p. Průmstav Pardubice
5. Východočeský stavbař, n. p. Pozemní stavby Pardubice
6. Zpravodaj Tiby, n. p. Tiba Dvůr Králové n. Labem
7. Hlas Tesly, n. p. Tesla Pardubice
8. Svět kolem nás, n. p. Tesla Lanškroun
9. Únorovec, n. p. ZVÚ Hradec Králové
10. Východočeský chemik, VCHZ Synthesia Semtín, Pardubice
11. Cementář, n. p. Prachovické cementárny a vápenice Prachovice
12. Chotěbořský plamen, Chotěbořské strojírny, Chotěboř
13. Jiskra východočeských horníků, VÚD Malé Svatoňovice
14. Kontakt, n. p. Elektropraga Hlinsko v Čechách
15. Krkonošský stavbař, Okresní stavební podnik v Trutnově

Obce městského charakteru ve Východočeském kraji 1968–1989²²⁰

Okres Havlíčkův Brod

Havlíčkův Brod

Chotěboř

Ledeč nad Sázavou

Přibyslav

Světlá nad Sázavou

Okres Hradec Králové

Hradec Králové

Chlumeck nad Cidlinou

Nový Bydžov

Třebechovice pod Orebem

Okres Chrudim

Chrudim

Heřmanův Městec

Hlinsko

Chrast

Skuteč

Okres Náchod

Náchod

Broumov

Červený Kostelec

Česká Skalice

Hronov

Jaroměř

Nové Město nad Metují

Police nad Metují

Okres Pardubice

Pardubice

Holice

²²⁰ Statistický lexikon obcí ČSSR 1982. Díl. 2. Praha: Federální statistický úřad, s. 1711.

Přelouč

Okres Rychnov nad Kněžnou

Rychnov nad Kněžnou

Dobruška

Kostelec nad Orlicí

Opočno

Týniště nad Orlicí

Vamberk

Okres Semily

Semily

Jilemnice

Lomnice nad Popelkou

Rokytnice nad Jizerou

Turnov

Okres Svitavy

Svitavy

Jevíčko

Litomyšl

Moravská Třebová

Polička

Okres Trutnov

Trutnov

Dvůr Králové nad Labem

Hostinné

Svoboda nad Úpou

Úpice

Vrchlabí

Žacléř

Okres Ústí nad Orlicí

Ústí nad Orlicí

Česká Třebová

Choceň

Jablonné nad Orlicí

Králíky

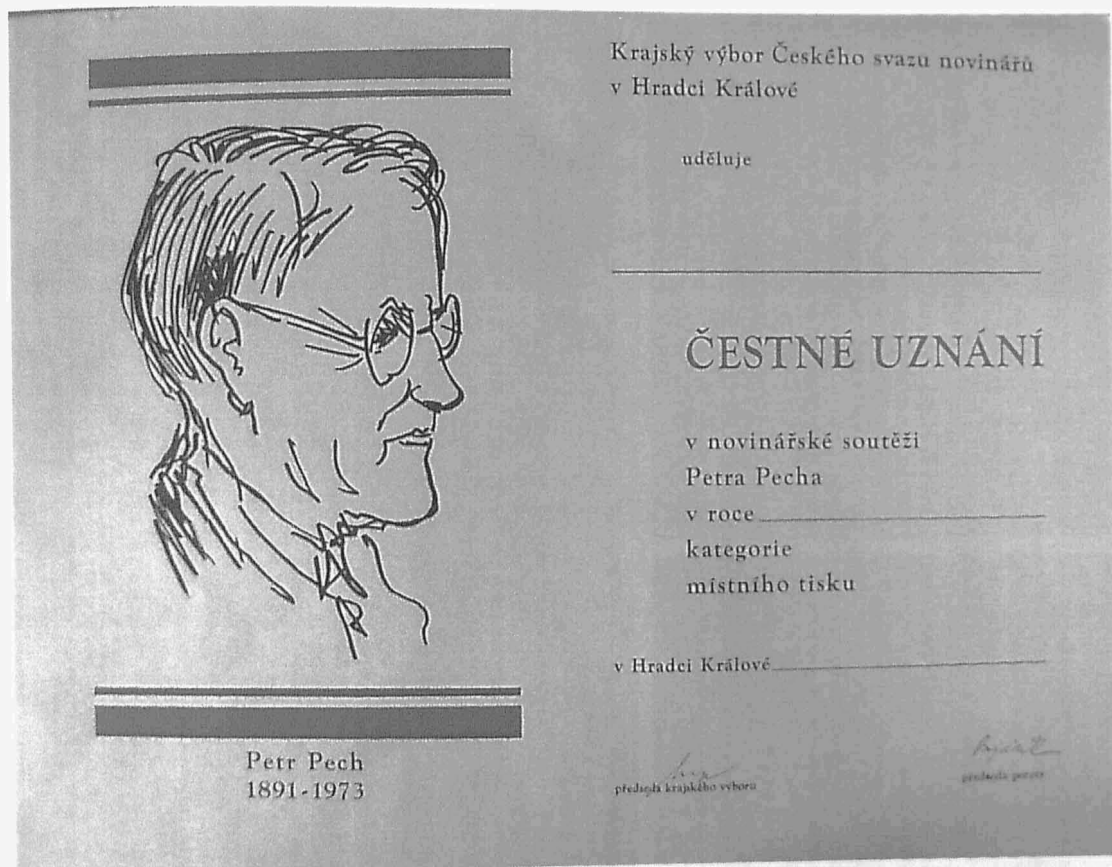
Lanškroun

Letohrad

Vysoké Mýto

Žamberk

Obrázek 2: Čestné uznání v novinářské soutěži Petra Pecha

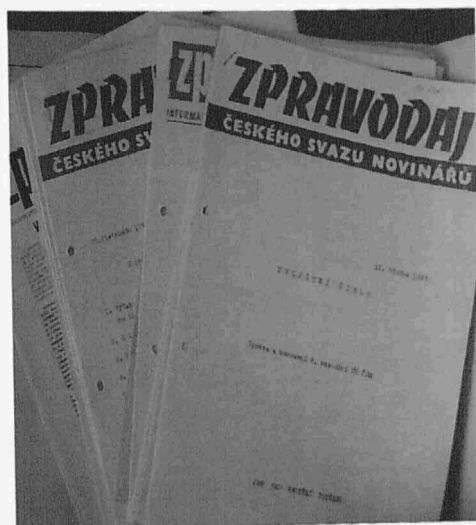
Stěžejním záměrem většiny novinářských soutěží konaných před rokem 1989 ve Východočeském KV ČSN byl apel na větší angažovanost regionálních médií. Ocenění proto nemohla obdržet publicistická práce, jestliže postrádala propagaci stranické ideologie. Reprodukce tiskoviny uložené ve sbírkách SOA Zámorsk, Svaz československých novinářů – krajská odbočka Hradec Králové 1975 – 1990.

Obrázek 3: Interní tiskoviny Českého svazu novinářů

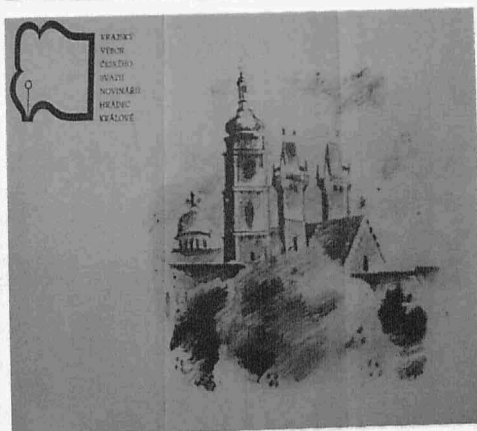
Ke Dni tisku, rozhlasu a televize byla v PKO slavnostně otevřena výstava fotografií listu Děsnanské pravdy z Černigova.

Foto: K. Tejkl

Výstava novinářské fotografie.

Foto: K. Tejkl

Český svaz novinářů, včetně krajských výborů, produkoval velké množství ideologicky motivovaných jednorázových pamětních tiskovin a interních zpravodajů. Zpravidla přinášely informace o usneseních přijatých na schůzích ČSN, často připomínaly účast československých novinářů na mezinárodních družbách socialistických států či poukazovaly na významná výročí.

Reprodukce tiskovin uložených ve sbírkách SOA Zámorsk, Svaz československých novinářů – krajská odbočka Hradec Králové 1975 – 1990.

Resume

This thesis is chronologically related to the Bachelor's work called „Tumultuous Events in Eastern-Bohemian Mass-Media” and was pleaded for in the Department of History at the Faculty of Arts and Philosophy of the University of Pardubice. The thesis deals with a role and position of regional journalists in years from 1968 up to 1969 and a manner of selection of new staff for vacant (journalistic) positions as well as effects of staff changes on work of regional mass-media and a Eastern-Bohemian branch of the Union of Czech Journalists. At the beginning of the period called “Normalization” the experienced and impartial journalists were excluded from mass-media because they declined to reduce themselves to the function of a political worker. The pressure brought by totalitarian power to bear on journalists was so much strong that every journalist had to knowingly accept a role of an agitator for the leading role of the (communistic) Party. If the journalist didn't submit he or she had to leave for non-journalistic jobs, mostly working jobs. The same development occurred in the regional mass-media as well as state-wide mass-media and a little bit later it happened to journalists (outside workers, sport columns) who hadn't engaged in the year 1968 in respect to their specialization. In the first wave their positions were staffed by politically-aware journalists, however, lacking of any formal education or longer experiences in the profession, at least. The smaller regional editors and most company's titles were looking for substitutes for sacked journalists with troubles and for long time.

The study was elaborated on the basis of historical methods of the direct archive research of sources - mostly official provenience - added by historical method of recording narrated memories of eyewitnesses' participants, *id est* oral history which has recently been more and more popular. The interviewer didn't interfere with eyewitnesses' thought flow (unlike journalistic interview when interviewer leads the interview) according to rules of oral history and obtained records weren't further corrected or otherwise modified. I used a comparative method in respect to critique and interpretation of archive sources.

Interpretation is run at three levels. Description of the Normalization beginning in the Eastern Bohemia and life stories of several eyewitnesses follows after a general historical introduction. The next chapter explains events in specific mass-media of the region and the last section deals with the profession of Eastern-Bohemian journalists within the period from 1968 up to 1989 based on their participation in the Union of Czechoslovak Journalists.